

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Keramický soubor z hradu Gutštejna

(okr. Tachov)

Luboš Hobl

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra archeologie

Studijní program Archeologie

Studijní obor Archeologie

Diplomová práce

Keramický soubor z hradu Gutštejna

(okr. Tachov)

Luboš Hobl

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Pavel Vařeka Ph.D.

Katedra archeologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014 .....

Práci věnuji prof. PhDr. Tomáši Durdíkovi, DrSc., který měl být původně vedoucím této práce.

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu doc. PhDr. Pavlu Vařekovi, Ph.D. a Mgr. Ladislavu Čapkovi, Ph.D. za časté a velmi inspirativní konzultace. Mgr. Evě Kamenické a dalším pracovníkům oddělení archeologie NPÚ ÚOP v Plzni, bez jejichž pomoci by tato práce nemohla vzniknout. V neposlední řadě bych rád poděkoval svým rodičům a i všem, jejichž podpora a rady byly neocenitelné.

Obsah

1	ÚVOD	7
1.1	Cíle práce a základní metodický přístup	7
2	POLOHA A PŘÍRODNÍ PODMÍNKY	9
3	HISTORIE	11
4	DĚJINY BĀDÁNÍ	16
5	POPIS HRADU A JEHO VÝVOJ	18
5.1	Předhradí	18
5.2	Hradní jádro	19
6	ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM	24
6.1	Výzkum v roce 1997	24
6.1.1	Sonda II/97	25
6.2	Výzkum v roce 1998	26
6.2.1	Sonda VI/98	27
6.2.2	Sonda VII/98	27
6.2.3	Sonda X/98	28
6.3	Výzkum v roce 1999	29
6.3.1	Sonda XIII/99	29
6.4	Výzkum v roce 2000	30
6.5	Výzkum v roce 2001	31

7	KERAMICKÝ MATERIÁL	33
7.1	Faktory ovlivňující vypovídající hodnotu souborů	33
7.2	Keramická třídy	34
7.2.1	Seznam keramických tříd	36
7.3	Kuchyňská a stolní keramika	48
7.3.1	Struktura databáze s ohledem na deskriptivní systém	48
7.3.1.1	Lokalita a kontext	48
7.3.1.2	Atypické fragmenty	49
7.3.1.3	Typické fragmenty.....	49
7.3.2	Jednotlivé soubory.....	52
7.3.2.1	Soubory sondy II/97	53
7.3.2.2	Soubory sondy VI/98.....	61
7.3.2.3	Soubory sondy VII/98.....	63
7.3.2.4	Soubory sondy X/98.....	64
7.3.2.5	Soubory sondy XIII/99.....	66
7.3.3	Fragmentarizace souborů.....	70
7.3.4	Chronologický model	71
7.3.4.1	Horizont A	72
7.3.4.2	Horizont B	73
7.3.4.3	Horizont C	74
7.3.4.4	Horizont D	76
7.3.5	Ověření chronologického modelu	78
7.3.6	Srovnání s jinými soubory.....	81
7.3.7	Shrnutí kuchyňské a stolní keramiky	84
7.4	Kamnářská keramika	86
7.4.1	Čelní výhřevné stěny a dekorativní prvky kamen	87
7.4.1.1	Motivy čelních vyhřívacích stěn	88
7.4.2	Okraje nádobkových kachlů.....	91
7.4.3	Části výklenkových kachlů.....	91
7.4.4	Okraje zadních vyhřívacích otvorů.....	91

7.4.5 Pláště a komory	92
7.4.6 Shrnutí a interpretace kamnářské keramiky	93
7.4.7 Srovnání kamnářské keramiky s jiným souborem	95
7.5 Vliv keramických souborů na představy o stavebním vývoji hradu (diskuze).....	96
8 ZÁVĚR	98
9 RESUMÉ	99
10 SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY.....	100
10.1 Literatura	100
10.2 Nepublikované zdroje	105
10.3 Internetové zdroje.....	107
11 PŘÍLOHY	108

1 ÚVOD

Zlomky keramických nádob jsou nejběžnějšími artefakty, jež se nacházejí při archeologických výzkumech. Z této podstaty je práce s nimi nezbytná a žádoucí. Tyto předměty, stejně jako ostatní druhy hmotných pramenů, jsou nositeli mnoha informací o svých uživateli a minulém lidském světě, a proto jsou pro pochopení minulosti jako celku nezbytné. Některé z těchto informací je možné dešifrovat pouze pečlivým studiem a systematickým přístupem. Výpovědní hodnota a množství dat ovlivňuje zejména kvalita archeologických výzkumů a také depoziční a postdepoziční transformace, kterými prošly a které je potřeba brát v potaz.

Výběr tématu této práce byl ovlivněn přetrvávajícím nešťastným trendem naší archeologie, kdy se některé výzkumy dočkají svého zpracování velmi dlouho po svém ukončení, nebo se ho v některých případech nedočkají nikdy. Takový problém se týká zejména rozsáhlých výzkumů, i když i zde se začíná objevovat snaha k nápravě tohoto stavu a minimalizovat tím ztrátu informací, která se v závislosti na čase a kvalitě dokumentace zvětšuje (např. Košťál et. al. 2013).

1.1 Cíle práce a základní metodický přístup

V centru zájmu této práce bude keramický materiál získaný při archeologickém výzkumu na hradě Gutštejn. Zaměření bude hlavně na kuchyňskou, stolní a kamnářskou keramiku (ostatní druhy keramiky budou zmíněny pouze jako dodatkový materiál archeologických kontextů).

Oblast na pomezí severního Plzeňska a Tachovska, v níž se tento hrad nachází, je z pohledu keramické produkce ve středověku a raném novověku velmi nedostatečně poznána. V těchto podmínkách si předkládaná práce klade za cíl klasifikovat základní charakteristiky typologické klasifikace, vymezení keramických tříd, se kterými by bylo možné i nadále v budoucnu pracovat, a vytvořit relativní chronologickou

sekvenci a tu pokud možno zpřesnit za pomoci absolutně datovaných artefaktů.

Následně bude proveden pokus o srovnání zpracovávaného souboru po svém vyhodnocení s dalšími lokalitami, což může přinést zajímavé výsledky, například identifikovat centra či oblasti, odkud byla keramika na tuto značně od měst odlehlou lokalitu dovážena.

Práce bude z praktických důvodů rozdělena v podstatě do hlavních dvou částí. V první části bude zaměřena zejména na hrad. V tomto ohledu je značně ovlivněna článkem T. Durdíka o metodice provádění povrchových průzkumů (Durdík 1976a). Shromážděny budou informace o poloze, přírodních poměrech, historii, dějinách bádání a hlavně stavebním vývoji a archeologickém výzkumu, ze kterého materiál pochází. Všechny tyto informace mají prezentovat zkoumaný objekt jako celek, což autor považuje za nezbytné pro pochopení a interpretaci zkoumaného materiálu.

Druhá část bude zaměřena na samotný rozbor keramických zlomků. Konkrétní metodika bude popsána z důvodu přehlednosti v příslušných kapitolách této části.

2 POLOHA A PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

Hrad byl založen na výrazné skalnaté ostrožně, která se vypíná nad soutokem Hadovky a jejího bezejmenného levého přítoku. Stojí nedaleko obce Okrouhlé Hradiště (okr. Tachov), na jejímž katastru se také nachází, vzdálené asi 30 km severoseverozápadně od Plzně. Souřadnice GPS jsou 49° 51' 6" s. š a 13° 0' 58" v. d.

Lokalita se nachází v nadmořské výšce kolem 425 m n.m. Geomorfologicky ji můžeme zařadit do Pernarecké pahorkatiny, což je okrsek v rámci Plaské pahorkatiny (Demek – Makovčín et. al. 2006, 343). Místní podloží je tvořeno starohorními fylitickými břidlicemi a droby, (http://www.geology.cz/app/ciselniky/lokalizace/show_map.php?mapa=g50&y=846295&x=1054237&s=1, citováno 6. 1. 2013), což je označení pro nízkoteplotně metamorfované jílovité sedimenty blízké břidlicím (<http://www.geology.cz/aplikace/encyklopedie/term.pl?fylit>, citováno 6. 1. 2013). Tento typ podloží je poměrně nestabilní a velice snadno se láme. To je s největší pravděpodobností důvod, proč je stavební vývoj hradu tak složitý (viz kapitola Popis hradu a jeho vývoj). Půdní překryv tvoří ranker kambický a v blízkém okolí kambizemě rankerové a kambizemě mesobatické. Rankery jsou obecně spojovány takřka výhradně s lesním prostředím, a kambizemě jdou hospodářsky využít pouze pro méně náročné zemědělské plodiny (http://www.nature.cz/publik_syst2/files08/1144.pdf, citováno 6. 1. 2013; Tomášek 2007, 49-50, 53-54).

Geobotanická mapa řadí lokalitu mezi borové doubravy (Mikyška et. al. 1969). V dnešní době je lokalita pokryta převážně travnatým porostem, a právě několika borovicemi (*Pinus sylvestris*), z nichž některé byly v rámci konzervačních prací pokáceny (Sokol 2012, 80).

Klimaticky je možné lokalitu i její okolí označit jako mírně teplé oblasti s chudými srážkami (<http://geoportal.gov.cz/web/guest/map>,

citováno dne 6. 12. 2013). Průměrné roční teploty kolísají mezi 7 – 8 °C (Tolasz et. al. 2007, 24 - 25). Průměrné roční srážky se pohybují kolem 500 – 550 mm (Tolasz et. al. 2007, 68 – 69

3 HISTORIE

Historie hradu byla mnohokrát cílem badatelů (viz Dějiny bádání). Nejvýznamnější představují August Sedláček (2000, XIII, 50-53), Georg Schmidt (1925, 34 – 54) a v poslední době dvojice historiků Jiří Úlovec a Jiří Jánský (2000, 76 – 97). Následující text bude čerpat zejména z těchto autorů.

Gutštejn nebyl prvním správním centrem oblasti. V blízkosti této lokality se nachází dvě raně středověká hradiště. Prvním je středohradištní Bezemín, situovaný na protější straně Hadovky zhruba 700 metrů po proudu tohoto potoka, a druhým je mladohradištní Šipín, jenž se nachází asi kilometr a čtvrt od Gutštejna na ostrožně nad soutokem Hadovky a Úterského potoka. To demonstruje přesun místní správy v malém prostoru z ohledem na zachování kontinuity tak, jak je to pozorovatelné například v okolí hradiště Stará Kouřim i na jiných lokalitách (Sláma 1989, 80 – 83). Rozdílné však je, že na rozdíl od jiných lokalit je zde tento proces zakončen už feudálním vlastníkem, nikoliv panovníkem, jak je to běžné u doposud zmiňovaných lokalit (srovnej Sláma 1989, 80 – 83). Tato niance bude způsobena stavem, kdy toto území již na počátku 13. století náleželo blahoslavenému Hroznatovi (Úlovec – Jánský 2000, 76)¹

Historici soudí, že hrad, stejně jako jiné hroznatovské hrady (např. Dolní Bělá, Vrtba), byl založen někdy na přelomu 13. a 14. století potomky Jetřicha z Krašovic, jež jsou v moderní historiografii označováni jako Hroznatovci nebo Hroznatovici (Jánský 2009, 21).² Jméno Gutštejn je německého původu, což je ve středověku velmi běžné, a dalo by se

---

¹ více o blahoslaveném Hroznatovi viz Janský 2009, 26 – 46

² Název je odvozen od blahoslaveného Hroznaty (viz poznámka 1), který byl nepřímým předkem těchto rodů, které používaly všechny stejný erb, tj. trojí jelení paroží ve zlatém poli (Jánský 2009, 11-20).

vyložit jako „dobrý vznešený nebo užitečný hrad“ (Bok 1976, 212). První zmínka se objevuje v predikátu Jetřicha z Guštejna, datovaném do roku 1316 (Úlovec – Janský 2000, 77).³ Vzhledem k tomu, že toto jméno vždy nesl pouze tento hrad a přilehlý dvorec, je nepochybné, že se vztahuje právě k němu. Nicméně krom dalších případů užití predikátů na různých listinách, na nichž příslušníci rodu vystupují většinou jako svědci, nemáme pro většinu první poloviny 14. století o lokalitě žádné bližší zprávy (Úlovec – Janský 2000, 76 – 79).

V berním rejstříku z roku 1379 patří k hradu vsi Okrouhlé Hradiště, Břetislav a Líšťany, z nichž byla vyměřena berně 6 hřiven stříbra. Jako vlastník této domény byl uveden Půta z Gutštejna (Emler 1876, 22). Někdy po tomto datu došlo k majetkovým přesunům mezi bratry Půtou a Jetřichem, kteří si svoje majetky vyměnili. Během husitských válek patřil hrad bratrům Burianovi a Janovi z Gutštejna, kteří byli zastánci katolické víry.⁴ Z tohoto důvodu se jejich majetky a hrady v západních Čechách staly cílem plenění husitských vojsk. Ta roku 1422 oblehla i samotný Gutštejn, a ačkoliv byla vyslána vojenská pomoc pod vedením Hanuše z Kolovrat, ho s největší pravděpodobností dobyla.⁵ Následky dobývání neměly dlouhého trvání, jelikož v roce 1427 je, spolu s jinými, jmenován na seznamu sídel, která byla oporou katolické strany a krále Zikmunda (Úlovec – Janský 2000, 81 – 82). Na tomto seznamu je jako vlastník Gutštejna pouze Burian. Jeho bratr se v té době již s velkou pravděpodobností majetkově oddělil a sídlil na hradě ve Všerubech. Gutštejn vlastnil Burian, ale nebyl jeho sídelním hradem, jelikož ten se v té době psal „seděním na Bělé“. Celkově se jeho majetek během

---

³ August Sedláček cituje stejnou listinu jako první zmínku o lokalitě, avšak ji nesprávně datuje do roku 1319 (Sedláček 2000, XIII, 52).

⁴ Oba byli členy tzv. plzeňského landfrýdu, což byl spolek katolických měst, klášterů, prelátů a šlechty v Plzeňském kraji.

⁵ Rudolf Urbánek dokonce uvádí, že zde bylo zajato 150 jízdních, avšak bez udání původu této zprávy (Urbánek 1925, 204)

husitských válek značně zvětšil. Jednalo se o několik hradů (např. Bělá, Rabštejn) a o velké množství zástavních vesnic od krále Zikmunda, které do té doby vlastnily kláštery (Jánský 2009, 66 - 68).

Ve 30. letech 15. století se dle zpráv stal majitelem Gutštejna opět Jan z Gutštejna a po jeho smrti neznámým způsobem Jetřich z Gutštejna, náležící k vedlejší trpíské linii rodu.⁶ Poté se navrácí do držení hlavní větve, jmenovitě Buriana II. přezdívaného „český Krézus“.⁷ Za poděbradských válek byl na straně katolické opozice tzv. Zelenohorské jednoty, respektive uherského krále Matyáše, proti českému králi Jiřímu z Poděbrad. Během těchto zemských nepokojů byl opakovaně dobyt nedaleký hrad Frumštejn (Čihák – Fritz – Miler – Valenta 1989, 211).⁸ Zda se tyto vojenské akce na západě Čech dotkly i Gutštejna není z písemných pramenů známo. Po smrti krále Jiřího přešel Burian na stranu nového krále Vladislava Jagellonského. Za jeho panování se těšil velké přízni a získal mnoho majetků, výsad a i úřadů (Jánský 2009, 145-184). Tento mocenský vzestup se odrazil i ve stavebních úpravách na jeho statcích. Takové úpravy probíhaly, jak ukazují dendrodata (Kyncl 2000; týž 2011), i na hradě Gutštejn. Po smrti Buriana II. zdědili jeho majetky synové Kryštof, Jetřich, Jindřich, Jan a Volf, kteří je užívali v nedílu.⁹

Ani jeden z nich však Gutštejn nezvolil jako své sídlo a zdá se, že byl využíván i druhou (všerubskou) větví rodu, protože v roce 1503 ho využíval Jiřík Všerubský z Gutštejna při své soukromé válce s knížetem

⁶ Tato větev s velkou pravděpodobností vymřela někdy po roce 1489 (Jánský 2009, 335).

⁷ Patřil mezi nejbohatší šlechtice v zemi. Vlastnil celkem jedenáct panství, na nichž bylo velké množství hradů, měst, přes 500 vesnic a 1700 mlýnů, a také měl ve správě některá česká léna v dnešním Německu (Jánský 2009, 108 - 184)

⁸ Ten je od Gutštejna vzdálen zhruba 15 km vzdušnou čarou

⁹ Přesný rok úmrtí Buriana II. není známo, Většinou se uvádí rozmezí 1488 – 1494. Jiří Jánský však uvádí jako nejpravděpodobnější roku 1489; (Jánský 2009, 184)

Jiřím Saským (Úlovec – Jánský 2000, 85). K takovým aktivitám byl hrad velmi vhodně situován - nepřítomnost žádných vesnic v bezprostředním okolí, a i nevelké osídlení oblasti obecně dávalo široké možnosti. Takové využití charakterizuje prakticky celou první třetinu, respektive 1. polovinu 16. století. Bratři z Gutštejna měli spory s králem i s okolními městy¹⁰ a podporovali zemské škůdce, jako byli Jan Bavůrek ze Švamberka, bratři Zikmund a Kunc Kaufungové z Chlumu, ale i další. Ti používali i jiné hrady v držení Gutštejnů. Jak naznačují záznamy z výslechů, svědectví a soudobé kroniky, odsud vyjížděli na loupeživé výpravy, drželi zde rukojmí a přechovávali kořist. Poprava Jana Bavůrka ze Švamberka v únoru 1507 znamenala na nějaký čas útlum těchto akcí (Úlovec – Jánský 2000, 87 – 88).

V srpnu toho samého roku se na Gutštejně konalo jednání, které vedl Jetřich z Gutštejna, s diplomaty kurfiřta Filipa Falckého. Z této zprávy je jasné, že hrad musel být ve stavu, který dovoľoval hostit vyslance jednoho z nejvýznamnějších říšských knížat (Úlovec – Jánský 2000, 88).

V následných letech se vše vrátilo do původního stavu. Avšak v letech 1509 – 1510 byla postupně bratrům z Gutštejna za jejich přečiny proti zemskému míru odebrána velká část jejich majetků a klesali i na společenském žebříčku. Postupně se zadlužovali a rodový hrad se kolem roku 1520 dostává do držení Mořice Širntyngára ze Širntyngu, jenž byl jedním z jejich věřitelů. I za něho se Gutštejn stal sídlem zemských škůdců, z nichž nejznámějším byl zřejmě Hans Toman z Absberka, nad nímž byla vynesena v říši klatba a posléze i zostřená klatba (Úlovec – Jánský 2000, 91).

Po roce 1534 se hrad opět navrácí zakladatelskému rodu, a to synovi Wolfa z Gutštejna Viktorýnovi. Ten hrad i s celým panstvím prodal v roce 1549 za 3250 kop českých grošů pánu sousedních Bezdrůžic Hanuši Elpognárovi z Dolního Šenfeldu, který jej spojil se svými statky.

---

¹⁰ Podrobně o každém z bratrů a jejich viz Jánský 2009, 191 – 325

Od této doby hrad definitivně pozbyl sídelní funkce a byl s velkou pravděpodobností využíván jen hospodářsky. Dle zápisu z roku 1566 se zdá, že hrad byl ještě udržován a k jeho zchátrání došlo až po tomto datu, nejčastěji se uvažuje o období třicetileté války.¹¹ Odlehlost lokality způsobila, že rozebírání na materiál bylo narozdíl od jiných hradů minimální, a z tohoto důvodu se velmi dobře zachoval. S rozvojem romantismu se zříceniny staly centrem výletníků, zejména z rozvíjejících se Konstantinových Lázní. Z tohoto období, konkrétně z roku 1903, se zachoval v účetních knihách bezdružického panství účet na zabezpečení zdiv gutštejnské zříceniny ve výši 200 korun (Úlovec – Jánský 2000, 95 – 96). Další konzervační práce probíhaly až v posledním desetiletí dvacátého a v prvních desetiletích jednadvacátého století (Sokol 2012).

---

¹¹ Johann G. Sommer uvádí, že tak mělo dojít buď roku 1639, nebo 1646 (Sommer 1838, 288).

4 DĚJINY BĀDÁNÍ

Dějiny bádání o Gutštejně jsou poměrně bohaté, i když ne všechny zmínky v literatuře přinesly nějaké prohloubení znalostí o něm. Velmi často se jednalo o pouhou rekapitulaci starších badatelů. I z tohoto důvodu zde nebudou zmíněni všichni, kdo o hradě psali, ale pouze ti významnější.

Jako první se o hradě poměrně stručně zmínili ve svých pracích topografové Jaroslav Schaller (Schaller 1788, 141) a J. G. Sommer (Sommer 1838, 287 – 288).

Trochu překvapivá je absence zmínky v práci F. A. Hebera, který v jednom ze svých sedmi svazků *Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser* věnovaném západním Čechám publikoval pouze dvě kresby a nejstarší známý půdorys Gutštejna (Heber 2002).

První, kdo se dějinami rodu a současně i rodovému hradu věnoval, byl Martin Kolář (1896, 639 – 641).

Velmi podrobně se jím v prvních desetiletích dvacátého století zabýval i August Sedláček. Ve třináctém díle svých *Hradů, zámků a tvrzí Království českého* detailně popisuje lokalitu a její dějiny (Sedláček 2000, XIII, 50 – 53).

Podobným způsobem se hradem zabývali i Friedrich Bernau (Bernau 1903, 279 – 282), a zejména Georg Schmidt, jehož historické shrnutí patřilo donedávna k nejpreciznějším (Schmidt 1925, 34 – 54)

Zejména ze stavebního hlediska se o hrad zajímala Dobroslava Menclová, v jejíchž *Českých hradech* byla zřícenina celkem podrobně popsána a zařazena do vývoje české hradní architektury. Krom jiného autorka konstatovala, že nejstarší dochovanou částí hradu je její věž (Menclová 1972, 356 – 358), což mladší literatura opisovala až do provedení podrobného stavebněhistorického průzkumu. Ten provedl Tomáš Durdík a jeho výsledky přinesly velice komplexní informace o

složitém vývoji hradu (viz kapitola Popis hradu a jeho vývoj; Durdík 1996, 54 – 109).

Současně se stavebněhistorickým průzkumem proběhla i nová archivní rešerše podle moderních historiografických zásad Jiřím Úlovcem, jehož výsledky byly posléze ještě rozšířeny Jiřím Jánským (Úlovec – Jánský 2000)

Oba výše zmíněné zásadní počiny vznikly v rámci projektu „Komplexní průzkumy a dokumentace areálu zříceniny hradu Gutštejn a jeho postavení v krajinné památkové zóně jako podklady pro záchranu a prezentace“, jehož řešitelem byla Eva Kamenická, která rovněž vedla předstihový archeologický výzkum (viz kapitola Archeologický výzkum; Kamenická 1997, 2).

Jako poslední, kdo výrazněji přispěl k poznání stavebního vývoje Gutštejna, respektive jeho věže, byl Vladislav Razím (2013).

5 POPIS HRADU A JEHO VÝVOJ

Nejpodrobněji se stavebnímu vývoji věnoval T. Durdík (1996), z jehož práce vychází následující text. Ten je ještě doplněn o výsledky dendrochronologických analýz (např. Kyncl 2011, atd.) a konfrontován s novější literaturou, která se zabývá jen určitými elementy dispozice (např. velká věž – Razím 2013).

Celková dispozice hradu byla dvojdílná, tvořená jádrem a předhradím. Přístupová cesta vedla s největší pravděpodobností od východu, respektive od severovýchodu, kde se nachází dvůr Daňkov.

5.1 Předhradí

Obdélné předhradí je od zbytku ostrožný odděleno příkopem, jež poškozují novověká cesta, a z tohoto důvodu není možné určit jeho původní rozměry. Jižní strana je ohraničena uměle přitesaným skalním hřebenem, který tvořil opevnění této strany (obr. 1). Jakým způsobem byla opevněna tato část na ostatních stranách, není možné za současného stavu poznání určit. Starší literatura uvažuje o opevnění formou palisády (Sedláček 2000, 50). Samotná plocha předhradí se svažuje směrem k západu a nevykazuje téměř žádné stopy zástavby. Tu je však nutné předpokládat, protože právě zde se musely nacházet budovy, které zajišťovaly každodenní chod hradu. Absence jakýchkoliv reliktnů může být způsobena tím, že byla buď tvořena nějakými lehčími konstrukcemi (např. roubenými nebo hrázděnými) anebo byly tyto stavby rozebrány (srovnej Durdík 1996, 57). Jediným pozůstatkem spojitelným s nějakým objektem je do skály vytesaný sklípek v jihovýchodní části. Z tohoto důvodu stejně jako z důvodu kolmého přitesání skalního masivu lze předpokládat, že se zástavba koncentrovala při jižní straně předhradí. Není jasné, jestli předhradí náleželo k nejstarší etapě hradu, i když se to dá vzhledem k jeho odlehlosti lokality předpokládat. Na otázky spojené s

chronologií, vnitřní zástavbou a opevněním této části by mohl přinést až archeologický výzkum, který se doposud této části nedotkl.

5.2 Hradní jádro

Hradní jádro obsahuje velké množství dochovaných konstrukcí, na jejichž základě je patrné, že prošlo extrémně složitým vývojem (obr. 2). Nejstarší podoba není, ani přes provedený archeologický výzkum, dostatečně poznána. K této fázi podle provedeného stavebněhistorického průzkumu patřily části zdí na západní, severní a v malé míře i východní straně horního hradu. Na západní a severní straně se nacházejí celkem čtyři střílnovitá oboustranně špaletovaná okna, přičemž zdivo na severní straně dosahuje do výšky prvního patra s následným polopatrem či ochozem, který se ve zdivu projevuje odskokem.¹² Vzhledem k přítomnosti oken je možné předpokládat, že v těchto místech k hradbě přiléhala nějaká budova (Durdík 1996, 92 – 93).¹³ Zeď dochovaná v úrovni terénu na východní straně šikmo směřuje pod nároží velké věže, z čehož vyplývá, že velká věž byla postavena až později a nespadá do nejstarší etapy (viz níže). Archeologický výzkum odhalil starší fázi jihovýchodního nároží parkánového křídla, které by horní hrad vymezovalo (Kamenická 1998, 3 – 4). Na základě souvislostí a dokumentace bohužel nebylo možné posoudit, zda opravdu spadá do nejstarší fáze, i když se to jeví pravděpodobně. V konstrukcích z mladších fází se nachází velké množství pískovcových kvádrů, které by mohly být druhotně použitými architektonickými prvky z této etapy. Vzhledem k dosavadnímu poznání není možné zařadit hrad k nějakému konkrétnímu typu, doposud se

---

¹² Zdivo prvního a následného polopatra má trochu jiný charakter než přízemní partie, nicméně s velkou pravděpodobností se jedná o mikrofázi v rámci nejstarší etapy.

¹³ Střílny v kurtinách se začaly objevovat až po husitských válkách (Durdík – Bolina 2001, 17)

vzhledem k nastíněné situaci přemýšlí o nějaké formě bezvěžového hradu (srovnej Durdík – Sušický 2005, 42).¹⁴

Následující vývoj sídla byl poměrně složitý. Předpokládá se, že v průběhu 14. století vznikla jižní parkánová hradba a přilehlé parkánové křídlo, jehož jihovýchodní nároží bylo z vnější strany vyzděno oble.¹⁵ Také vznikla zástavba při východní straně zadní části hradního jádra. V této době se dá také předpokládat existence přední části jádra, jelikož zde neexistuje žádný náznak příkopu ani jiného dělení (Durdík 1996, 94).¹⁶ V severovýchodním rohu této části se nacházela brána věžovitého charakteru (Kamenická 2001, 6).

Další blíže nedatovaná etapa se zaměřila na jižní a jihozápadní část jádra, kde byla postavena obvodová zeď s oblým pravouhlym nárožím. V jižní zdi byla zhotovena dvě střílnovitá okna, zřejmě pro nějakou budovu, avšak zda byla realizována, není možné posoudit (Durdík 1996, 95). Současně s touto stavební činností vznikl i do skalního podloží zatesaný sklep s valenou klenbou.¹⁷

Následná stavební činnost dala vzniknout hlavně čtverhrannému bergfritu a přilehlým částem včetně severního paláce.¹⁸ Jak již bylo zmíněno, nároží věže bylo postaveno na starší obvodové zdi (Durdík 1996, 80). Netradičním řešením jsou zaoblená nároží, která nejsou zcela

---

¹⁴ Např. hrad s plášťovou zdí (k typologii hradů např. Durdík – Bolina 2001, 75 – 135 135; Durdík 1984 nebo Durdík 1976b)

¹⁵ Pod zmíněným jihovýchodním nárožím se nacházelo zdivo starší fáze, viz výše

¹⁶ Absenci příkopu v tomto prostoru potvrdil i archeologický výzkum (Kamenická 1998, 8 -9)

¹⁷ Na rozhraní východní a jižní strany je k sobě zřetelně přizděno na spáru (jižní část mladší).

¹⁸ Nejnověji se stavební podobě gutštejnské věže věnoval V. Razím (2013)

obvyklým řešením na českých hradech.¹⁹ V přízemní části se nenacházejí žádné původní otvory. První a druhé patro obsahují celkem tři otvory střílnovitého charakteru. Na jižní straně druhého patra je patrný původní vstup do věže. Ten má podobu hrotitého portálu s vpadlinou pro padací most a konzolemi pro jeho podpěru. Jak byl veden přístup k tomuto vchodu, není jasné. Ve třetím patře je dodnes částečně zachovalá mohutná dřevěná konstrukce, která byla dendrochronologicky datována do let 1421 – 1422 (Kyncl 2000; týž 2011).²⁰ Na vnější straně jihovýchodního nároží se nachází otisk po zděné konstrukci, považovaný za prampouch nebo otisk obvodové zdi (srovnej Durdík 2000, 144). Současně nebo těsně po stavbě věže vzniklo i obvodové opevnění této části, které přiléhalo k severozápadnímu nároží věže, a také dvouprostorový plochostropý severní palác do výšky tří pater. Severní zeď využila starších konstrukcí a jižní nádvoří přiléhala na obou stranách na spáru (srovnej Durdík 1996, 96). Na základě obecných architektonických prvků a znaků byla věž v době provádění stavebněhistorického průzkumu, datována do doby lucemburské, kdy bylo módní srůstání hradů do módní blokové dispozice (Durdík – Bolina 2001, 130).²¹ Později však byla otázka datace na základě dendrologického průzkumu dále řešena (viz poznámka 20; nová zjištění viz kapitola Vliv chronologického modelu na představy o stavebním vývoji hradu).

V obdobích po husitských válkách proběhly další stavební práce. Celou jižní část jádra zabral prostorný nejméně patrový palác. V úrovni přízemí využil již stojící starší konstrukce. V této části byl rozdělen na dvě

---

¹⁹ Oblá nároží se nacházejí na mnoha místech hradního areálu. Nejpodrobněji o tomto ne zcela běžném řešení nároží viz Durdík 2003.

²⁰ Na základě datace této konstrukce, která se donedávna považovala za zbytek krovu věže, se datoval i vznik samotné věže, respektive celé etapy na přelom 14. a 15. století (srovnej Procházka 2004, 152; Durdík – Sušický 2005, 41). V. Razím konstrukci naopak považuje, na základě průzkumu, za další účelovou fázi hypoteticky spojitelnou s obléháním hradu za husitských válek (srovnej Historie hradu; viz Razím 2013, 220 – 224)

²¹ Více k blokovým dispozicím viz Durdík – Bolina 2001, 121 – 130.

části. Ve východní části archeologický výzkum odkryl původní tesané schody, kterými byla řešena komunikace mezi horním a dolním nádvořím (Kamenická 1999, 3 – 4). První patro se dělilo na nejméně tři místnosti. Nejzápadnější z místností měla roubenou výdřevu. Střední místnost měla dvě okna se sedátky (Durdík 1996, 97 – 98). Na základě dendrochronologie lze datovat do doby po roce 1439 (Procházka 2004, 153). Po husitských válkách doznala změn i přední část jádra. Přestavba se dotkla branského objektu. Archeologický výzkum odhalil situaci, kdy mladší dlažba nádvoří této části zasahovala i do interiéru věže, na základě této situace interpretovala E. Kamenická, že věž musela být těžce poškozena a už neproběhla její obnova (Kamenická 2001, 6).

Další významnou změnou bylo zvýšení věže o dvě patra (obr. 2). Tato okna měla podobný charakter jako v nižších úrovních. S touto etapou souvisí i druhotně proražený vchod do třetího patra ze severního paláce (Durdík 1996, 98; srovnej Razím 2013, 217). Tato etapa je datovatelná dendrochronologickými analýzami do období těsně po roce 1485 (Kyncl 2000; týž 2011). Do této etapy, nebo těsně po ní, by bylo možné zařadit i zřízení patra parkánového křídla.²²

Do průběhu závěru využívání hradu je nutno předpokládat určité změny hlavně v prostoru přední části jádra.²³ Někdy v průběhu 16. století se předpokládá vznik jižní obvodové zdi této části, která vznikla nepochybně na místě starší zdi (Kamenická 2000b, 6).

Poslední zásahy proběhly v rámci zabezpečování zřícenin na počátku 20. století. Probíhal v podstatě po celém hradním jádře. Typickým znakem jsou cihlové valené klenby otvorů, zejména druhotně

---

²² Zdivo prvního patra parkánového křídla se nedochovalo. Jeho existence je nepřímo doložena úpravou okna na dveřní portál v prvním patře východní části jižního paláce. K tomuto portálu vedlo z přízemí schodiště (Durdík 1996, 74; Kamenická 2001, 5).

²³ T. Durdík předpokládá i určité utilitární zásahy nevelkého rozsahu v prostoru zadní části hradu (Durdík 1996, 99)

zřízených průchodů a také vytvoření rovných ukončení na destruovaných zdech (Durdík 1996, 60).

Chronologicky zatím nezařaditelné do vývoje hradu jsou některé elementy přední části jádra. Jedná se o relikty budovy, nejspíše hospodářského charakteru, při jihovýchodním rohu, jejíž vnitřní zdi se v nadzemní části nezachovaly, ale minimálně na jižní straně nebyly vzájemně provázané. E. Kamenická předpokládá v tomto prostoru i starší zástavbu (Kamenická 1998, 5; táž 2001 5).²⁴ Dále se pak jedná o budovu, jejíž čelní zeď byla odhalena při archeologickém výzkumu a nacházela se v prostoru pod velkou věží (Kamenická 1999, 4; táž 2000, 6).²⁵ A o cisternu, která byla prakticky v jihozápadním rohu této části. Její rozměry byly zhruba 3 x 3 m o hloubce asi 3 m. Musela být zasypána někdy ke konci života hradu, jelikož jižní obvodová zeď stojí na zásypu této cisterny (Kamenická 1999, 2 – 3; táž 2001, 6).²⁶

---

²⁴ Provázání zdiva s čelní stranou není možné posoudit;

²⁵ Viz kapitola Vliv keramických souborů na představy o stavebním vývoji

²⁶ Vznik cisterny není možné datovat, zdá se, že byla pravidelně čištěna. V nejnižší vrstvě byla nalezena mince datovatelná před rok 1520 (datoval M. Hus), z čehož vyplývá, že byla zasypána někdy poté.

6 ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM

Archeologický výzkum na hradě Gutštejn byl realizován v rámci souhrnného projektu „Komplexní průzkumy a dokumentace areálu zříceniny hradu Gutštejn a jeho postavení v krajinné památkové zóně jako podklady pro záchranu a prezentace“, který byl financován ministerstvem kultury jako součást jeho programu Projekty vědy a výzkumu. Jeho nositelem byl Památkový ústav Plzeň (dnes Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště Plzeň). Ten probíhal v letech 1996 - 2000 a řešitelem byla Mgr. Eva Kamenická (Kamenická 1997, 2; <http://www.npu.cz/html/302/knihovna/texty/194.htm>, citováno 10. 1. 2013).

Hlavním úkolem samotného předběžného archeologického výzkumu, jenž probíhal v letech 1997 – 2000 (2001) nebylo provést plošný odkryv, ale pouze zajistit rekonstrukční a konzervační práce (obr. 3). Hlavními cíli, krom zajištění výše zmíněných prací, bylo zjistit stav a průběh zděných konstrukcí dochovaných pod povrchem (zejména stav klenby sklepení), lokalizovat pozůstatky nejstarší fáze hradu a datovat odkryté sídlištní a destrukční vrstvy (Kamenická 1997, 2 – 3). V následujícím popisu bude stručně charakterizována každá výzkumná sezóna, podrobněji budou rozebrány sondy, které byly vybrány pro analýzu keramických nálezů.

6.1 Výzkum v roce 1997

V prvním roce se výzkum zaměřoval převážně na prostor jižního parkánu. Provedly se zde tři sondy přes celou jeho šířku (8 – 10 m). Před započítím výzkumu se nacházel v severní části tohoto prostoru suťový kužel, který nejprve prudce a pak postupně klesá k jihu až k dochované jižní parkánové zdi (Kamenická 1997, 5 – 9).

Na základě exkavace lze konstatovat, že skalní podloží je v hloubce zhruba 100 – 120 centimetrů na většině plochy. Výjimkou je pouze úsek asi 2 m od jižní parkánové zdi, kde terén radikálně klesá o dalších 150 –

180 centimetrů k základové spáře parkánové zdi (Kamenická 1997, 5 – 9).

Krom těchto tří sond byla rozměřena ještě jedna, o rozměrech 1 x 1,5 m, u oblého nároží pod hlavní věží, jejím smyslem bylo objasnit vztahy mezi dvěma fragmenty zdi, mezi nimiž byla umístěna (Kamenická 1997, 9).

6.1.1 Sonda II/97

Tato sonda byla situována na jižním parkánu a protínala celou jeho šířku (obr. 5). Délka sondy byla cca 8 m a šířka 1 m. Původní terén se zvyšoval směrem k severu, kde přiléhal ke skalnímu podloží pod jižním palácem. Na jižní straně přiléhal do roviny k parkánové zdi (Kamenická 1997, 6, obr. 4).

Přes celý povrch sondy byla vrstva drnu s humusem mocná 10 – 15 cm (1). Na severní straně se pod drnem nacházela tmavě hnědá hlinitá vrstva s úlomky břidlic, která se svažovala směrem k jihu a zaujímala více jak třetinu plochy sondy (2). Pod ní byla světle hnědá vrstva s větším množstvím břidlice než vrstva stratigraficky výš (3). Při spodní hranici se vrstva prakticky vyrovnávala s povrchem zbytku parkánu (Kamenická 1997, 6 – 7, obr. 4).

Téměř přes celou sondu následovalo několik vrstev, které byly shodného charakteru, jež byly rozděleny pouze na základě drobných rozdílů ve struktuře a příměsích na tři samostatné (4, 4a, 4b). Mezi nimi byla při spodní straně vklíněna kamenitá vrstva (9), jež možná měla zpevnit povrch, a pod ní černá sypká s uhlíky (10). Při severní straně se pod jílovité vrstvy svažuje žlutá sypká vrstva s maltou (5) a pod ní další s větší příměsí malty (6). Pod těmito vrstvami byla pod vrstvou volných drobných úlomků břidlice při horní hranici hnědožlutá vrstva, která přiléhal na skalní podloží (Kamenická 1997, 7, obr. 4).

Na jižní straně (cca třetině sondy) pod jílovitými vrstvami byla další světle hnědá jílovitá (11) a pod ní zabíhající vrstva podobného charakteru i podobné barvy s velkým množstvím úlomků břidlice (7). Pod těmito vrstvami se nacházel do skály zatesaný svažující se základový vkop pro parkánovou zeď. Jeho výplň byla světle hnědá hlinitá (12), v jeho rámci byl znatelný odskok zdiva parkánové zdi (hloubka asi 100 cm od povrchu). V hloubce asi 150 cm se nachází rozšířený základ, ke kterému byla přiložena, asi 6 cm mocná, vrstva vápenné malty (13), která na severní straně přiléhala na severu ke skalnímu podloží. Pod maltou byla tmavě hnědá hlinitá vrstva s množstvím kamenné drti (14). Podloží se nacházelo v hloubce asi 230 cm od povrchu (Kamenická 1997, 7 – 8, obr. 4).

6.2 Výzkum v roce 1998

V druhém roce výzkumu se položilo celkem osm sond po celém hradním jádře. Dvě byly umístěné v obou východních rozích parkánového křídla. Obě měly shodné rozměry 110 x 220 cm. V jižní z obou sond se podařilo lokalizovat části zdiva, které by svým charakterem mohly být přiřazeny k nejstarší stavební fázi hradu (více viz níže; Kamenická 1998, 3 – 4).

Jedna sonda byla situována v přední části hradního jádra. Odhalily se zde pozůstatky (snad) hospodářské budovy, zejména její destrukce, jež byla reprezentována prejzy, cihlami a kameny (viz níže; Kamenická 1998, 5).

Sonda v prostoru jižního paláce měla za úkol zjistit stav klenby nad sklepením. Ten byl konstatován jako velmi dobrý, kamenný plášť byl kvalitně zajištěn jílovou izolační vrstvou. (Kamenická 1998, 5 – 6).

Dvě menší sondy byly umístěny ve vstupním prostoru do horního hradu. Šlo spíše o začistění mělkého zásypu, který přiléhal na skalní

podloží. To zde bylo stesáno do podoby schodiště v dolní části s kůlovou jamkou (Kamenická 1998, 6 – 7).

Zásadní situaci této etapy přinesla sonda v severovýchodním rohu horního hradu při velké věži (viz níže). Význam spočívá v tom, že spodní vrstvy, oddělené od svrchních maltovou krou, zasahovaly pod základ velké věže (Kamenická 1998, 7 – 8).

6.2.1 Sonda VI/98

Poloha sondy byla v jihovýchodním rohu parkánového křídla. Její rozměry byly 2,2 m x 1,1 m. Původní terén byl prakticky rovný (Kamenická 1998, 3).

Svrchní vrstva je v dokumentaci označena jako drn (obr. 6). Další vrstva byla tvořena hnědou sypkou hlínou s velkým množstvím lomového kamence (1). Dosahoval mocnosti 40 – 50 cm. Další vrstvou byla žlutá jílová vrstva lomovým kamenem při východní zdi, považovanou za destrukci zdiva (2). Pod touto vrstvou následovala tuhá jílovitá vrstva žluté barvy s malou příměsí lomového kamene (3). Pod ní byla další středně hnědá vrstva s několika lomovými kameny (4). Další byla tuhá žlutá jílovitá, místy písčitá vrstva (5; Kamenická 1998, 4, obr. 5).

Poslední byla černohnědá vrstva (6). Ta navazovala na základ jižní zdi, ve které byl jasně patrný odskok starší fáze nároží. Ve skalním podloží byl vysekán šikmý žlábek k odvodňovacímu otvoru v jižní zdi. Ve skalním podloží byla rozsedlina, jež byla vyplněna kamennou drtí (Kamenická 1998, 4, obr. 5).

6.2.2 Sonda VII/98

Sonda byla umístěna na spodním hradě v prostoru předpokládané hospodářské budovy při západní konvexní linii. Rozměry byly 3 x 1,2 m.

Celá plocha byla překryta slabou vrstvou humusu (v dokumentaci jako drn; obr. 4). Pod ní se nacházela žlutohnědá vrstva s lomovými kameny, která pokrývala velkou část sondy, ale ne celý její prostor (1). Pod touto byla cca 50 – 60 cm silná vrstva s úlomky prejzů, cihel, malty a lomovými kameny (2). Další vrstvy byly relativně tenké, některé propálené (3, 4, 5, 6, 7). Při začistištění konvexní linie bylo patrné destruované cihlovokamenné zdivo s (nejspíše druhotně) použitým pískovcovým kvádrem, základ byl rovněž jako zbytek zdi rozvolněn (Kamenická 1998, 5, obr. 6).²⁷

6.2.3 Sonda X/98

Sonda se nacházela v severovýchodním rohu severního paláce při západní zdi velké věže. Její rozměry byly 2 x 1,2 m.

Povrch sondy pokrýval humus (v dokumentaci jako drn; obr. 7). Pod ní byla asi 30 cm mocná vrstva s lomovými kameny, drobtly malty a hnědou sypkou hlínou (1), při její horní hranici bylo patrné několik na plochu položených lomových kamenů, považovaných za zbytek dlažby (Kamenická 1998, 7). Následovala středně hnědá sypká vrstva na úrovni rozšířeného základu věže se stejnou příměsí jako předchozí (2.). Další vrstva, asi 60 cm silná, tvořená hutným jílem vyplňovala zbylý prostor rozšířeného základu věže (3).

Pod ní, v hloubce asi 120 cm od povrchu, následuje tenká (cca 4 cm) maltová vrstva (4), pod níž je množství tenkých vrstev různého charakteru – propálené (5), jemné hlinité (6), jílovité (7, 9), vápenné (8) a sypké hlinité s uhlíky (10). Dle nálezové zprávy všechny vrstvy pod

---

²⁷ Sonda VII/98 se z hlediska své dokumentace jeví značně problematicky. Popis vrstev se v některých částech neshoduje popisem v nálezové zprávě. Dokumentovány byly dva profily (jižní a severní), jež na sebe vzájemně nenavazují, a neodpovídají ani další její detaily (absence a přítomnost obvodové zdi na obou profilech). Nálezy z vrstev 4, 5 a 6 byly uloženy společně. Objasnit situaci by snad mohla hojná fotografická dokumentace, která však byla autorovi v době sepisování této části nedostupná, a bude potřeba tyto nedostatky řešit.

maltovou krou (4) zabíhají pod základ věže, což se ovšem neshoduje s dokumentací, na níž tato situace je pouze na severním profilu. Na jižním profilu zabíhá pod základ pouze vrstva 10 a ostatní vrstvy přiléhají k základovému zdivu (Kamenická 1998, 7 – 8, obr. 9).

6.3 Výzkum v roce 1999

V této fázi byly vytyčeny pouze tři sondy na dolním hradě. Pozornost byla soustředěna hlavně na část při jihozápadním rohu dolního hradu, kde již v předešlém roce byla objevena, při pokusu o lokalizaci příkopu na rozhraní dolního a horního hradu, cisterna. Její výplň tvořily stratigrafické vrstvy s velkým množstvím keramických fragmentů a dalších artefaktů a ekofaktů (kovy, kosti). Horní vrstvy obsahovaly množství pozůstatků stavebních konstrukcí (kamenná suť, zlomky cihel a prejzů), a naznačují svou homogenitou jednorázové zasypání (Kamenická 1999, 2 – 3).²⁸

Další sonda přiléhala k západní zdi dolního hradu přímo pod hlavní věží. S velkou pravděpodobností byly lokalizovány pozůstatky další hospodářské budovy (více viz níže; Kamenická 1999, 4).

Sonda u severní zdi dolního hradu měla z praktických důvodů značně malý rozsah, proto se její realizace ve větším měřítku přesunula na další sezónu (Kamenická 1999, 3).

6.3.1 Sonda XIII/99

Sonda byla umístěna v prostoru přední části jádra východně pod bergfritem. Její rozměry byly 1,2 x 10 m. Ve východní části byl terén rovný a zhruba v polovině výrazně stoupal téměř do úrovně spodní části věže.

---

²⁸ Ze vzorků odebraných z nejnižších vrstev byl proveden archeobotanický rozbor (Kaštovský – Pokorný – Podolská 2000).; keramický materiál pocházející z cisterny nebyl zahrnut do této práce.

Celá plocha byla překryta drnem (v dokumentaci jako vrstva 1; obr. 8). Ve východní části bylo skalní podloží necelý metr pod úrovní terénu oddělené dalšími třemi vrstvami (15, 16, 17). Pod vrstvou 17 byl nalezen fragment zdiva spojeného jílem (18), ten byl široký cca 130 cm a sondou probíhal šikmo. Dle E. Kamenické mohl hypoteticky souviset se starší fází brány (Kamenická 1999, 4, obr. 4).

V západní části byly rozsáhlé destrukční vrstvy tvořené zbytky malty a lomového kamene (3 – 8). V jedné z nich bylo rozpoznáno torzo spadlé obvodové hradby horního hradu o délce cca 3 – 4 m (7). Na západní straně lemoval ve vyšších partiích základ spadlého zdiva a v nižších kolmo přitesané skalní podloží (Kamenická 1999, 4, obr. 4).

Pod destrukcemi se nacházely relativně tenké vrstvy (9 – 14), které na východě přiléhaly k dalšímu torzu zdiva. Tyto vrstvy jsou spojitelné s budovou, která v tomto prostoru stávala. Maltová vrstva 12 nejspíše tvořila podlahu této stavby (Kamenická 1999, 4 obr. 4; táž 2001, 6).²⁹

6.4 Výzkum v roce 2000

V poslední sezóně realizovaném v rámci projektu vědy a výzkumu se výzkum soustředil na odkryv půdorysu brány do hradního jádra a přiléhající plochy dolního hradu. Celkem bylo otevřeno šest sond. Všechny sondy umístěné ve vnitřním prostoru dolního hradu byly poměrně mělké a odhalily množství pozůstatků konstrukcí. V nich se dal vysledovat půdorys branského stavení věžovitého charakteru. Rozmanitost odkrytého zdiva predikuje, že tento objekt prošel minimálně jednou radikální přestavbou (Kamenická 2000, 2 – 3).

Jedna ze sond byla rozměřena tak, aby zahrnovala i reliktu uvažované hospodářské budovy, jejíž část byla odkryta již v roce 1998 (i

---

²⁹ Na dokumentaci v předběžné nálezové zprávě, i na originální terénní dokumentaci chyběl přesný průběh některých vrstev, na přiložené dokumentaci jsou vyznačeny tak, jak se autorovi zdály nejpravděpodobnější, ale nemusí odpovídat skutečnosti.

ta se nacházela poblíž brány do dolního hradu). V místě tohoto odkryvu se odhalila kamenná zeď, ve které byl vstup do zmíněné budovy. Výplň obsahovala zlomky stavební keramiky a kamenné destrukce (Kamenická 2000, 3).

Dvě sondy se nacházely i mimo prostor přední části jádra, respektive přiléhaly k vnější straně východní obvodové zdi. V tomto místě je dodnes patrný příkop. Sondy byly hluboké více jak dva metry. Při patě obou odkrytých částí bylo uměle přitesané podloží. Stratigrafická situace je reprezentována množstvím tenkých vrstev. Ty respektovaly původní profil příkopu ve spodní části situace, zatímco v horní části byla výplň jednorázového charakteru s množstvím suti. V tenkých spodních vrstvách se nalézaly keramické zlomky a kovové artefakty. Některé stratigrafické jednotky obsahovaly množství popele a jednalo se pozůstatky snad nějakého požáru. Objeveny byly rovněž kamenné koule, interpretované jako náboje do houfnice (menší) a praku či bombardy (větší; Kamenická 2000, 5 -6). Tyto nálezy potvrzují historicky doložené obléhání (viz kapitola Historie). Výzkum příkopu byl z důvodu komerčních aktivit přesunut na další rok (Kamenická 2000, 1).³⁰

6.5 Výzkum v roce 2001

Výzkum v tomto roce dokončil rozsah prací, které byly plánovány na předchozí rok. Jednalo se pouze o řez přes příkop (XX), o rozměrech 1 x 12 m, který měl ověřit jeho hloubku a případně lokalizovat vrstvy obsahující nálezy z nejstarší etapy života hradu. Takové vrstvy se zde, dle E. Kamenické, nenacházejí. Na základě toho se předpokládá, že byl příkop někdy během 1. poloviny 15. století upravován (Kamenická 2013, 23).

Svrchní vrstvy měly charakter zásypu, v němž bylo dobře patrné torzo zříceného obvodového zdiva přední části hradního jádra, zatímco

---

³⁰ Osteologický materiál z let 2000 a 2001 byl vyhodnocen Z. Sůvou (Sůvová 2013)

spodní vrstvy byly relativně tenké a obsahovaly množství nálezů. Tato situace zhruba odpovídá situaci zjištěné již předchozí rok na začátku tohoto řezu (Kamenická 2013, 12 – 13).

Vytyčena byla ještě jedna sonda (XIX), o rozměrech 3 x 3 m, na nádvoří přední části jádra při severní zdi pod střílnou. Ta odhalila základ dvou fází tohoto úseku hradby, které byly rozpoznány již v nadzemní části při stavebně historickém průzkumu (Durdík 1996, 60). Sonda dosáhla až do hloubky 170 cm, kde se nacházel základový vkop v nerovném skalním podloží (Kamenická 2013, 11).

7 KERAMICKÝ MATERIÁL

Hlavní část práce je zaměřena na rozbor keramických fragmentů. Jak již bylo zmíněno v úvodu, je tento druh artefaktu nejběžnějším nálezem při archeologických výzkumech. Stejně jako u jiných artefaktů i keramické nádoby podléhají postupným změnám své formální struktury (např. změna výzdobných motivů, technologie výpalu, aplikace glazur atd.). Ty se projevují v čase a odrážejí jak jejich praktický účel, tak se v nich projevuje obvyklost (do jisté míry i módnost), protože musí být společensky akceptovatelné (Neústupný 2010, 56, 91 – 92, 124). To činí z tohoto druhu archeologických pramenů dobrou pomůcku pro stanovení relativního, případně i absolutního datování jednotlivých fází zkoumaných lokalit (srovnej Hejna 1966, 313). I tato část bude rozdělena na dvě části, v nichž bude samostatně vyhodnocena kuchyňská a stolní keramika a keramika kamnářská.

7.1 Faktory ovlivňující vypovídající hodnotu souborů

Zpracování souboru provázelo několik úskalí, ke kterým je třeba přihlížet a které do jisté míry ovlivňují výsledky. Ty je možné rozdělit na dvě skupiny. První skupina je spojena s procesy probíhajícími ve fázi depozičních a postdepozičních procesů. Druhá skupina souvisí s průběhem archeologických výzkumů.

Do první skupiny patří hlavně transformace. Ty je třeba brát během vyhodnocení v potaz, protože veškeré informace uložené v archeologických kontextech jsou odrazem právě transformací a nikoliv dynamických systémů minulosti. Pouze potřebným studiem těchto změn je možné rozpoznat projevy minulosti (o transformacích obecně Neústupný 2007, 46 – 75; ke studiu transformací ve středověkých situacích např. Čapek 2010).

Problémy, jež souvisejí s průběhem archeologických výzkumů a se kterými je potřeba se vyrovnat, jsou dalšími specifickými transformacemi.

Ty vznikají v průběhu archeologického výzkumu. E. Neústupný takové změny souhrnně nazývá archeologickými transformacemi sensu stricto (Neústupný 2007, 64, Čapek 2013, 48 - 52).

V konkrétním případě sledovaného výzkumu se jedná o skutečnost, že výzkum prováděli studenti středních škol s malými zkušenostmi s archeologickými výzkumy a učni, kteří měli problém s archeologickou metodou. Z těchto důvodů a z důvodu malého počtu zkušených terénních pracovníků, kteří na průběh výzkumu dohlíželi, mohlo dojít k opomenutí menších artefaktů či ke smíchání nálezů z různých vrstev.

Dalším z problémů, které ztěžují interpretaci, je dokumentace. Ve výzkumné sezoně 1997 byl dokumentován z časových důvodů vždy jen jeden profil. V některých případech nastala chyba při překreslování do čistopisů, na některých není přesně vyznačena hranice mezi vrstvami (lze jen tušit průběh vrstev) a některé neodpovídají situaci popsané v závěrečných zprávách.³¹

7.2 Keramická třídy

Keramické třídy jsou dnes základním deskriptorem pro roztřídění keramických zlomků, které využívají všechny nejčastěji užívané metodiky zpracování keramických souborů (např. Břeň – Kašpar – Vařeka 1995, 36-41; Nováček – Tetour 2003; Procházka – Peška 2007). I když kritika tohoto přístupu v poslední době narůstá, je v současnosti stále efektivnějším způsobem jak zpracovat rozsáhlejší soubory keramiky. Výhodou je, že rozřazení na tyto skupiny probíhá na základě makroskopicky pozorovatelných složek a je možné takto rozlišit i atypické zlomky. Makroskopické rozlišení lze následně ověřit exaktními přírodovědnými metodami (např. mineralogickými, petrografickými,

---

³¹ Autor sám se z objektivních důvodů výzkumu neúčastnil, za velmi cenné informace z průběhu výzkumu, hodnocení problémů, které jej provázely a které mohly potenciálně v postexkavační fázi nastat, děkuje Mgr. Evě Kamenické

chemickými atd.), což už bylo několikrát v praxi použito (Vařeka 1998, 125; Nováček et. al. 2010, 74 – 76). Pro jednoduchou identifikaci keramických tříd vznikají v anglosaském prostředí obsáhlé srovnávací sbírky, na jejichž základě je možné keramické zlomky roztřídit. Takové sbírky vznikají i pro rozsáhlé regiony (Orton – Tyers – Vince 1993, 72 – 75).

Samotná charakteristika keramických tříd není součástí databáze a jejich popis je veden externě (viz Seznam keramických tříd). Ten vznikl na základě metody K. Nováčka (např. Nováček 2000, 12). V rámci něho se třída vyčleňuje na základě čtyř, respektive pěti makroskopicky určitelných znaků. Prvním je struktura keramické hmoty, u ní se sleduje zrnitost a hlavně množství, velikost a charakter neplastických složek (pokud to bylo možné, byla uvedena i barva neplastických složek). Druhým je povrch, u něhož je kladen důraz na texturu a na druh a rozsah povrchové úpravy případně na stopy po modelaci, pokud jsou rozlišitelné. Třetím znakem je výpal (zda proběhl v oxidační nebo redukční atmosféře) a jeho tvrdost. Čtvrtým znakem je barva. Pátým znakem, který je možný využít je tzv. afinita (tj. podobnost s jinou keramickou třídou; Nováček 2000, 39). V popisu bude množství příměsí popsáno slovně, což nahrazuje procentuální popis. Použitá slova vychází z terminologie používané při popisu stratigrafických jednotek, která je pro takový popis vhodnější než procentuální popis (viz. Procházka – Vařeka 2005, 8).

Alfanumerický kód třídy, jímž jsou keramické třídy pojmenovány, vychází z jednotného deskriptivního systému (Vařeka 1998). Písmena označují zkratku lokality (GU).³² Dále je tvořen čtyřmi číslicemi, první číslo označuje technologickou skupinu (viz Textové přílohy), další trojčíslí je pořadová číslice keramické třídy (viz Seznam keramických tříd).

---

³² Toto označení není dle metodiky správné. Mělo by se jednat o nějakou prostorově větší jednotku (např. okres, Vařeka 1998, 125). Avšak lokalita se nachází na rozhraní dvou okresů a je relativně vzdálená od nejbližších měst, ke kterým by bylo možné název vztáhnout.

Z důvodu jednoduššího srovnání byly pořízeny fotografie zlomků hlavních keramických tříd, které by doplnily slovní popis a přispívaly k možnosti lepšího srovnání (viz příloha na CD). Původně byly plánovány i nábrusy lomů těchto tříd, které by ještě více pomohly odstranit velkou míru subjektivity, která jejich určování provází (použití obdobného způsobu doplnění keramických tříd např. Vařeka 2002). Bohužel z technických důvodů nebyla jejich realizace možná. Ale v rámci dalšího zpracování budou v budoucnu doplněny.

7.2.1 Seznam keramických tříd

GU3001

1. středo zrn ný (0,5 – 1,5 mm), mírná příměs písku (do 3 mm), nahodile až mírně šupinky slídy
2. středně drsný povrch
3. oxidační výpal středně tvrdý (sendvičový efekt)
4. okrová někdy světle šedá na jedné ze stran

GU3003

1. středo zrn ný (0,5 – 1,5 mm), mírná příměs zrn hornin písku (do 3 mm), ojediněle mikroskopická slída
2. hladký až jemně drsný povrch
3. oxidační výpal středně tvrdý (někdy sendvičový efek
4. černá (očazený), hnědá
5. GU3009 - slída

GU3004

1. středo zrn ný (0,5 – 1,5 mm), mírná příměs zrn hornin a písku (do 3 mm), ojediněle mikroskopická slída
2. středně drsný povrch, přetah bílou hlinkou - zejména v horní části nádob, větší plocha z vnější strany
3. oxidační výpal středně tvrdý (často sendvičový efekt)
4. hnědý

GU3005

1. střeozrnný (0,5 – 1,5 mm), nahodilá příměs zrn hornin a písku (do 3 mm), četně drobné šupinky slídy ojediněle větší
2. hladký až jemně drsný povrch
3. oxidační výpal středně tvrdý (sendvičový efekt)
4. hnědá, světle hnědá až okrová

GU3006

1. střeozrnný (0,5 – 1,5 mm), nahodilá příměs zrn písku (do 1 mm), ojediněle šupinky slídy
2. středně drsný povrch
3. oxidační výpal (oxidačně-redukční) středně tvrdý (sendvičový efekt)
4. světle šedý až šedoběžový

GU3007

1. střeozrnný (0,5 – 1,5 mm) místy až hrubozrnný (1,5 – 2,5 mm), mírná příměs zrn písku (do 3 mm), nahodile až mírně šupinky slídy šupinky (i zlatavé)
2. drsný povrch
3. oxidační výpal středně tvrdý až tvrdý (často sendvičový efekt)
4. hnědá, hnědočervená až cihlově červená

GU3008

1. střeozrnný (0,5 – 1,5 mm), nahodilé ostrohranné příměsi zrn hornin a písku (do 3 mm), nahodile mikroskopické šupinky slídy
2. hladký až jemně drsný povrch

3. redukčně-oxidační výpal, středně tvrdý až tvrdý
4. světle šedá (místy béžová)

GU3009

1. středožrný (0,5 – 1,5 mm), mírná příměs ostrohranných zrn hornin a písku (do 3 mm), čteně šupinky slídy
2. hladký až jemně drsný povrch
3. oxidační výpal středně tvrdý
4. černý (očazený) šedá
5. GU3009 - slída

GU3011

1. středožrný (0,5 – 1,5 mm), četný příměs ostrohranných zrn hornin a písku (do 3 mm), větší křemínky, ojediněle drobní šupinky slídy.
2. středně drsný povrch
3. oxidační výpal středně tvrdý (často sendvičový efekt)
4. načervenalá až růžovo hnědá

GU4001

1. jemnozrný (0,1 – 0,5 mm), nahodilá příměs zrn hornin a písku (zrna do 1 mm), ojedinělé větší zrna (do 3 mm), nahodile drobné až mikroskopické šupinky slídy
2. středně drsný až hladký (stopy po modelaci na kruhu)
3. oxidační výpal, tvrdý až velmi tvrdý
4. okrová, načervenalé odstíny

GU4002

1. jemnozrný (0,1 – 0,5 mm), nahodilá příměs zrn hornin (do 1 mm) a písku (do 2 mm), nahodile drobné šupinky slídy i zlatavé
2. velmi hladký až hladký povrch, z vnější strany někdy jemně drsný (někdy stopy po modelaci na kruhu)
3. oxidační výpal tvrdý až velmi tvrdý

4. od světle okrové po hnědou až šedou (velmi často očazené)

GU4003

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), mírná příměs zrn hornin (bíle a černé do 1 mm) a písku (do 3 mm), ojediněle mikroskopické částice slídy,
2. středně drsný povrch
3. redukční výpal tvrdý
4. šedá až tmavě šedá (kovově lesklý) uvnitř světle šedý, šedý až tmavě šedý (někdy kovový lesk i uvnitř),
5. GU4005 – kovový lesk, jiné příměsi (hlavně bílé)

GU4004

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), s nahodilou příměsí ostrohranných zrn hornin a písku (do 1 mm, ojediněle do 5 mm), ojediněle mikroskopické částice slídy
2. jemně drsný (stopy po modelaci na kruhu)
3. oxidační (oxidačně-redukční) výpal tvrdý
4. světle okrová (někdy až načervenalé)
5. GU4007 - výpal a povrchová úprava

GU4005

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), mírná příměs zrn hornin (černé do 1 mm) a písku (do 3 mm), nahodile drobné až mikroskopické částice slídy
2. hladký až středně drsný povrch (stopy po modelaci na kruhu)
3. redukční výpal tvrdý
4. uvnitř i vně světle šedá, šedá, tmavě šedá až černá, na vnitřní straně někdy i bílošedá

GU4006

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), mírná příměs zrn hornin (červené) a písku (do 2 mm)
2. Hladký až jemně drsný, četné modelační vývalky (pouze s kachli)
3. oxidační výpal Středně tvrdý až tvrdý
4. okrová až tmavě okrová, někdy načervenalá (souvislost s kachly)

GU4007

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), s nahodilou příměsí zrn hornin a písku (do 1 mm, ojediněle do 5 mm), ojediněle mikroskopické částice slídy
2. hladký až jemně (stopy po modelaci na kruhu)
3. oxidační (oxidačně-redukční) výpal tvrdý až velmi tvrdý
4. světle bílošedá, bílo šedá na vnější někdy až světle hnědá
5. GU4004 - výpal a povrchová úprava

GU4008

1. hrubozrnný (1,5 – 2,5 mm), s četnou příměsí hornin, písku a křemičitých zrn (do 5mm)
2. hrubý až velmi hrubý povrch, silnostěnný, občas pokapaná zelenou olovnatou glazurou, modelační vývalky (pouze s kachli)
3. oxidační výpal tvrdý až velmi tvrdý
4. okrová uvnitř někdy šedá od používání

GU4009

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), nahodilá příměs zrn hornin a písku (do 2 mm), nahodile drobné až mikroskopické šupinky slídy
2. středně drsný až hladký povrch (stopy po modelaci na kruhu), často hlazený okraj a z vnitřní strany podokrají.
3. oxidační výpal, tvrdý až velmi tvrdý,
4. odstíny oranžové až oranžovočervené, často očazený
5. GU4001 – povrchová úprava v horní části nádob, barva

GU4010

„jemná redukční“

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), ojedinělá příměs ostrohranných kamínků (do 3 mm), nahodile velmi drobná slída
2. hladký až jemně drsný povrch bez úprav
3. redukční výpal tvrdý až velmi tvrdý
4. tmavěšedá, šedá, bílošedá
5. GU4019 – leštění

GU4011

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), ojedinělá příměs písku (do 2 mm), nahodile drobné až mikroskopické šupinky, ojedinělé šupiny větší (až 4mm)
2. středně drsný až hladký povrch (stopy po modelaci na kruhu)
3. oxidační výpal, tvrdý až velmi tvrdý
4. okrová, někdy bílošedé (může být i načervenalý), často očazené
5. GU4001 - slída

GU4012

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), mírná až četná příměs zrn hornin (černých, červených; do 1 mm), ojediněle i písku (do 2 mm), nahodile drobné až mikroskopické částice slídy, ojediněle i zlatavé
2. hladký až jemně drsný povrch
3. oxidační výpad tvrdý
4. okrová

GU4013

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), nahodilá příměs písku (do 2 mm), ojedinělé drobné šupinky slídy
2. hladký povrch beze stop po modelaci
3. oxidační výpal středně tvrdý, výrazná sendvičový efekt (černé jádro)
4. okrová až narůžovělá (zejména vně), šedá (uvnitř)

GU4014 „redukční leštěná“

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), mírná příměs zrn hornin (černé; do 1 mm) a písku (do 3 mm), nahodile drobné až mikroskopické šupiny slídy
2. hladký, střední až silná stěna (6 mm), vnější plošné leštění (někdy i vnitřní)
3. redukční výpal velmi tvrdý
4. šedá až černá
5. GU4005 - leštění a hladký povrch

GU4015

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), mírná příměs zrn hornin a písku (do 2mm, ojediněle do 5 mm)
2. drsný až hrubý středně silné stěny
3. oxidační (redukčně-oxidační) výpal velmi tvrdý
4. béžová, šedookrová

GU4017

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), nahodilá příměs zrn horniny a písku (do 1 mm, ojediněle do 3 mm), nahodile mikroskopické slída
2. středně drsný až drsný povrch (stopy po modelaci na kruhu),
3. oxidační výpal velmi tvrdý,
4. odstíny oranžové až oranžovošedé
5. GU4009 – tvrdší výpal, povrch

GU4018

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), bez makroskopických příměsí
2. hladký povrch, tenká stěna, modelační rýžky
3. oxidační výpal tvrdý až velmi tvrdý,
4. béžová až okrová

GU4019 „redukční jemná leštěná“

1. Jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), ojedinělá příměs zrn písku (do 3 mm), nahodile mikroskopická slídy
2. hladký až velmi hladký povrch, na vnější straně plošné leštění (někdy i vnitřní)
3. redukční výpal velmi tvrdý
4. tmavě šedá, až modrošedá
5. GU4010 - leštění

GU4020

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), četná příměs zrn hornin (červené, černé do 1 mm) a nahodilá příměs písku (zrna do 3 mm), nahodile až mírně šupinky zlatavé slídy
2. povrch jemně drsný povrch, silná stěna
3. oxidační výpal tvrdý
4. okrová až světle hnědá

GU4021

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), mírná příměs zrn hornin a písku (do 3mm).
2. jemně drsný až drsný povrch
3. redukční výpal tvrdý až velmi tvrdý
4. světle šedá

GU4022

„archaická redukční“

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), mírná příměs zrn hornin a písku (do 3 mm, ojediněle do 5 mm), ojediněle mikroskopická slída
2. jemně drsný až drsný povrch
3. redukční výpal tvrdý až velmi tvrdý
4. tmavě šedá až černá

GU4023

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), četná příměs zrn hornin (černé, červené do 2 mm) a písku (do 3 mm, ojediněle do 5mm), nahodile mikroskopická slída (i zlatavá) ojediněle větší šupinky
2. jemně drsný až hladký povrch, často siné stěny
3. oxidační (O-R) výpal tvrdý až velmi tvrdý
4. okrová až šedookrová
5. GU4001 - více a větší příměsí, silnější stěny

GU4024

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), mírná až četná příměs zrn hornin a písku (do 3 mm), nahodile mikroskopická slída ojediněle větší šupinky
2. středně drsný povrch
3. redukční výpal tvrdý až velmi tvrdý
4. šedá až tmavě šedá

GU4025

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), nahodilá příměs zrn hornin a písku (do 2 mm), mírně až čteně mikroskopická až submikroskopická slída
2. hladký povrch (pouze s kachli)
3. oxidační výpal středně tvrdý až tvrdý
4. bílá až světle okrová

GU4026

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), nahodilá až mírná příměs zrn hornin (černé (více), červené (méně) do 2 mm) a písku (do 2 mm), nahodile mikroskopické šupinky slídy
2. jemně drsný povrch
3. oxidační výpal tvrdý
4. bílá, světle béžová
5. GU5005 bez glazury

GU5001

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), nahodilá příměs zrn hornin a písku (do 1 mm, ojediněle do 3 mm), ojediněle mikroskopická slída
2. hladký až jemně drsný povrch, uvnitř vždy plošně glazura často s přesahem přes okraj (světlá hnědá, hnědá, transparentní), někdy glazura celoplošně (transparentní, hnědá)
3. oxidační výpal tvrdý až velmi tvrdý
4. bílá až narůžovělá
5. GU5003

GU5002

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), mírná až četná příměs zrn hornin a písku (hlavně černých do 2 mm)
2. hladký až jemně drsný povrch, uvnitř celoplošně glazura občas přesahem přes okraj (transparentní)
3. oxidační výpal tvrdý
4. šedobílý až šedý

GU5003

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), nahodilá příměs zrn hornin a písku (do 1 mm, ojediněle do 5 mm; méně než u GU5001), ojediněle mikroskopická slída
2. hladký povrch, uvnitř celoplošně glazura často s přesahem přes okraje (transparentní, světle hnědá, hnědá, zelená) ojediněle i vně
3. oxidační výpal tvrdý
4. načervenalý
5. GU5001

GU5004

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), ojedinělá příměs zrn hornin a písku (do 2 mm)
2. hladký povrch, uvnitř celoplošně glazura často s přesahem přes okraj (zelená, hnědá)
3. oxidační tvrdý až velmi tvrdý
4. tmavě okrová až hnědá

GU5005

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), nahodilá až mírná příměs zrn hornin (černé (více), červené (méně) do 2 mm) a písku (do 2 mm), nahodile mikroskopické šupinky slídy
2. nejčastěji uvnitř i vně celoplošná glazura (světle zelená, světle hnědá, někdy i kombinace obojího)

3. oxidační výpal tvrdý
4. bílá, světle béžová
5. GU4026 s glazurou

GU5006 „berounské zboží“

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), nahodilá příměs zrn hornin (červené, černé) a písku (do 1 mm), nahodile mikroskopická slída, ojediněle větší šupinky
2. hladký povrch, uvnitř celoplošná glazura (transparentní)
3. oxidační výpal tvrdý
4. načervenalá až do růžova

GU8001 „kamenina“

1. četná příměs drobných oblázků vystupujících na povrch
2. středně drsný až drsný povrch
3. kameninový výpal, slinutý střep
4. vně šedohnědá až světle hnědá, uvnitř světle šedá

GU9001 „loštická keramika“

1. jemnozrnný (0,1 – 0,5 mm), makroskopicky téměř nepostížitelná zrnka
2. drsný, četné puchýřky na povrchu
3. kameninový výpal, částečně slinutý střep
4. světle hnědá

7.3 Kuchyňská a stolní keramika

První část bude věnována kuchyňské a stolní keramice. K těmto druhům keramiky bylo přiřazeno celkem 2 788 zlomků o celkové váze 20 945 g. Přiřazení k těmto skupinám bylo na základě morfologických znaků (okraje, dna, ucha, atd.). Atypické zlomky, u nichž nebyla shledána souvislost s kamnářskou keramikou (viz oddíl Kamnářská keramika), byly ponechány rovněž v této skupině.

7.3.1 Struktura databáze s ohledem na deskriptivní systém

Pro systematické uchopení keramických zlomků byla využita již osvědčená databáze KERAMIK, která v současnosti funguje v prostředí programu Microsoft Access (konkrétně byl využita verze 2007). O této databázi referoval ve svém článku P. Vařeka (1998, 124 – 126). Struktura databáze je relativně jednoduchá, jedná se v podstatě o čtyři propojené tabulky, v nichž základní spojnici je tabulka kontext. Použitý deskriptivní systém nebyl převzat z jednoho zdroje, ale byl poskládán z částí více metodik podle toho, jak autorovi přišel nejlépe uchopitelný a nejproduktivnější. V následujících pododdílech bude charakterizována forma vyplňovaných částí včetně konkrétních postupů a schémat, které byly využity a bez nichž by nebylo možné se v databázi vyznat.

7.3.1.1 Lokalita a kontext

V konkrétním případě se zpracovaný materiál týkal pouze jedné *lokality*, proto se zde nachází její jméno a *název projektu* a provádějící *instituce* (NPÚ Plzeň). Potenciálně by bylo možné do jedné databáze zadat i více lokalit.

Kontext se dělí na plochu, sondu, sektor, kvadrant, stratigrafickou jednotku, číslo bedny a pytlík. *Plocha* byla rozdělena na základě výzkumných sezon (tj. 1 - rok 1997, 2 - 1998 atd.). *Sonda* a *stratigrafická jednotka* odpovídá číslování v předběžných nálezových zprávách. Kolonky

sektor a kvadrant nejsou vyplněny, jelikož takové dělení během výzkumu neprobíhalo. *Číslo bedny a pytlík* korespondují se současným číslováním v místě uložení.

7.3.1.2 Atypické fragmenty

Atypické zlomky se evidují hromadně na základě keramické třídy (viz kapitola Keramické třídy). Sleduje se jejich *počet* a *váha* (v gramech). Zlomky se dále rozdělují na *velikosti kategorie*, ty se rozdělují po cm². Také se rozlišují další makroskopicky rozpoznatelné stopy (*očazení, přepálení, slitky a nálepy*) a přítomnost *glazur*.³³

7.3.1.3 Typické fragmenty

U typických fragmentů se kromě keramické třídy zadává *číslo fragmentu*. V rámci svého uložení zlomky samostatná čísla nemají, proto byl pro možnost jejich rychlého rozlišení a lepší práci s nimi vytvořen evidenční numerický kód. Ten je tvořen devíti nebo deseti čísly. První čtyřčíslí je numerické označení keramické třídy, ke které byly zlomky přiřazeny. Následné trojčíslí je pořadovým číslem fragmentu. Poslední dvě či tři čísla odpovídají číslům příslušných pytlíků, ve kterých jsou uloženy.

Následně se zadává *typ* a určí se keramický *tvár*. Typ určuje hodnotovou charakteristiku, jež je založena na kombinaci znaků označených za typické. Keramický tvár se určuje na zejména okrajových profilacích. Jinou možností pro určení tvaru byla přítomnost specifické aplikace (např. knoflíku pro pokličku, nebo rukojeti či nožky pro trojnožku). Pokud se jednalo o dna nebo zdobené části výdutí nebo těl, byl tvár zaznamenán jako dutý, případně plochý tvár. U uch, která nebyla spojena s okrajem, byl tvár zaznamenán jako neurčitý.

---

³³ U těchto prvků se zaznamenává počet a váha, na kterých se vyskytují.

U *okrajů* se rozlišoval jejich typ. Ten vycházel z typáře P. Vařeky, který určuje pouze základní typy, jež jsou vyjádřeny numericky. Ty byly poté rozděleny na varianty, které byly autorem vyčleněny speciálně pro zkoumanou lokalitu. V případech, kdy okraje neměly svoje typologické ekvivalenty v typáři, byly typy označeny písmenem N a v budoucnu budou do výše zmíněného typáře zařazeny (obr. 10 – 14). Tento postup odpovídá metodice autora (Vařeka nedat.). Dále se sledoval *průměr okraje*. Ten je uváděn v milimetrech. Minimální shoda na šabloně pro určení průměru musela být větší než 5 %. Pokud se této minimální shody nedosáhlo, nebyl žádný průměr uveden.

Pro rozdělení *den* vychází ze systému O. Wolfa upravený P. Sehnoutkovou (Wolf 2002, obr. 10; Sehnoutková, Příloha I, 6, Tab. 10). Tento systém rozděluje dna na rovná, která se dále dělí na hraněný přechod mezi dnem a výdutí (v databázi označená jako RH), oblý přechod (RO) a na konkávní (K).³⁴ Takto vydělená se dále rozdělují na stupně, jež jsou vyjádřeny numericky: 1 – šikmý, 2 – svislý, 3 – rozšířený (obr. 15). Dále se zadává *průměr dna*, za stejných podmínek jako u průměru okraje (viz výše). Jako poslední deskriptor u této morfologické části se sledují *technologické stopy* na dně (např. podsýpka, odříznutí strunou, otisk dřevěné podložky atd.).

Další částí v databázi jsou *aplikace*, u nichž se rozlišuje jejich druh (např. knoflík, nožka, ucho atd.). Dále pak jejich *varianta*. Ta u nožek a knoflíků je popsána podle typáře společnosti ZIP o.p.s. (<http://www.zip-ops.cz/keramikaonline/typare/aplikaceweb.gif>, citováno dne 1. 3. 2014). Naopak u uch (drtivá většina byla páskových) se žádná typologie nevyužila a spíše se jedná o jejich seznam (příklady viz obr. 16). *Rozměry* aplikací se uvádějí v milimetrech. *Nasazení ucha* na okraj bylo číslováno opět podle společnosti ZIP (<http://www.zip-ops.cz/keramikaonline/>, citováno dne 1. 3. 2014).

---

³⁴ Další typ, který se však v souboru nevyskytl, je typ s obvodovou lištou (OL).

Z částečně upraveného systému používaného společností ZIP o.p.s. vychází i číselný systém *výzdoby*. Její druhy se dělí na ryté (číselné označení základních typů - ryté (1), plastické (2), radélkový dekor/kolkování (3), leštěné (6) a malované (7; seznam použitých číselných kombinací viz CD; <http://www.zip-ops.cz/keramikaonline/>, citováno dne 1. 3. 2014). Pouze pro radélka/kolky byl vytvořen samostatný typář pro lokalitu (obr. 18). U výzdoby se sleduje její *prezence* a *umístění* v rámci nádoby.

Stejným způsobem jako u výzdoby se u i *glazur* a *nástřepí* zaznamenává *prezence* a *umístění* na zlomcích nádob. Glazury a nástřepí jsou jako jediné zaznamenané slovy, jimiž je vyjádřena jejich barva.

Stejně jako u atypických zlomků se zapisuje přítomnost stop na povrchu (např. očazení, přepálení atd.)

Všechny zlomky, až na výjimky, jsou zaznamenány jako jedinci, u nichž je zaznamenána jejich *velikostní kategorie*, stejným způsobem jako u atypických zlomů, a *váha* (v gramech). Výjimku tvoří zlomky, které byly slepené. U nich je zaznamenána velikostní kategorie a váha slepeného celku a celkový počet zlomků.³⁵

Kolonky pro konkrétní prostorové vlastnosti každého záznamu nebyly z důvodu metodiky výzkumu využity.

---

³⁵ V rámci zkoumání fragmentarizace by tento přístup mohl činit problém, proto byly velikostní kategorie odpovídající jednotlivým zlomkům zapsány do poznámek.

7.3.2 Jednotlivé soubory

Vzhledem k množství stratigrafických jednotek, z nichž některé si dle popisu a terénní dokumentace byly velmi podobné a některé obsahovaly velmi malé množství keramických zlomků, byly sceleny do větších souborů. Jejich dělení bylo předdefinováno na základě obecného charakteru fragmentů a stratigrafické situace. Za předpokladu, že některé z těchto podmínek neodpovídaly, zůstaly osamoceny i za cenu, že s nimi nebylo možné dále pracovat (např. soubory 10 a 11). V opačném případě by totiž mohly negativně ovlivnit výsledky. Zmíněny budou jak reprezentativní, tak i nerepresentativní soubory. Všechny dostaly pořadové číslo, pod kterým budou nadále v textu vystupovat. Za reprezentativní soubor je považován takový, který přesahuje minimální počet čtyřiceti střepů. Tento počet se efektivně uplatňuje při statistických metodách (např. Nováček 2003, 136). Nerepresentativní soubory budou popsány zjednodušenou formou.

Následující popis bude doplněn i o elementární soupis ostatních druhů artefaktů, případně i ekofaktů (zvířecí kosti), které mají za cíl dokreslit celkovou situaci. Zvýšená pozornost bude kladena profilaci hrnců, které byly nejvíce zastoupené (celkové zastoupení všech tvarů viz graf 19 (přílohy)). Pro přehlednost budou v textu použité grafy, které zřehlední zastoupení jednotlivých složek souborů.

V rámci popisu výzdob může dojít k situaci, kdy celkový počet výzdob neodpovídá součtu zdobených střepů. To je způsobeno tím, že na některých zlomcích se nachází více druhů výzdob.³⁶ V popisu souborů se důsledně nerozlišuje radélko a kolek (v některých případech jsou těžko rozlišitelné), a proto se často pod pojmem radélko, respektive radélkový dekor, mohou nacházet i kolky (viz obr. 18).

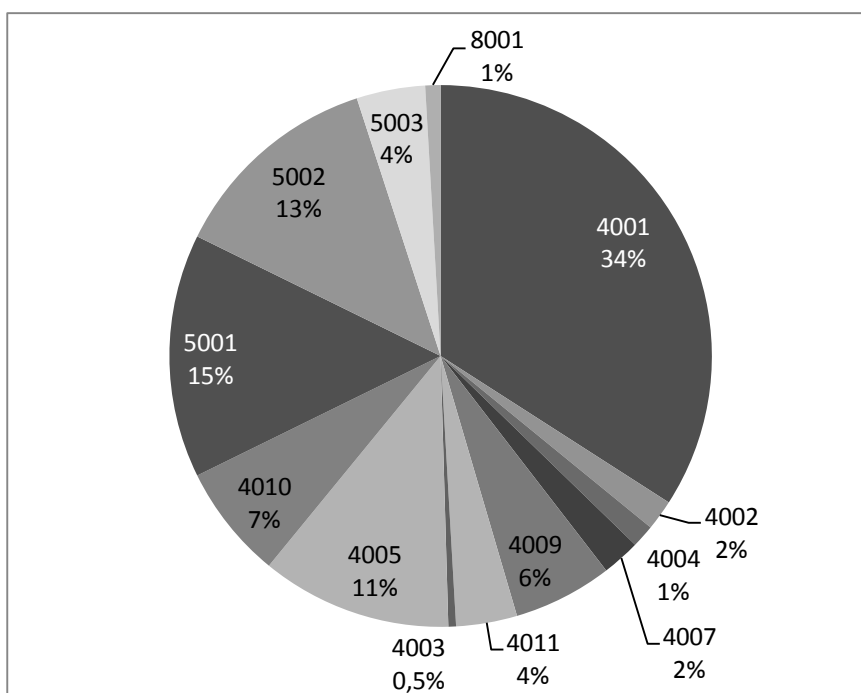
³⁶ Jako kombinace více druhů výzdob jsou uvedeny pouze takové, které spolu bezprostředně souvisí (jsou na stejné části nádoby).

7.3.2.1 Soubory sondy II/97

7.3.2.1.1 Soubor 1

Tento soubor pochází z vrstev 2 a 3. Celkem ho tvoří 220 zlomků o celkové váze 2 029 g. Z dalších nálezů byly ve vrstvách zastoupeny kachle, zvířecí kosti, železné artefakty (včetně klíče), zlomky skla a části cihel a prejzů.

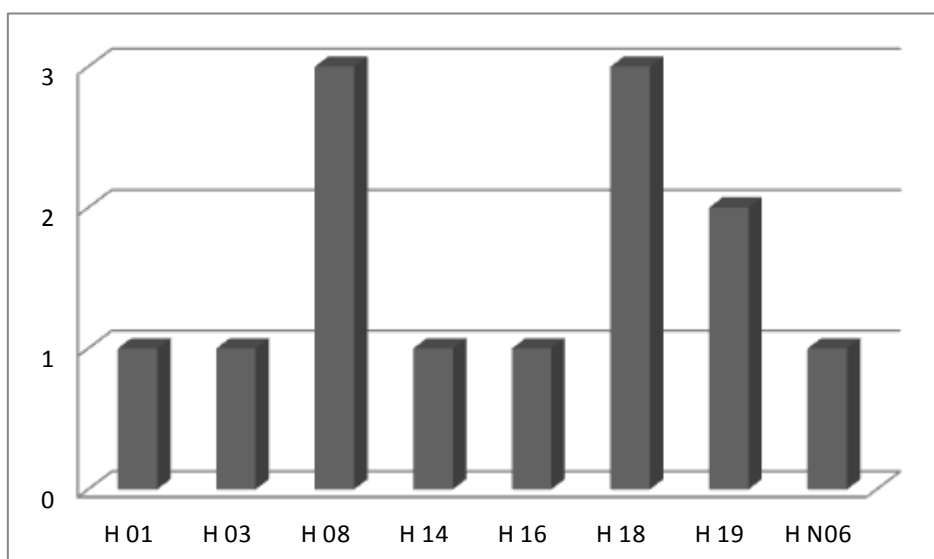
Zastoupeno bylo celkem 13 keramických tříd (graf 1). Nejvíce zastoupená byla tvrdě oxidačně pálená třída GU4001 (34 %). Z dalších oxidačně pálených tříd byly přítomny třídy GU4002 (2 %), GU4004 (1 %), GU4007 (2 %), GU4009 (6 %) a GU4011 (4 %). Z redukčně pálených byla zastoupena třída GU4005 (11 %), jemná redukční GU4010 (7 %), a GU4003 (méně než 1 %). V souboru byly i glazované třídy GU5001 (15 %), GU5002 (13 %), GU5003 (4 %) a také kamenina GU8001 (1 %).

Graf 1. Zastoupení keramických tříd v souboru 1.

Z keramických tvarů byly dominantně zastoupeny hrnce (13 ks). Nejčastějším typem profilace jsou přehnuté okraje (H 18, 3 x) a okružní (H

8, 3 x), dále ovalené s vnitřním prožlabením (H 19, 2 x). Ostatní typy H 1, H 3, H 14, H 16 a HN 6 byly zastoupeny po jednom fragmentu (graf 2). Z ostatních tvarů jsou zastoupeny mísy (M 5; celkem 2 x), misky (MI 8 a MI 16; 3x), poklice (PO 27 a PO 29; 2 x), džbán (D 8; 1 x), trojnožka (T 7; 1 x) a kameninový pohár (PH N2; 1 x).

Graf 2. Profilace hrnců v souboru 1.

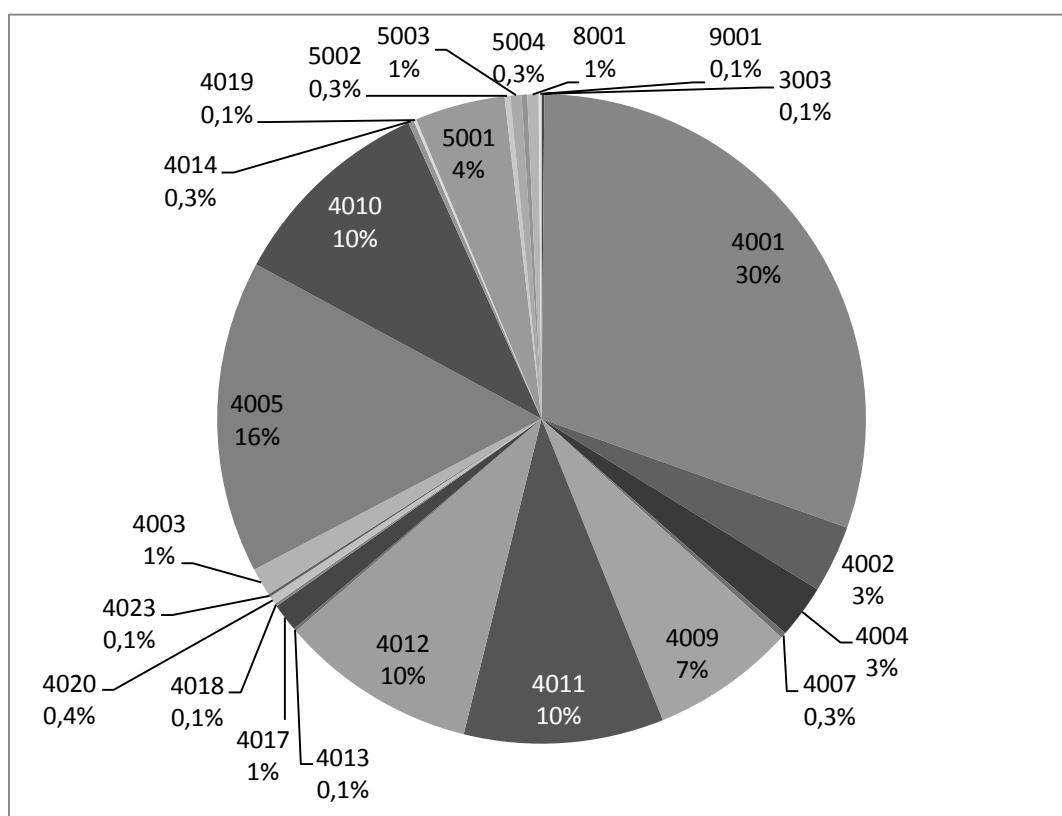
Celkem 18 střepů bylo zdobeno. Jedenáctkrát rytou linií, případně zdvojenou rytou linií, pětkrát vývalkovitou šroubovicí a v jednom případě radélko.

7.3.2.1.2 Soubor 2

Soubor tvoří nálezy z vrstev 4, 4a, 4b, 5, 8, 9 a 10. Teoreticky do tohoto souvrství patří i vrstva 6, která však neobsahovala žádné artefakty. Celkem obsahuje 713 fragmentů o celkové váze 5 563 g. Z dalších nálezů byly zastoupeny kachle, zvířecí kosti, železné artefakty (včetně šipek), jiných kovů (např. bronzový kroužek z lampy) a stavební keramiky. Jako datovací prvek byly v souboru čtyři stříbrné mince datované M. Husem (před 1487, po 1517, před 1520, po 1520).

Přítomno celkem 24 keramických tříd (viz graf 3). Převažuje tvrdě oxidačně pálená třída GU4001 (30 %), z další oxidačně pálených jsou

zastoupeny třídy GU4002 (3 %), GU4004 (3%), GU4009 (7 %), GU4011 (10 %), GU4012 (10 %), GU4017 (1 %) a dále méně než jedním procentem GU4007, GU4013, GU4018, GU4020 a GU4023. Mezi redukčně pálenými převládá třída GU4005 (16 %) a jemná redukční GU4010 (10 %). Z dalších redukčních tříd byly v souboru třídy GU4003 (1 %) a méně než jedním procentem celoplošně leštěné GU4014 a GU4019. Z glazovaných tříd přítomná zejména třída GU5001 (4 %) dále GU5003 (1 %) a GU5002 a GU5004 (méně než 1 %). Jeden zlomek náležel keramice hradištní tradice třídy GU3003. Dále byla zastoupená kamenina (GU8001, 1 %) a jeden zlomek loštické keramiky (GU9001).

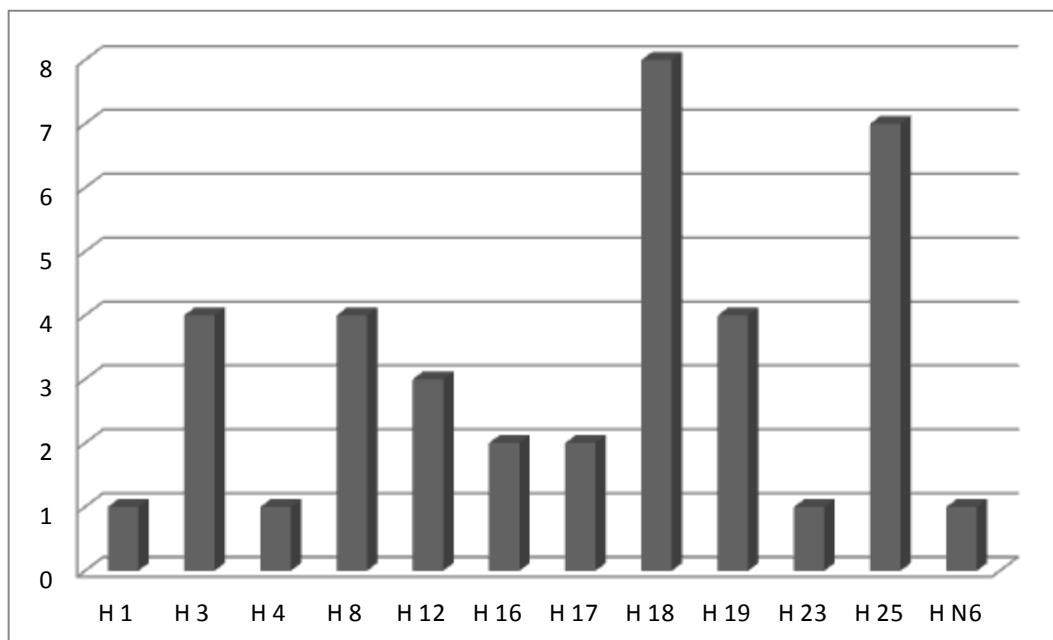

Graf 3. Zastoupení keramických tříd v souboru 2.

Z tvarů byly nejvíce zastoupené hrnce (38 ks). Nejvíce zastoupenými profilacemi jsou přehnuté okraje (H 18, 8 x) a okraje ovalené (H 25, 7 x). Mezi dalšími typy byly H 3, H 8, H 19 (všechny 4 x), H 12 (3 x), H 16, H 17 (2 x), a po jednom zastoupené typy H 1, H 4, H 23 a H N6 (viz graf 4). Z dalších tvarů byly v souboru poklice, mezi nimiž byly

i celé, případně rekonstruovatelné exempláře (obr. 23: U, V, X; PO 2, PO 5, PO 14, PO 27, PO 34 a PO 35; celkem 13 x), mísy (M 5; 3 x), kahany (KA 1; 2 x), miska (MI 12; 1 x), džbán (D 1; 1 x) a kameninový pohár (PH N2; 1 x).³⁷

Graf 4. Profilace okrajů hrnců v souboru 2.

Celkem 40 střepů bylo zdobených. Nejčastější výzdobou je rytá linie případně zdvojená rytá linie (24 x). Dále je zastoupen radélkový dekor (11 x), vývalkovitá šroubovice (3 x), leštěná výzdoba (4 x) a ve dvou případech červeně malovaná výzdoba.

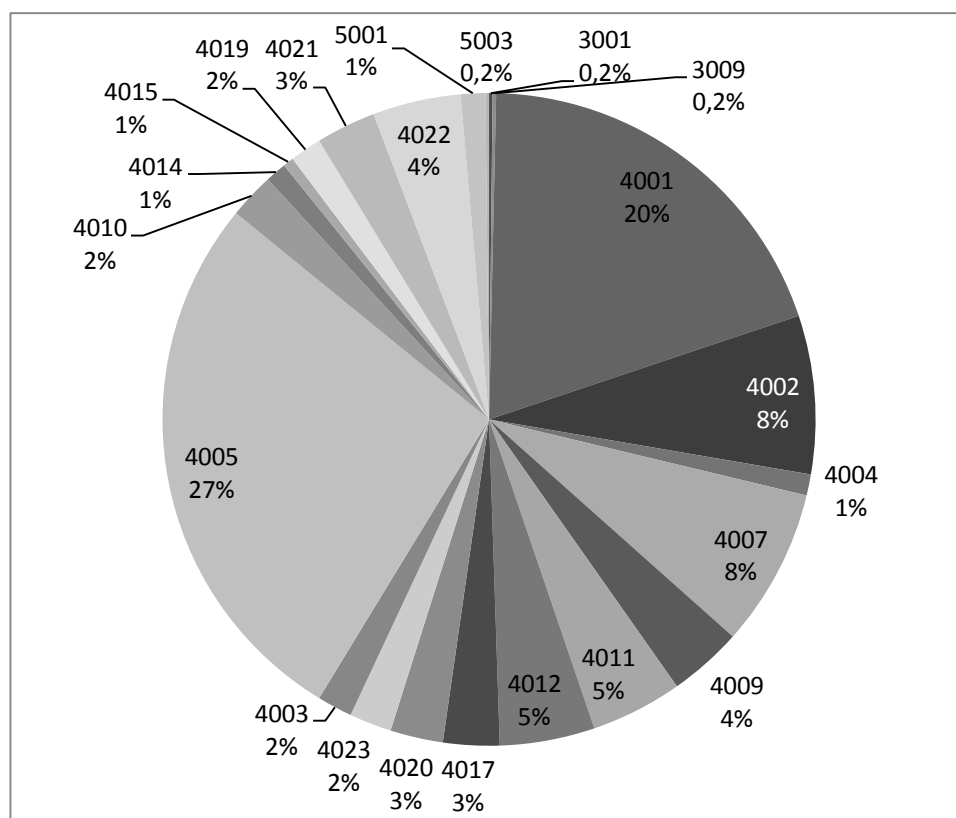
7.3.2.1.3 Soubor 3

Tento soubor pochází z vrstev 7 a 11. Celkem obsahovala 574 ks o celkové váze 5 260 g. Z dalších nálezů byly zastoupeny části železných artefaktů, zvířecí kosti a zlomky stavební keramiky.

Celkem soubor obsahoval 22 keramických tříd (viz graf 5). Nejvíce zastoupenou třídou v souboru je redukčně pálená třída GU4005 (27 %).

³⁷ Okraj kameninového poháru je totožný s okrajem ze souboru 1 (23:T).

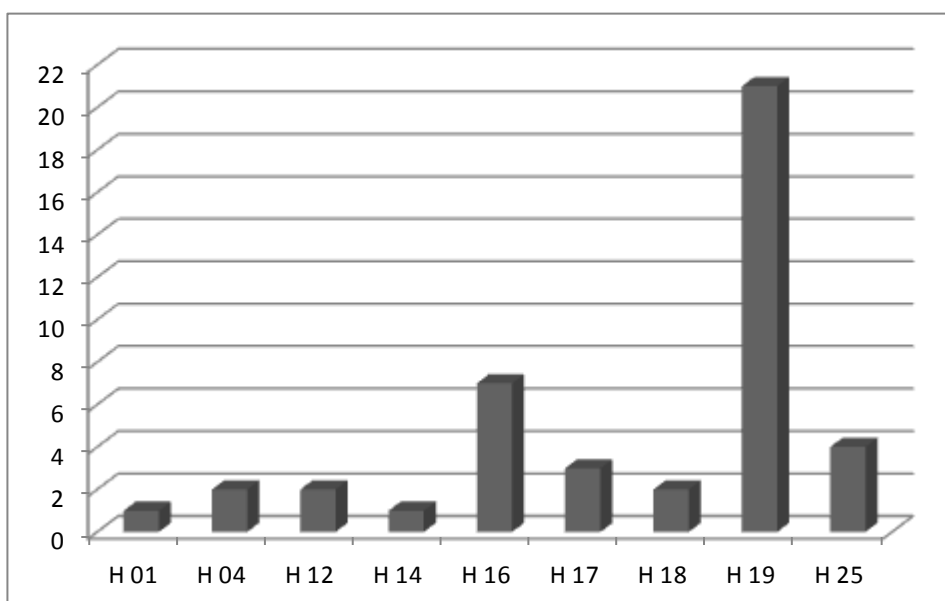
Z dalších stejně pálených tříd jsou přítomné třídy GU4003 (2 %), jemná redukční GU4010 (2 %), GU4015 (1 %), redukční leštěná GU4014 (1 %), jemná redukční leštěná GU4019 (2 %), GU4021 (3 %) a archaická redukční GU4022 (4 %). Z oxidačně pálených tříd je nejvíce přítomná třída GU4001 (20 %). Ostatní oxidačně pálené třídy jsou GU4002 (8 %), GU4004 (1 %), GU4007 (7 %), GU4009 (4 %), GU4011, GU4012 (po 5 %), GU4017, GU4020 (po 3 %) a GU4023 (2 %). V souboru se rovněž nacházely dva středně tvrdě pálené zlomky hradištního charakteru tříd GU3001 a GU3009 (zastoupené méně než 1 %) a osm glazovaných střepů tříd GU5001 a GU5003 (zastoupené celkem přes jedno 1 %), které se do souboru s velkou pravděpodobností dostaly jako kontaminace.³⁸

Graf 5. Zastoupení keramických tříd v souboru 3.

³⁸ Glazované zlomky byly obsaženy ve vrstvě 7, jež byla tvořena břidlicovou drtí, a na rozhraní dalších dvou stratigraficky mladších vrstev, které glazovanou keramiku obsahovaly.

Z keramických tvarů je opět nejčastěji zastoupen hrnec (43 ks). Nejčastějším typem je s velkou převahou ovalený okraj s vnitřním prožlabením (H 19, 21 x). Výrazně jsou zastoupená i vysoká okruží (H 16 a H 17, 10 x). Z dalších typů jsou zastoupeny H 25 (4 x), H 4, H 12, H 18 (všechny 2 x), H 1 a H 14 po jednom zástupci (viz graf 6). Z dalších tvarů byly přítomné mísy (M 3 a M5; celkem 11 x), poklice (PO 5, PO 23 a PO 33; celkem 5 x), kahany (KA 1 a KA 4; 3 x), džbán (D 22; 1 x) a pohár (PH 1; 1 x).

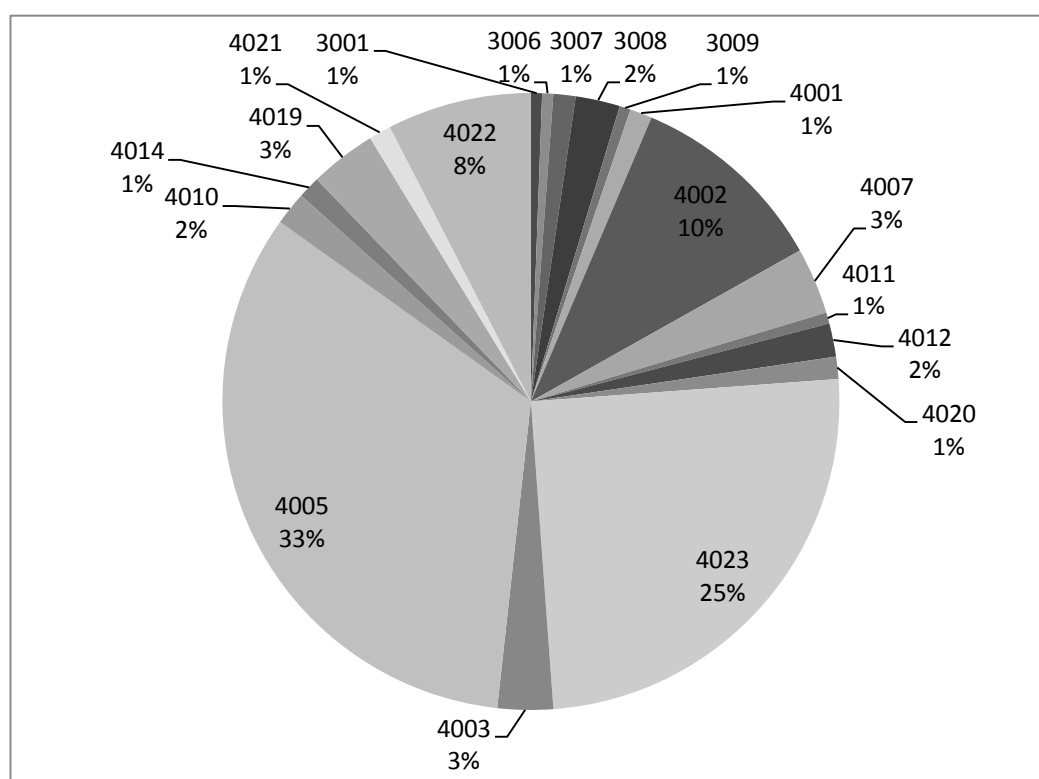
Graf 6. Profilace hrnců v souboru 3.

V souboru bylo rovněž zdobených 53 fragmentů. Nejčastějším typem výzdoby byl radélkový dekor (celkem 28) – samostatně (25 x) a v kombinaci s leštěním (3 x). Dále bylo zastoupeno leštění (22 x) a ryté, případně zdvojené či vícenásobné, linie (12 x).

7.3.2.1.4 Soubor 4

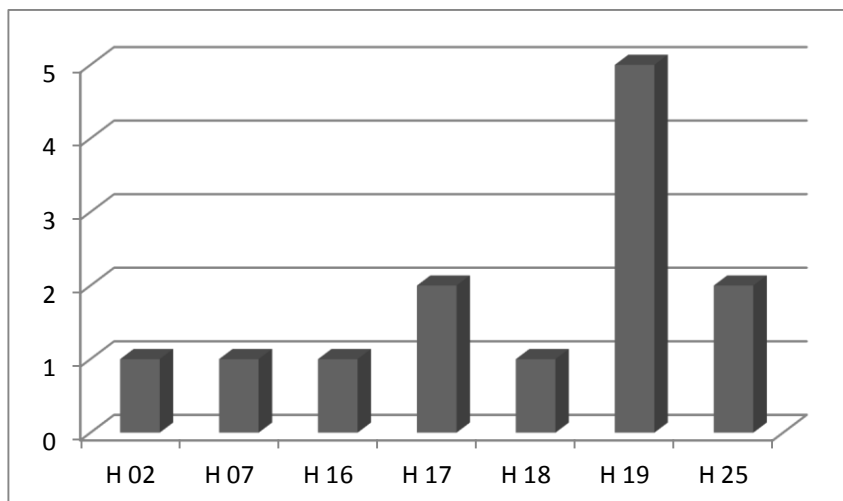
Tento soubor pochází s vrstvy 12. Tvoří jej celkem 172 střepů o celkové váze 1 876 g. Z dalších nálezů byly zastoupeny zvířecí kosti a železné artefakty.

Celkem bylo zastoupeno 19 keramických tříd (viz graf 7). Z nich dominuje redukčně pálená třída GU4005 (33 %). Z ostatních redukčně pálených byly zastoupeny třídy GU4003 (3 %), jemná redukční GU4010 (2 %), leštěná GU4014 (1 %), jemná redukční leštěná GU4019 (3 %), GU4021 (1 %) a hlavně archaická redukční GU4022 (8 %). Hlavní oxidačně tvrdě pálenou třídou je GU4023 (25 %), z ostatních takto pálených tříd jsou zastoupeny třídy GU4001 (1 %), GU4002 (10 %), GU4007 (3 %), GU4011 (1 %), GU4012 (2 %) a GU4020 (1 %). Devět fragmentů bylo keramiky hradištní tradice – třídy GU3001 (1 %), GU3006 (1 %), GU3007 (1 %), GU3008 (2 %) a GU3009 (1 %).

Graf 7. Zastoupení keramických tříd v souboru 4.

Z keramických tvarů byl nejvíce zastoupen hrnec (13 ks). Nejvíce zastoupeným typem byl ovalený okraj s vnitřním prožlabením (H19, 5 x). Z dalších typů byla zastoupená vysoká okruží (H 16 a H 17, celkem 3 x), ovalené okraje (H 25, 2 x) a po jednom zastoupené typy H 2, H 7 a H 18 (viz graf 8). Z ostatních tvarů byly přítomné poklice (PO 5 a PO6; celkem 4 x), kahan (KA 1; 3 x) a dno poháru.

Graf 8. Zastoupení profilací hrnců v souboru 4.

Zdobených střepů bylo v tomto souboru 26. Nejvíce zastoupená byla radélka (celkem 12 x) – samostatně (8 x) a kombinace s leštěním (4x). Dále bylo přítomné leštění a ryté, i vícenásobné, linie (obě 7 x).

7.3.2.1.5 Soubor 5

Soubor pochází z vrstvy 14. Ta byla oddělena od vrstvy 12 maltovou vrstvou a tvořila tak uzavřený soubor. Kromě keramických zlomků nejsou evidovány žádné jiné nálezy.

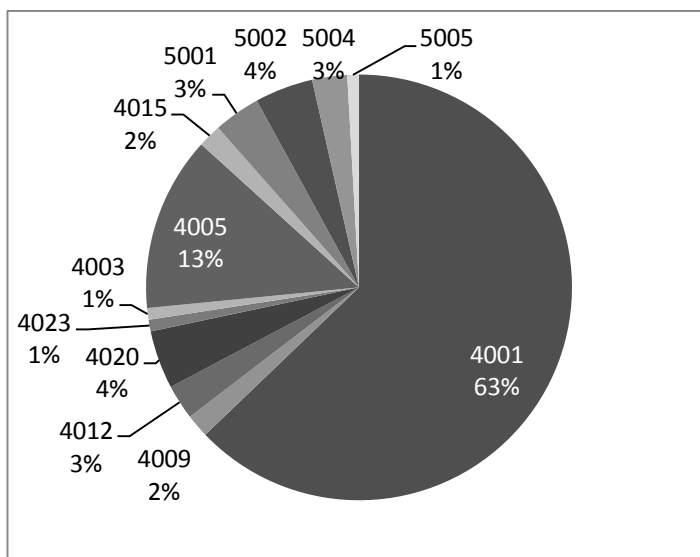
Celkem je soubor tvořen 23 střepy o celkové váze 106 g. Zastoupena byla hlavně středně tvrdě pálená keramika hradištní tradice – třídy GU3001 (4 ks), GU3003 (3 ks), GU3004 (3 ks), GU3005 (2 ks), GU3008 (4 ks) a GU3009 (2 ks). Z tvrdě pálených byly přítomny redukčně pálené třídy GU4005 (1 ks), GU4021 (2 ks) a archaická redukční GU4022 (2 ks). Určitelným tvarem byl pouze hrnec, zastoupený jediným okrajem (H N4). Zdobené byly celkem tři střepy – dvakrát ryté linie a jednou vývalkovitá šroubovice.

7.3.2.2 Soubory sondy VI/98

7.3.2.2.1 Soubor 6

Soubor obsahuje fragmenty z vrstev 2, 3, 4 a 5. Celkem bylo přítomno 113 střepů o celkové váze 904 g. Kromě zlomků kuchyňské a stolní keramiky soubor obsahoval zvířecí kosti, železné předměty (včetně zlomku kroužkové košile), kostěné artefakty (střenka od nože a korálky 6 ks) a zlomky stavební keramiky. Dále bylo zastoupeno větší množství nálezů z jiných kovů spojených zejména se šitím (náprstky 2x, špendlíky 3x, háčky a očka 4x) a stříbrná mince určená M. Husem (po roce 1400).³⁹

Celkem bylo obsaženo 12 keramických tříd (viz graf 9). Ze zastoupených jasně dominovala oxidačně pálená GU4001 (63 %). Z dalších oxidačně pálených jsou zastoupeny třídy GU4009 (2 %), GU4012 (3 %), GU4020 (4 %) a GU4023 (1 %). Z redukčně pálených převládá GU4005 (13 %), dále GU4003 (1 %) a GU4015 (2 %). S glazurou opatřených tříd byly přítomny GU5001 (3 %), GU5002 (4 %), GU5004 (3 %) a GU5005 (1 %).

Graf 9. Zastoupení keramických tříd v souboru 6.

³⁹ Tyto nálezy se koncentrovaly zejména ve vrstvě 4.

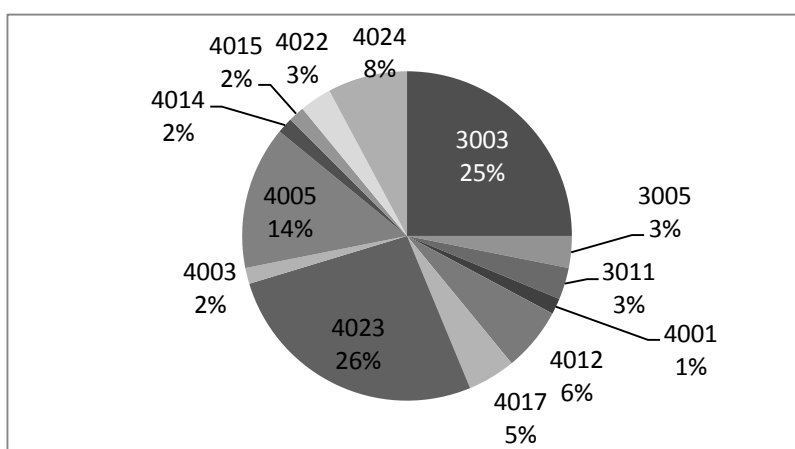
Z keramických tvarů byl zastoupen hlavně hrnec - 7 ks. Hlavním typem okraje byl H 14 (3 x). Po jednom byly zastoupeny H 4, H 17, H 25 a H N7. Z dalších keramických tvarů byly přítomny poklice (PO 5 a PO 25; celkem 2 x) a nožka od trojnožky.

Celkem 16 střepů bylo zdobeno. Nejvíce zastoupeny byly červeně malovaná výzdoba (8 x; obr. 20) a ryté, zdvojené či ztrojené, linie (6 x). Dále byla přítomná radélka (2 x) a leštění (1 x).

7.3.2.2 Soubor 7

Soubor pochází s vrstvy 6 a přilehlého odvodňovacího otvoru (v databázi označené jako 7). Celkem byl tvořen 64 zlomky o celkové váze 488 g. Dále byly ve vrstvě přítomny zvířecí kosti, železné předměty a zlomky stavební keramiky.

V souboru bylo přítomno 13 keramických tříd (viz graf 10). Z nich mírně převažovala tvrdě oxidačně pálená GU4023 (26 %). Z dalších tvrdě oxidačně pálených byly zastoupeny GU4001 (1 %), GU4012 (6 %) a GU4017 (5 %). Mezi tvrdě redukčně pálenými byla nejvíce zastoupená třída GU4005 (14 %), GU4003 (2 %), GU4014 (2 %), GU4015 (2 %), archaická redukční GU4022 (3 %) a GU4024 (8 %). Zastoupené byly i středně tvrdě pálené třídy hradištní tradice, a to hlavně třída GU3003 (25 %), dále pak třídy GU3005 (5 %) a GU3011 (3 %).

Graf 10. Zastoupení keramických tříd v souboru 7.

Z keramických tvarů převažuje hrnec (5 x). Dvěma exempláři je zastoupen ovalený s vnitřním prožlabením (H 19) a po jednom H 13, H N3 a H N5. Z ostatních tvarů jsou zastoupené poklice (PO 17 a PO 27; celkem 4 x), džbán (D 7; 1 x) a miska (MI 2; 1 x).

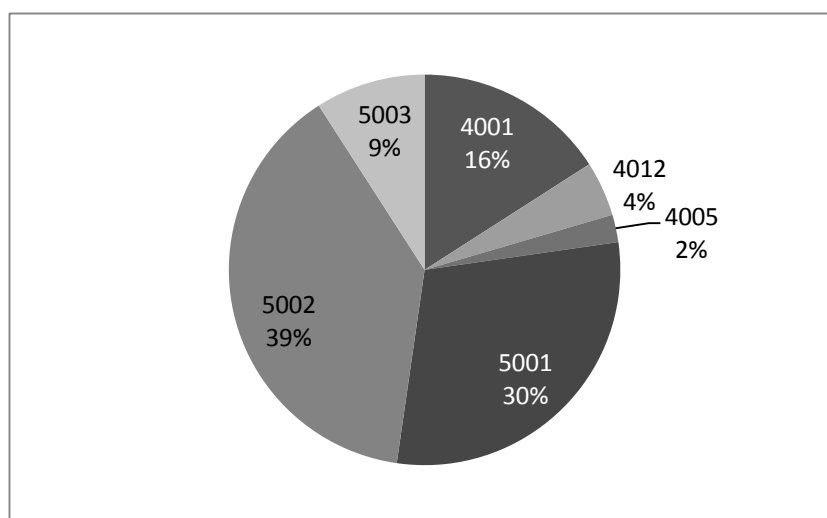
Zdobených zlomků bylo 7. Nejvíce byly ryté linie (5 x), v jednom případě byla přítomná vývalkovitá šroubovice a rovněž jedním zastoupená kombinace nehtovitých vrypů a rytých linií (obr. 21:l).

7.3.2.3 Soubory sondy VII/98

7.3.2.3.1 Soubor 8

Tento to soubor pochází z vrstev 2 a 3. Je tvořen 44 zlomky o celkové váze 272 g. Z ostatních nálezů byly zastoupeny kachle, zvířecí kosti, železné artefakty a stavební keramika.

V souboru se nacházelo 6 keramických tříd (viz graf 11). Zastoupeno bylo hlavně glazované zboží zejména třídy GU5002 (39 %) a GU5001 (30 %). Jako další glazovaná je zastoupena GU5003 (9 %). Z oxidačně tvrdě pálených jsou přítomné třídy GU4001 (16 %) a GU4012 (4 %). Redukčně jsou zastoupené jediným zlomkem třídy GU4005 (2 %).

Graf 11. Zastoupení keramických tříd v souboru 8.

Okraje hrnců jsou zastoupeny dvěma kusy. Jeden je zařaditelný mezi ovalené (H 25) a jeden mezi přehnuté (H 18). Z ostatních tvarů jsou zastoupeny dva okraje poklic (PO 1 a PO2) a jedno dno nejspíš poháru, který je jako jediný v tomto souboru zdobený kolky.

7.3.2.3.2 Soubor 9

Tento statisticky nerepresentativní soubor pocházel z vrstev 4, 5 a 6. Celkem ho tvořilo 20 střepů o celkové váze 168 g. Zastoupenými oxidačně pálenými třídami jsou GU4001 (4 ks), GU4009 (3 ks), GU4012 (1 ks) a GU4017 (2 ks). Redukčně zastoupenou třídou je GU4005 (4 ks). Glazované zboží zastupuje třída GU5001 (6 ks). Jedinými keramickým tvarem jsou dva hrnce. Zastoupené bylo vysoké okruží (H 16) a ovalený okraj (H 25). Pět střepů bylo zdobených – ryté, případně zdvojené, linie (4 x) a jedno radélko.

7.3.2.4 Soubory sondy X/98

7.3.2.4.1 Soubor 10

Nerepresentativní soubor z vrstvy 2 tvoří pouze 13 zlomků o celkové váze 118 g. Všechny náležely třídě GU5005. Z keramických tvarů byla přítomná pouze trojnožka, z jejíchž morfologických částí byla přítomná nožka a část dna.⁴⁰

7.3.2.4.2 Soubor 11

Ve vrstvě 3 se nacházel nerepresentativní počet celkem 5 zlomků o váze 51 g. Zastoupené třídy byly oxidačně pálené GU4001 (4 ks) a jeden zlomek GU4012. Z morfologických částí bylo zastoupeno pouze dno (nejspíše hrnce). Žádný zlomek nebyl zdobený.

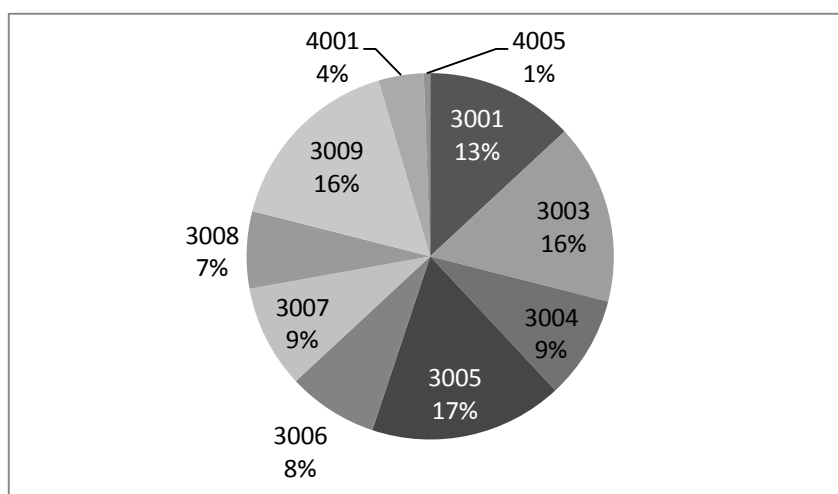
---

⁴⁰ V souboru byly rovněž přítomny zlomky pláštíků a čelní výhřevná stěna kachlů třídy GU4008

7.3.2.4.3 Soubor 12

Soubor je tvořen dle dokumentace fragmenty z vrstev 6 a 10.⁴¹ Vrstva 4 pokrývala celý prostor sondy a byla tvořena tenkou maltovou vrstvou, která soubor uzavírala. Celkem byla přítomno 176 střepů o celkové váze 956 g. Z dalších předmětů se ve vrstvě nacházely zvířecí kosti, železné artefakty a zlomek skla (vrstva 6).⁴²

Mezi zastoupenými třídami (celkem 10; viz graf 12) převládalo středně tvrdě pálené zboží hradištní tradice. Nejvíce zastoupené třídy jsou GU3005 (17 %), GU3003 (16 %) a GU3009 (16 %). Z dalších stejně pálených tříd jsou přítomny GU3001 (13 %), GU3004 (9 %), GU3006 (8 %), GU3007 (9 %) a GU3008 (7 %). Z ostatních je zastoupená tvrdě oxidačně pálená třída GU4001 (4 %) a tvrdě redukčně pálená GU4005 (1 %).

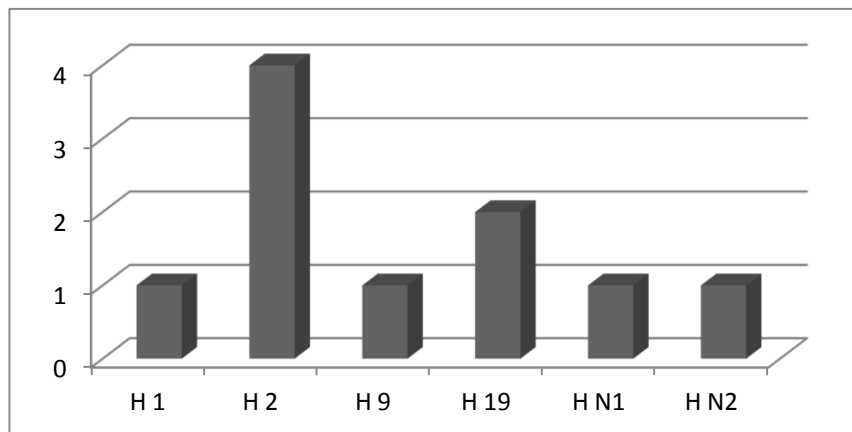
Graf 12. Zastoupení keramických tříd v souboru 12.

Z keramických tvarů byl nejvíce zastoupen hrnec (10 ks). Nejvíce zastoupeným typem byl oboustranně zesílený okraj (H2, 4 x) a dále ovalené s vnitřním prožlabením (H 19, 2 x). Ostatní typy byly zastoupeny

⁴¹ Není jasné, jestli nepochází i z ostatních přítomných vrstev (5-10).

⁴² Stejný fragment skla se nacházel i ve vrstvě 3, nejevilo žádné stopy koroze.

po jednom exempláři – H 1, H 9, H N1 a H N2 (viz graf 13). Z další tvarů byly zastoupeny poklice (PO 3, PO 22 a PO 28; celkem 4 x) a džbány (D 1 a D 7; 2 x).

Graf 13. Zastoupení profilací hrnců v souboru 12.

Zdobených střepů bylo celkem 23. Nejvíce zastoupenými byly vývalkovité šroubovice (11 x) a ryté, případně i vícenásobné intervalově oddělené, linie (šroubovice; 10 x). Z dalších bylo zastoupené bílé nástřepí (6 x), typické pro třídu GU3004, kombinace tohoto nástřepí s rytými liniemi (4 x) a po jednom exempláři kombinace nástřepí a plastické výzdoby, plastické výzdoby samotné a značky na dně (kříž v kruhu, obr. 21:M).

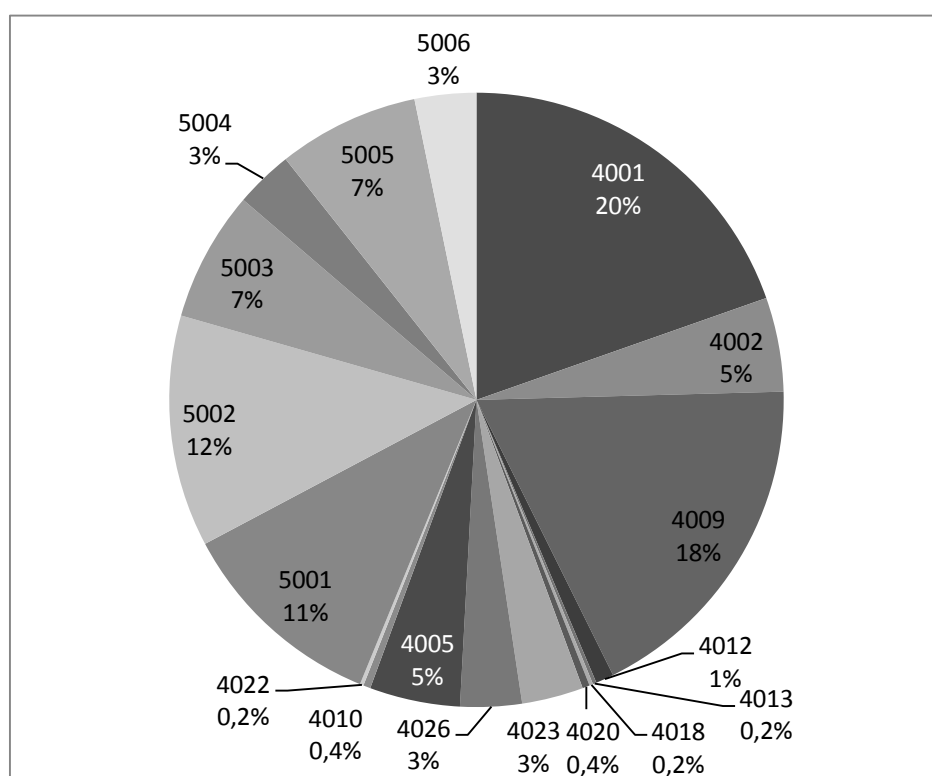
7.3.2.5 Soubory sondy XIII/99

7.3.2.5.1 Soubor 13

Následující soubor pochází z vrstev 3, 4, 5, 6, 6a, 7, 8 a 15. Celkem obsahuje 526 střepů o celkové váze 2 735 g. Z dalších přítomných nálezů v souboru zvířecí kosti, železné artefakty, zlomky stavební keramiky (zlomky cihel a prežů) a skla.

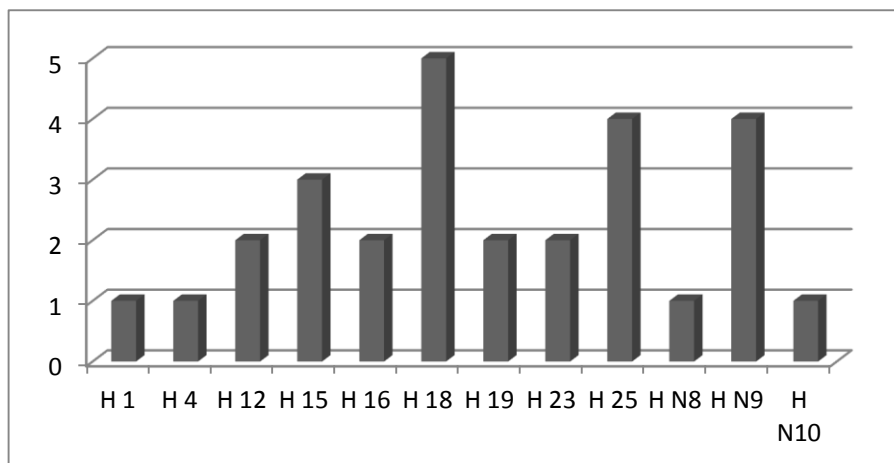
Zastoupeno bylo celkem 18 keramických tříd (viz graf 14). Nejvíce zastoupená byla tvrdě oxidačně pálená třída GU4001 (20 %). Z dalších oxidačně pálených se v souboru nacházely GU4002 (5 %), GU4009 (18

%), GU4012 (1 %), GU4023 (3 %). GU4026 (3 %) a méně než jedním procentem GU4018 a GU4020. Z redukčně pálených je nejvíce přítomná třída GU4005 (5 %) a marginálně zastoupená jemná redukční GU4010 a archaická redukční GU4022. Výrazně zastoupené jsou třídy opatřené glazurou. Nejvíce zastoupené jsou třídy GU5001 (11 %) a GU5002 (12 %). Z dalších byly obsaženy třídy GU5003 (7 %), GU5004 (3 %), GU5005 (7 %) a tzv. berounské zboží GU5006 (3 %).

Graf 14. Zastoupení keramických tříd v souboru 13.

Z keramických tvarů byl nejvíce zastoupen hrnec (28 ks). Nejvíce zastoupeným okrajem jsou přehnuté (H 18, 5 x), ovalené (H 25, 4 x) a novověké kyjovité (H N9, 4 x). Z dalších okrajů hrnců jsou zastoupeny H 15 (3 x), H 16, H 19, H 23 (všechny 2 x) a po jednom exempláři zastoupené H 1, H 4, H N8 a H N10 (viz graf 15). Z dalších tvarů jsou zastoupeny mísy s talířovitým podokrajím (M 9, celkem 11 x), talíře (TA N1 a TA N2, 2 x), kahany (KA 1, 2 x) a dále jeden džbán (D 6), knoflík, pokličky a nožka trojnožky.

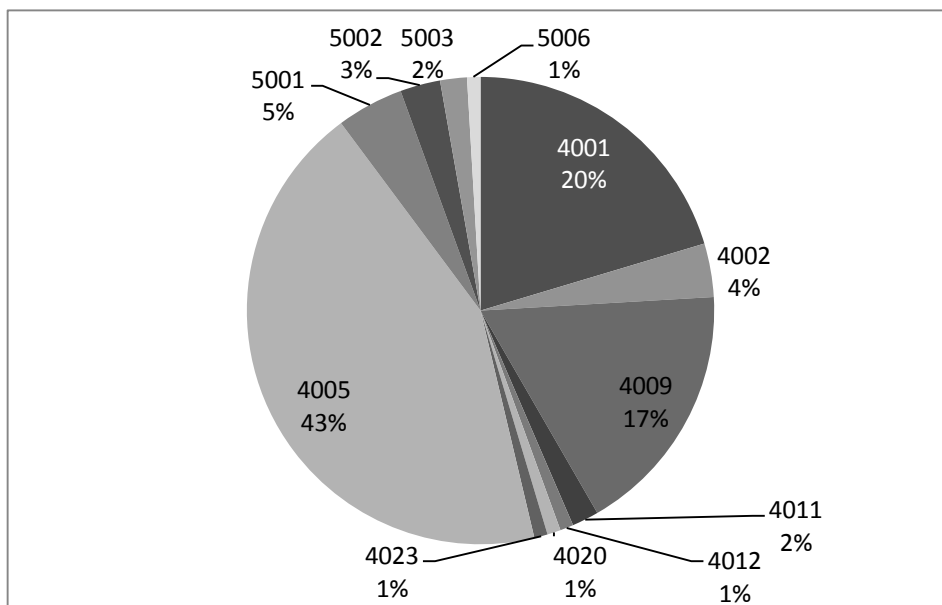
Graf 15. Zastoupení profilací hrnců v souboru 13.

Celkem se v souboru nacházelo 42 zdobených střepů. Nejvíce zastoupeným druhem výzdoby je malování (20 x). A to jak červené (většinou liniové), tak i bílé a zelené, většinou podglazurní, spojené s tzv. berounským zbožím (obr. 19). Dále jsou zastoupené ryté, i zdvojené, linie (14 x), radélka (5 x), plastické výzdoby (3 x) a vývalkovité šroubovice (2 x).

7.3.2.5.2 Soubor 14

Soubor pochází z vrstev 9, 10, 12 a 13. Celkem zde bylo 108 fragmentů o váze 314 g. Z dalších nálezů byly přítomny zvířecí kosti a několik zlomků skleněné nádoby datované do 16. století (Frýda – Rožmberská 1999).

V souboru bylo celkem zastoupeno 12 keramických tříd (viz graf 16). Nejvíce zastoupenou je redukčně pálená GU4005 (43 %), která byla v souboru jedinou takto pálenou třídou. Z tvrdě oxidačně pálených byly nejvíce zastoupené třídy GU4001 (20 %) a GU4009 (17 %). Z dalších oxidačně pálených byly přítomny GU4011 (2 %), GU4012 (1 %), GU4020 (1 %) a GU4023 (1 %). Zastoupené bylo i glazované zboží třídami GU5001 (5 %), GU5002 (3 %), GU5003 (2 %) a jedním zlomkem zastoupená třída GU5006 (1 %).

Graf 16. Zastoupení keramických tříd v souboru 14.

Z keramických tvarů je zastoupen zejména hrnec (5 ks). Zastoupeny jsou po jednom exempláři typy H 3, H 14, H 19 a H 25. Z dalších tvarů byla zastoupena pouze jedna poklice (PO 3).

Pouhých sedm zlomků bylo zdobených. Přítomna byla radélka (3 x), malování (2 x) a ryté linie (2 x).

7.3.2.5.3 Soubor 15

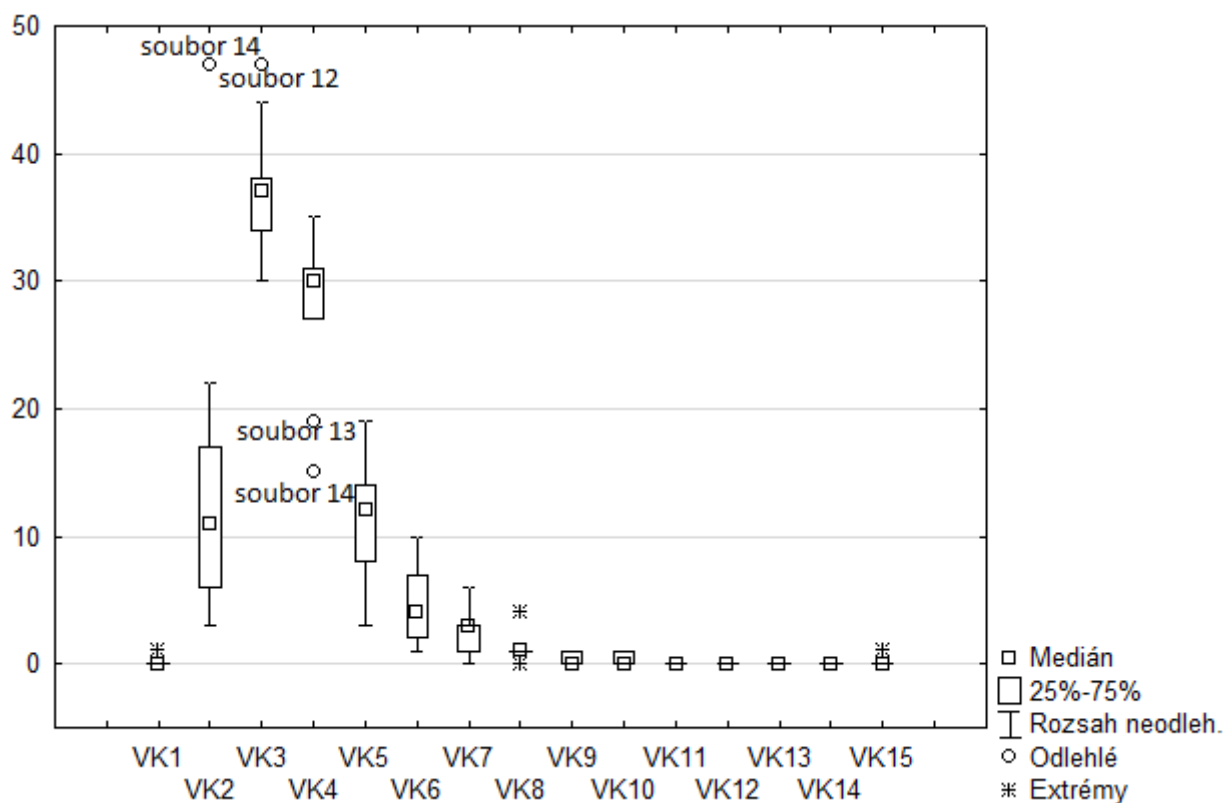
Tento nereprezentativní soubor je tvořen střepy z vrstev 16, 17 a 18. Tvoří ho 17 zlomků a váže 105 g. Z dalších nálezů byly přítomny zvířecí kosti, části železných artefaktů a zlomky skla.

Nejvíce zlomků náleží tvrdě oxidačně páleným třídám - GU4001 (6 ks), GU4002 (1 ks), GU4009 (3 ks), GU4013 (2 ks) a GU4023 (2 ks). Po jednom fragmentu jsou zastoupené třídy opatřené glazurou GU5002, GU5004 a GU5005. Z tvarů je zastoupen pouze hrnec (2 ks), reprezentovaný okraji typu H 19 a H 25. Výzdoba byla pouze na dvou spojitelných zlomcích (radélko).

7.3.3 Fragmentarizace souborů

Pro celistvost deskripce souborů je třeba zmínit jejich fragmentarizaci. Obecně platí, že velikost fragmentů a jejich množství v souborech je dáno metodou, kterou byl výzkum prováděn, a nemusí tak odrážet skutečný stav. Použití nevhodné metody může v konečném důsledku značně ovlivnit konečné výsledky (Macháček 2001, 11). Sledování velikosti střepů může přinést v kombinaci se stratigrafií důležité informace pro konečnou interpretaci kontextů např. identifikace komunikačních schémat atd.

Velikost fragmentů ve sledovaných souborech byla prakticky ve všech souborech velmi podobná. Výjimku tvoří pouze soubor 14. Zde je, oproti ostatním souborům, dobře patrná zvýšená míra střepů druhé velikostní kategorie a naopak menší zastoupení třetí velikostní kategorie (viz graf 17). Ten to stav odpovídá i stratigrafické situaci, kde vše naznačuje tomu, že se jedná o podlahu zaniklé stavby (srovnej obr. 8). Z dalších souborů se standardům vymykají ještě soubory 12 a 13. Ale zřetelně méně než soubor 14. Ostatní soubory se výrazně neodlišují. Z důvodu této homogenity souborů bude k tomuto faktoru při vyhodnocení pouze přihlíženo, ale výrazněji se s ním pracovat nebude.

Graf 17. Zastoupení velikostních kategorií všech souborů (Osa Y v procentech)

7.3.4 Chronologický model

Na základě variability morfologických částí nádob, výzdobných prvků a technologických znaků je možné výše popsané soubory do jisté míry datovat. Datace se bude opírat o analogické soubory, kterých však v blízkém okolí, jak již bylo zmíněno, není dostatek. Z tohoto důvodu budou využity i soubory z většího okruhu (do 40 km), což však může dataci částečně ovlivnit a zpřesnit. Dalším vodítkem jsou chronologicky citlivé artefakty. Minimální pozornost bude věnována celkové podobě keramických tvarů, což je způsobeno tím, že v souboru se celé případně rekonstruovatelné nádoby až na výjimky nevyskytují (výjimky obr. 19:C, 23:U, V, X a 24:T). Horizonty budou uváděny od nejstaršího po nejmladší. Takto vymezené skupiny budou ověřeny statistickými metodami (viz kapitola Ověření chronologického modelu).

7.3.4.1 Horizont A

K tomuto horizontu je možné zařadit soubory 5, 12 a část souboru 7, jenž se svým složením pohybuje na rozhraní horizontů A i B. Fragmenty jsou relativně snadno vydělitelné na základě technologické rozdílnosti. Jedná se o středně tvrdě oxidačně pálené třídy hradištní tradice (GU3001 – GU3011), i když jsou zastoupeny tzv. kolonizační tvary (viz níže). Hrnčina je většinou tvořena středo-zrným materiálem s příměsí křemičitého písku a množstvím šupinek stříbřité slídy. Z keramických tvarů jasně dominují hrnce. Jejich profilace jsou značně různorodé. Nejvíce zastoupené jsou oboustranně zesílené okraje typu H 2, z dalších typů jsou zastoupené typy H 1 (varianta 1), H 7 (varianta 1), H 9 (varianta 1), H 19 (varianty 1 a 2), H 25 (varianta 1) a nově vymezené typy H N1 – H N5 (výběr viz obr. 21). Z dalších tvarů jsou zastoupeny poklice, džbány (D 1.1 a D 7.1) a kahan (KA 4.1). Výzdobu nejčastěji tvoří ryté linie, někdy s intervalovými odstupy (např. obr. 21:J, K). Šířka rytých linií se pohybuje kolem 2 – 3 mm. Dále se vyskytují vývalkovité šroubovice a v jednom případě nehtovité vrypy (doplněné o ryté linie, obr. 21:I). Plastická výzdoba je reprezentována žebírky (přítomné na poklici a podhrdlí džbánu, obr. 21: Ch). Na třídě GU3004 se velmi často vyskytuje bílé nástřepí. To se ale nejspíše nevyskytovalo celoplošně. Situováno bylo hlavně v horních částech nádob a více na vnější straně (na některých zlomcích nebylo nástřepí vůbec a na některých byla zaznamenána ostrá hranice na vnitřní straně). Dna často nesou stopy podsýpky nebo jsou na nich zřetelné otisky dřevěné podložky. V jednom případě byla zaznamenána značka na dně (obr. 21:M). V souborech se vyskytuje v různé míře i tvrdě pálená keramika. Je otázkou, zda je to odraz nastupující technologické změny, nebo kontaminace během výzkumu,⁴³ případně zda se keramika raně středověkého charakteru uchovala

---

⁴³ Kontaminace je velmi pravděpodobná v souboru 12. Tam se kromě jiných (zlomek čírého novověkého skla) v souboru nacházely zlomky spojitelné s kachlí třídy GU4008 datovatelnými nejdříve do poloviny 15. století. Jinak se jedná o soubor s největším poměrem keramiky hradištního charakteru.

v kontextech jako reziduum. Jako indicie pro technologickou změnu může posloužit třída GU4022, která je obsažená v souborech 5 a 7 i v souborech horizontu B. Některé její okraje spojitelné pouze s touto třídou mohou být mezistupněm mezi oběma horizonty (H 2.5 a H 19.6).

Absolutní datace je možná na základě okrajů od 2. poloviny 13. století až do poloviny 14. století. Některé odpovídají plzeňským (typ H 2; Nováček 2000, 19, 24, obr. 6) a některé jsou známy z tohoto období v širokém pásu severního Plzeňska a Tachovska (zejména typy H N3 a H N5; Nováček 2010, obr. 42, obr. 215; Trnka – Zelenka 2012, 68, tab. 3, tab. 6). Dataci rovněž podporuje výzdoba charakteristická pro toto období (tamtéž).

7.3.4.2 Horizont B

Horizont tvoří soubory 3, 4 a částečně soubor 7. Matrix je jemnozrná tvrdě pálená pozdně středověkého charakteru. Slída je přítomná mnohem méně (často jen mikroskopická). Větší šupiny jsou jen u určitých tříd (GU4011 a GU4020) a v některých případech je přítomná zlatavá slída (GU4002 a GU4020). Marginálně zastoupené glazované zboží se do souboru dostalo jako kontaminace.⁴⁴ Ojedinele jsou zastoupené i zlomky hradištní tradice, které představují reziduální pozůstatky. Nejvíce zastoupenou třídou je redukčně pálená GU4005. Hojně jsou přítomny i tvrdě oxidačně pálené třídy. Z nich dominuje v souboru 3 třída GU4001 a v souboru 4 GU4023. Tyto třídy jsou si do jisté míry podobné. Třída GU4023 má hrubší příměsi a silnější stěny. To může odrážet větší chronologickou variabilitu v rámci horizontu.⁴⁵ Tento rozdíl

---

⁴⁴ Všechny pocházejí z vrstvy 7, která měla problematicky rozpoznatelný vztah k okolním vrstvám (srovnej obr. 5).

⁴⁵ Tomu odpovídá i větší míra zastoupení třídy GU4023 v souboru 7, který obsahuje nálezy spojitelné jak s horizontem A i B

však není zřetelný ani ve výzdobě, ani v okrajových profilacích. V okrajích hrnců obou souborů jsou zastoupeny hlavně varianty ovalených okrajů s vnitřním prožlabením H 19 (spojené zejména s třídou GU4005) a varianty vysokých profilovaných okružích typu H 16 a H 17 (související hlavně s třídami GU4001 a GU4023; výběr viz obr. 22). Zastoupeny jsou hojně mísy (typu M 3 a M 5), které mají velice často leštěný okraj a tělo zdobené radélky. Z dalších tvarů jsou více přítomny poklice a také kahany (všechny shodného typu KA 1). Z prestižnějších nálezů byly přítomné zlomky bohatě zdobeného poháru (GU4019; obr. 9). Na dnech jsou velice špatně určitelné technologické stopy, pokud určitelné jsou, tak se jedná o odříznutí strunou, případně jiným nástrojem. Z výzdobných motivů dominuje radélkový dekor, umístěný hlavně na podhrdlí a v některých případech i plošně (zejména u třídy GU4019), a leštění (oba typy výzdoby souvisí hlavně s redukčně pálenými třídami). Dále se vyskytují ryté, i zdvojené, linie v horní části nádob (např. obr. 22:J, K), které dosahují nejčastěji šířky 4 – 5 mm (zejména s oxidačně pálenými třídami). Vývalkovité šroubovice se vyskytují minimálně.

Dle charakteristických znaků je možné datovat soubor do 1. poloviny 15. století, možná i na konec 14. století. Této dataci odpovídá část souboru podobná keramice vyskytující se v Tachově (Nováček 1996b, 17 – 18, obr. 46). Další část souboru pak odpovídá obdobně datované keramice nacházené v Plzni a na Plzeňsku obecně (Nováček 2000, 23 – 24; Doubová – Nechvátal 1996, 66).⁴⁶

7.3.4.3 Horizont C

K následujícímu horizontu jsou přiřaditelné soubory 2, 6 a 14. Keramická hmota se od předchozího horizontu neliší, stejně jako většina

---

⁴⁶ Bližší informace o podobnosti jednotlivých částí souborů viz kapitola Srovnání s jinými soubory.

zastoupených keramických tříd. Začínají však značně dominovat tvrdě oxidačně pálené třídy. Zejména se zvyšuje podíl třídy GU4001, ale i jiných oxidačních tříd. Naopak redukčně pálené třídy v zastoupení klesají (s výjimkou souboru 14, kde se vzhledem k charakteru vrstev může jednat o jev spojený s provozem hospodářského objektu, viz graf 16). Začíná se prosazovat i glazované zboží zejména tříd GU5001, GU5002 a GU5003. To většinou nepřesahuje v souborech 10 %. Glazury jsou olovnaté, nejčastěji hnědé a transparentní, méně se objevují zelené. Jejich umístění je hlavně na vnitřní straně nádob. U hrnců se zvyšuje přítomnost ovalených okrajů typu H 25 a začínají se silně prosazovat přehnuté okraje typ H 18. Ovalené okraje s vnitřním prožlabením naopak početně klesají a zjednodušuje se jejich profilace (např. varianta 19.4). Obdobný trend je i u vysokých okruží, jejichž profilace se rovněž oproti předchozímu období zjednodušuje (např. varianta 16. 3). Z dalších tvarů se udržuje vysoké zastoupení poklic. Zastoupeny jsou rovněž nálezy pocházející ze vzdálenějších lokalit (zlomky kameninového poháru (obr. 23:T) a fragment loštické keramiky). Zdobených zlomků je procentuálně méně než v předchozím období. Z výzdobných motivů klesá zastoupení radélkové výzdoby i leštění, naopak stoupá zastoupení ryté výzdoby obdobného charakteru jako v předchozím období a zvyšuje se i zastoupení vývalkovitých šroubovic (objevují se i stupňovité šroubovice). Z nových typů dekoru se objevuje červené malování často ve formě linií, ale i jiné hůře popsatelné motivy (obr. 20)

Při datování horizontu je možné se opřít o dataci mincí, které se nacházely v souborech 2 a 6. Nicméně mince v souboru 2 (po roce 1400), je zřejmě reziduálním pozůstatkem, kterému charakter keramiky neodpovídá. Čtyři mince obsažené v souboru 2 (nejstarší před rokem 1478, nejmladší po roce 1520) se zdají více odpovídající. Ale je potřeba brát v potaz kontext, ve kterém se nacházejí. Jedná se z velké části o jednolitou, zřejmě v krátkém časovém úseku navršenou vrstvu. Ta mohla souviset s úpravami sídla po znovunabytí sídla rodem pánů z Gutštejna po roce 1534. Této dataci by odpovídala přítomnost mincí, které by mohly

být v této době ještě v oběhu (informace M. Hus). Keramické nálezy však jsou nejspíše starší a do vrstev se dostaly v souvislosti se sanací prostor po obdobích, kdy zde měly působit skupiny opovědníků (viz kapitola Historie). Datace keramických zlomků je tedy možná zhruba do 2. poloviny 15. až 1. poloviny 16. století. Tomu by i odpovídala datace keramických nádob z Tachova, které vykazují množství shodných formálních znaků s majoritní částí vyčleněného horizontu (rovněž datován pomocí mince). Včetně nástupu glazovaného zboží a červeně malovaného dekoru (v Tachově se většinou nachází i v kombinaci s bílým), které je specifickým prvkem pro toto období oblasti Tachovska (Nováček 1996b. 18 – 21 + obrazová dokumentace).

7.3.4.4 Horizont D

K horizontu jsou zařaditelné soubory 1, 8, 13 a s velkou pravděpodobností i početně nereprezentativní soubor 9. Materiál je stejný jako v předchozích obdobích. Z rezných oxidačně pálených tříd je stále nejvíce zastoupena třída GU4001, ale objevují se i třídy velmi blízké novověkým (GU4026). Přítomnost redukčně pálených tříd se stále snižuje, což může být způsobeno i jejich rezidualitou.⁴⁷ Výrazně narůstá poměr glazovaného zboží. To může i mírně přesahovat 50 %. Glazura stále dominuje na vnitřní straně nádob, ale stále více se začíná vyskytovat i na vnějšku nádob, ale charakter glazur se výrazně neodlišuje od předchozího období. U hrnců jsou stále výrazně zastoupené přehnuté okraje typu H 18 a ovalené okraje typu H 25. Stále se vyskytují okruží, ale pokračuje tendence zjednodušování profilace (H 16.8). Začínají nastupovat i nové typy okrajů typické pro období novověku, např. kyjovité typu H N9. Z nových keramických tvarů se vyskytují talíře a mísy s talířovitým podokrajím (M 9). Ostatní tvary jsou v souborech zastoupeny marginálně.

---

⁴⁷ S tím korespondují okraje, podobné hlavně horizontu B, a pravděpodobnost zvyšuje i charakter vrstev, kdy se většinou jedná o zásyrové, destrukční a erodované vrstvy.

Ani výzdoba se rovněž příliš neliší od předchozího období. Stále jsou nejvíce zastoupeny ryté linie. Radélkový dekor se téměř nevyskytuje a zastoupeny jsou spíše kolky (např. 3.5.4). Stále je zastoupeno malování. Ale už je spojeno výhradně s glazovaným zbožím. Červeně malované linie se vyskytují pouze na vnější (neglazované) straně třídy GU5002. Nově se objevují podglazurní malby spojené s tzv. berounským zbožím (obr. 19). To je tvořeno hlavně bílou a zelenou hlinkou (linie a případně rostlinné motivy) i a následně překryto transparentní glazurou.⁴⁸

Datace toho souboru je značně ztížena situací, kdy se dostává zpracovaných souborů, které by byly formálně podobné. Dataci je možné podpořit pouze artefakty, které se vykazují větší chronologickou citlivostí. Tím je například výše zmíněné tzv. berounské zboží. To je možné datovat od 2. poloviny 16. století do poloviny 17. století, respektive jako konec výroby se uvádí rok 1639 (Matoušek – Scheufler 1983, 194).⁴⁹ Tato datace je největším možným rozpětím, do něhož jde fragmenty bezpečně zařadit. Toto datování podporuje i přítomnost kachlů spojených s keramickou třídou GU4025 datovatelných do 2. poloviny 16. století (viz kamnářská keramika), které byly součástí souborů 8 a 9. Obecně s touto datací koreluje i pravděpodobný zánik hradu během třicetileté války (viz kapitola o historii hradu).

---

⁴⁸ Velice často se malba dochovala jen ve formě negativu, kdy byla svrchní glazura nad malbou poškozena a hlinka během postdepozičních procesů zmizela.

⁴⁹ Zničení berounských předměstí švédskými vojsky.

7.3.5 Ověření chronologického modelu

Výše nastíněný chronologický model vývoje využívané kuchyňské a stolní keramiky byl syntetizován do značně míry empiricky. Z tohoto důvodu je potřeba výsledky verifikovat. K tomu velmi často slouží externí evidence (např. stratigrafická situace). Využitelné jsou rovněž různé statistické metody, které se často využívají k syntetizování struktur. Vzhledem k tomu, že tyto metody nebyly pro tuto fázi využity, nabízí se jejich využití právě pro ověření výsledků. Z těchto metod byla vybrána korespondenční analýza.

Ta patří do skupiny multivariančních analýz. Metoda je založená na výpočtu chí kvadrát vzdáleností z korelační matice. Matice je tvořena objekty (umístěny v řádcích) a proměnnými (umístěné ve sloupcích). Tato metoda je vhodná pro sériování za účelem vytvoření chronologické sekvence. Tento postup stojí na předpokladu, že určité znaky (deskriptory) se objevují na počátku jen zřídka, následně postupně narůstají a ke konci jejich zastoupení klesá. Použít tak lze jen deskriptory, u kterých je možný takový vývoj předpokládat. Na tomto základě jsou řádky i sloupce přerovnány tak, že vytváří unimodální model (Čapek 2013, 142 – 143, Macháček 2001, 30 -31).

V použitém případě budou objekty vyčleněné soubory a proměnnými absolutní počet zlomků jednotlivých keramických tříd. Zahrnutý nebyly početně nereprezentativní soubory (pod 40 zlomků), s výjimkou souboru 5, jenž byl ponechán z důvodu celistvosti sondy II/97, který obsahovala všechny výše popsané horizonty, a také soubor samotný vykazoval opticky rozmanité zastoupení keramických tříd. I přes tuto skutečnost je potřeba brát nízkou četnost tohoto souboru na zřetel. Ostatní sledované deskriptory, které byly sledovány při tvorbě chronologického modelu (okraje hrnců a výzdoba), nebylo možné z důvodu nízké četnosti velké části souborů využít.

Metoda byla provedena v programu STATISTICA 12. Výsledný graf odpovídá průběhu paraboly (viz graf 17). Takový obrazec vznikne, pokud existuje závislost prvků korelační matice na čase. Parabola není symetrická, což je nejčastější výsledek této metody, jelikož nástup dozrívání prvků neprobíhá stejnou rychlostí (srovnej Čapek 2013, 143, Macháček 31). Řazení souborů (a i keramických tříd) zcela odpovídá vyčleněným horizontům, přičemž jeho začátek je na levé straně grafu.⁵⁰ Nápadná je vzdálenost mezi soubory 5 a 7. To může být způsobeno absencí příslušných souborů odpovídající změně, nebo také rychlým přechodem keramické produkce (v horizontech se opravdu nenachází keramika, kterou by bylo možno jednoznačně možné datovat do 2. poloviny 14. století).⁵¹ Na tomto základě je možné považovat nastíněný chronologický model za oprávněný.⁵²

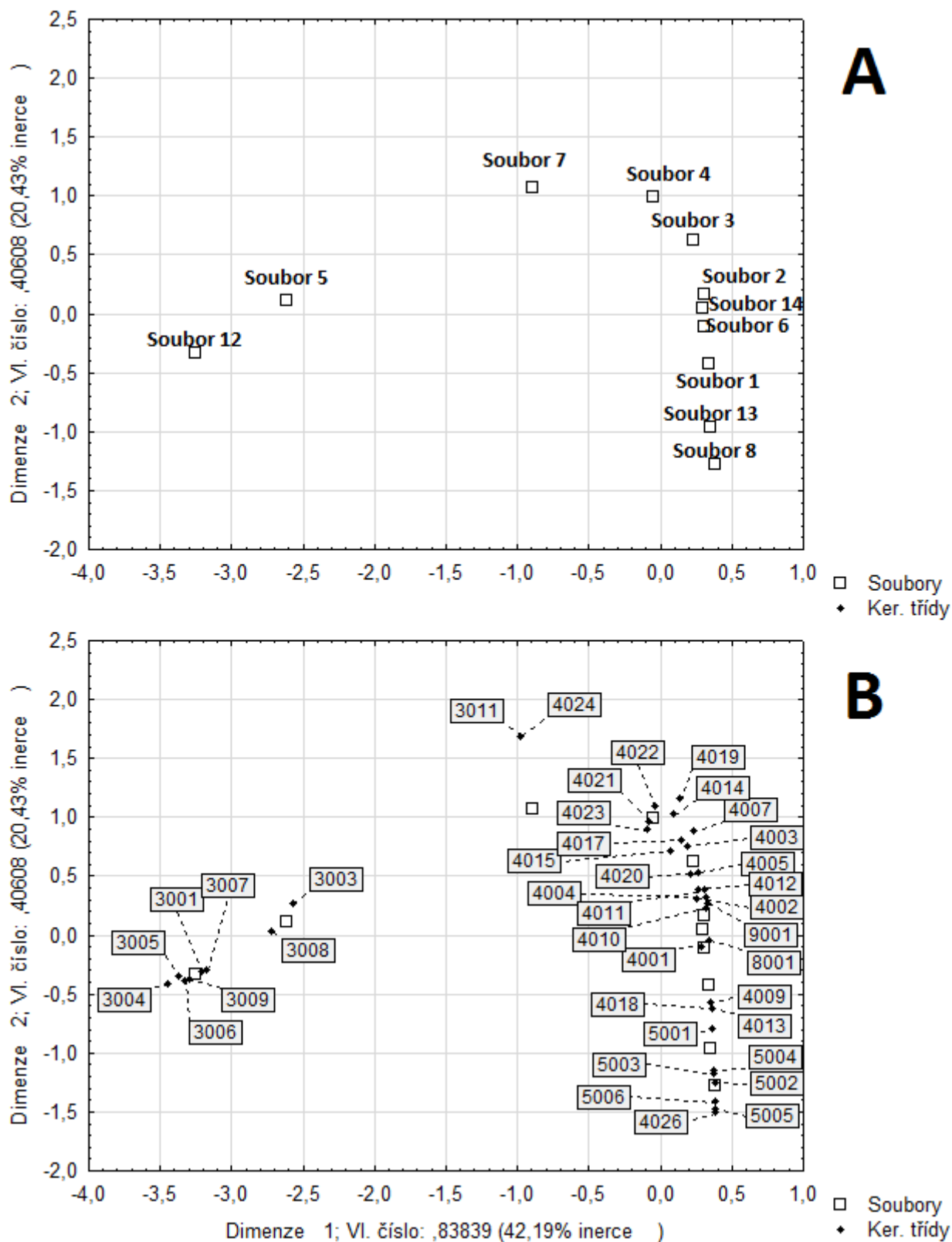
---

⁵⁰ Pro ověření oprávněnosti vyčleněných souborů byla tato metoda použita i na jednotlivé vrstvy. Výsledný graf byl prakticky totožný s grafem 17 (viz graf na CD)

⁵¹ Možná tomu období odpovídá soubor 7

⁵² Pro další srovnání byla ještě použita metoda seriace v programu Sériographe. Tato metoda je založena na stejném algoritmu jako korespondenční analýza. Nicméně na výsledném grafu je možné lépe pozorovat například postupné pronikání nových tříd, reziduálitu ale třeba i kontaminaci v různých kontextech. Je třeba podotknout, že výsledný graf se odlišuje výsledků korespondenční analýzy. Rozdíly jsou však minimální (pořádní některých kontextů) a nikterak nenarušují vymezené chronologické horizonty (viz graf 19 (přílohy)). Obdobné výsledky vyšly i u jednotlivých stratigrafických jednotek (viz graf na CD). O seriaci podrobně V. Salač (1997) a také L. Čapek (2013, 136 – 138).

Graf 18. Výsledky korespondenční analýzy: Rozložení souboru (A) a keramických tříd (B).

7.3.6 Srovnání s jinými soubory

Následující srovnání nebude probíhat s konkrétními jednotlivými lokalitami, ale spíše bude prováděna snaha o lokalizaci původu keramiky, která se na lokalitě nacházela, a naznačit tak distribuční vazby v regionu. Tato část bude úzce spolupracovat s prací H. Krasanovské, která se zabývala keramickou produkcí měst západních a jihozápadních Čech (Krasanovská 2013). Je třeba zmínit, že oblast, kde se hrad nachází, v práci blíže rozebrána nebyla. To je způsobeno již několikrát zmíněnou vzdáleností měst a rovněž tím, že i prostorově nejbližší město Stříbro (vzdáleno cca 15 km vzdušnou čarou) je i přes probíhající archeologické výzkumy, z pohledu keramické produkce prakticky nepoznané.⁵³ Proto ve většině případů budou přiřazeny části souborů k výrobně distribučním okruhům, které autorka vyčlenila, nebo citlivěji vyznačila jejich průběh, ale v některých případech budou zmíněna i předpokládaná místa produkce. Některá zjištění byla již naznačena v chronologickém modelu jako místa, s nimiž byly soubory komparovány. Veškerá srovnání vychází z publikované literatury, či případně z nálezových zpráv, ale nikoliv z práce s konkrétními soubory, od čehož bylo z časových důvodů upuštěno. V budoucnu je takové přímé srovnání materiálů plánované a nepochybně přinese další zkonkretizování představ. Ještě je třeba zmínit, že všechny využití analogie časově odpovídají vytyčeným horizontům, z tohoto důvodu nebude tato skutečnost v textu dále zmiňována.

V **horizontu A** se setkáváme většinou s keramikou hradištní tradice (technologicky) se značnou příměsí stříbřité slídy. Ta se vyskytuje v prostředí Plzeňska a Tachovska běžně a je spojována i s prostředím horního Poohří a východních Frank (Nováček 2010, 76). V souboru

---

⁵³ Jedinou prací obsahující alespoň nějaký keramické nálezy je článek J. Janouškovec a F. Frýdy, který však prezentuje pouze několik málo střepů předlokační a lokační keramiky (12. – 13. století; Janouškovec – Frýda 1983); Nejbližší publikovaný soubor pochází z hradu Švamberg (vzdálen cca 7 km). Tento soubor je však hodnocen velmi povrchně a není možné s ním výrazněji pracovat (Metlička – Orna – Zelenka 2008)

z Gutštejna v tomto období je nápadná třída GU3004 - podobná s třídami (např. KD113) hojně zastoupenými v prostoru kláštera v Kladrubech (vzdálený cca 16 km vzdušnou čarou). Společným charakteristickým znakem obou tříd je, krom barvy a malé příměsi slídy, hlavně bílé nástřepí. Tyto třídy jsou považovány za produkci kladrubských hrnčičů (Nováček 2010, 71, 75, 76, obr. 810). Je tedy možné, že v této době byl hrad částečně zásobován keramickým zbožím právě odtud.

V *horizontu B* nastupuje tvrdě pálené keramika. V souborech jsou patrné dvě hlavní diametrálně rozdílné výrobní linie. První skupina je spojena s redukčním výpalem (hlavně třída GU4005). Mezi okraji jsou dominantně zastoupeny ovalené s vnitřním prožlabením. Ostatní typy okrajů jsou zastoupeny zřídka. Výzdobu zastupují hlavně radélkové dekory v horní části nádob. Všechny tyto znaky jsou spojitelné s plzeňským výrobně-distribučním okruhem (Krasanovská 2013, 100). Ten probíhal východně od lokality.⁵⁴

Druhou skupinu tvoří oxidačně pálené zboží (hlavně třídy GU 4001 a GU4023). Typickými okraji jsou v tomto období hlavně vysoká značně profilovaná okružít. Výzdobu majoritně tvoří rytí linie, radélka se vyskytují méně. Tyto rysy jsou signifikantní pro českoleský výrobně-distribuční okruh, tak jak ho definovala H. Krasanovská, s tím, že je bližší oblasti Tachovska (Krasanovská 2013, 101 – 102).

Velmi zajímavou je skupina tenkostěnné redukčně pálené keramiky (třída GU4019). Tato keramika je opatřena plošným leštěním a často i pokryta radélkovým dekorem ve stejném rozsahu. Je velmi pravděpodobné, že se jedná o keramiku, která je známá z několika lokalit západních Čech (Bor, Domažlice, Plzeň). Nejčastějším tvarem spojeným s touto keramikou jsou picí džbány (Nechvátal 1976, 13, 15, obr. 9, Procházka 1983, 12, tab. 11; Rayman 2012, 4, obr. 6, obr. 7). Bohužel na

---

⁵⁴ Lokality, které je možné přiřadit k tomuto okruhu nacházíme i severněji, jak ukazuje výzkum kláštera v Teplé (Nováček – Široký et. al. 2011, nestránkováno)

sledovaném hradě nebylo možné tento tvar jednoznačně určit. Ale použité varianty radélek (např. 3.3.15) jsou velmi podobné domažlickým nálezům (město je vzdálené cca 45 km). Jediný rozpoznatelný tvar této třídy byl na Gutštejně pohár (obr. 9) I tento tvar s obdobnou výzdobou se našel v Domažlicích. Na tuto lokalitu poukazuje i minuskulní radélko (3.6.1), což je častý výzdobný dekor místní produkce (Procházka 1983, 22, tab. 7). Pro teorii, že se toto zboží vyrábělo skutečně zde, svědčí i nálezový kontext, kdy se tyto zlomky nacházely v keramických pecích (Procházka 1983, 12). Nicméně není vyloučeno, že se podobná keramika vyráběla i jinde. Rozřešení této otázky přinese až konkrétní srovnání s nálezy, na jehož základě bude možné lépe vzájemně srovnat keramickou hmotu.

Během **horizontu C** se zvyšuje poměr oxidačně pálené keramiky, která koresponduje s keramikou v Tachově, respektive této části českoleského výrobně-distribučního okruhu (Nováček 1996b, 18 – 21; Krasanovská 102). Oproti tomu zastoupení redukčně pálené keramiky spojitelné s plzeňským výrobně-distribučním okruhem klesá. Tato změna ukazuje na změnu dosavadních socioekonomických vazeb.⁵⁵ Oproti Tachovu se však na hradě objevuje pouze červeně malovaný dekor, nikoli v kombinaci s bílou malbou. V této formě je znám z města Planá (vzdáleno asi 20 km; Nováček 1996a, 104).

Ze vzdálenějších importů v tomto období nacházíme zlomek loštické keramiky s charakteristickými puchýřky, a několik zlomků kameninového poháru (např. obr. 23:T), který náleží dle příslušných znaků (barva, úprava povrchu) saské, s největší pravděpodobností waldenburské produkci.⁵⁶

---

⁵⁵ Tato změna může mít i historické souvislosti. V 60. letech 15. století získal do trvalého užívání Tachov i s rozsáhlým příslušenstvím Burian II. z Gutštejna (Jánský 2009, 162). Je možné, že tato situace mohla tuto změnu ovlivnit.

⁵⁶ K loštické keramice nejpodrobněji Goš 2007; k waldenburské kamenině (Scheidemantel – Schifer 2005)

Jak již bylo uvedeno v části vyčleňující chronologické horizonty, je největším problémem **horizontu D** nedostatek srovnávacích souborů.⁵⁷ Jediným materiálem, u něhož jde blíže určit jeho původ je tzv. berounské zboží. Donedávna se za místo výroby této keramiky označovala pouze berounská předměstí (Matoušek – Scheufer 1983, 189). Ale novější zjištění odhalila výrobu i na území Prahy (Blažková 2011, 171). Tento druh keramického zboží byl hojně rozšířen a nachází se na různých lokalitách a v různých sociálních prostředích (např. klášter Teplá - Nováček – Široký et. al. 2011, nestránkováno)

7.3.7 Shrnutí kuchyňské a stolní keramiky

Výše popsaný vývoj keramické sekvence zaujímá prakticky celou dobu života hradu tj. od 2. poloviny 13. století nejdéle do poloviny 17. století. Většina zkoumaných fragmentů se nacházela na parkánu, jenž byl využíván jako sekundární odpadní areál.⁵⁸ Tyto vrstvy, vzhledem k svému charakteru, byly proto většinou navrženy jednorázově (případně v krátkém časovém horizontu), a proto není možné určit citlivější chronologické dělení. Soubory staršího období jsou zastoupeny kvantitativně méně, což omezuje jejich výpovědní hodnotu. I přesto je dobře patrný přechod od keramiky hradištní tradice k tvrdě pálené keramice pozdního středověku. Tato změna koresponduje s dosavadními představami o rovnoměrném zastoupení keramického zboží ve starších obdobích a následné standardizaci produkce (Vařeka 1998, 126 – 128). I přes tento jev je i v mladších obdobích zastoupené velké množství keramických tříd. To je s velkou pravděpodobností způsobeno charakterem lokality, která sama keramické zboží neprodukovala (jako například města), a poměrně velkou

---

⁵⁷ Pro toto období by bylo možné na základě písemných pramenů dohledat výrobní centra v okolí.

⁵⁸ Šlo o běžný způsob využívání této části hradu (srovnej Durdík 2000, 421); o zacházení s odpadem a teorii odpadních areálů viz Schiffer, 1987, Neústupný 2007, 66 – 72 a Čapek 2013, 57 – 64.

vzdáleností od nejbližších výrobních center, ze kterých byla zásobována, a rovněž širokým obdobím, které bylo analyzováno.⁵⁹ Mladší období jsou početně zastoupena více a demonstrují postupný nástup a zvyšující poměr glazované keramiky, a i začátek novověkých keramických tvarů. Z keramických tvarů jsou nejvíce zastoupeny hrnce. Z ostatních tvarů jsou dostatečně zastoupeny poklice a v některých kontextech mísy, ostatní tvary jsou přítomny relativně málo. Celé tvary jsou pak, i přes nálezový kontext, zastoupeny mizivě. To však může být způsobeno metodikou výzkumu, kdy byla odkryta relativně malá plocha a orientace výzkumu byla hlavně na vertikální stratigrafie.

Jak ukázala srovnání s jinými soubory, hrad se nacházel na hranici mezi plzeňským a českoleským výrobně distribučním okruhem. A naznačují i postupnou změnu této hranice. Bohužel za současného stavu bádání není ke keramice možné přiřadit konkrétní výrobní centra. Některé nálezy představují luxusní importy ze vzdálených lokalit, které se v tomto sociálním prostředí objevují častěji. Další výsledky v budoucnu jistě přinese plánové přímé srovnání s konkrétním materiálem z ostatních lokalit.

---

⁵⁹ Může se však jednat i metodologický problém spojený s vymezováním keramických tříd

7.4 Kamnářská keramika

Kromě stolní a kuchyňské keramiky byly v archeologických kontextech hojně přítomny i zlomky kamnářské keramiky. Ta byla v rámci vyhodnocení osamostatněna. K takovému rozhodnutí se přistoupilo hlavně z důvodu rozdílné životnosti obou druhů keramiky, která by mohla ovlivnit konečné výsledky.

Příslušnost k tomuto keramickému tvaru byla určena na základě typických zlomků (okraje nádobkových kachlů, okraje zadních vyhřívacích okrajů komorových kachlů, čelní vyhřívací stěny komorových kachlů, neobvyklé profilace plášťů (rohy) atd.). Využívaná terminologie morfologických částí vycházela hlavně z práce Z. Smetánky, která je v tomto ohledu asi nejkomplexnější (Smetánka 1969). U některých keramických tříd nebyly zjištěny jiné typické střepy než náležící kachlům. V takové případě byly ke kachlům přiřazeny i atypické střepy těchto tříd. Pro evidenci byla vytvořena jednoduchá tabulka v programu Microsoft Excel 2010. Zaznamenávalo se číslo pytlíku, vrstva, keramická třída, přítomnost glazury, morfologická část a u každé položky byla zaznamenána její váha. V případě dostatečně velkých zlomků čelních výhřevných stěn i reliéfní motivy.

Fragmenty kachlů se nacházely v různé míře ve všech vyhodnocovaných sondách. Celkově bylo v analyzovaném souboru přítomno 700 zlomků kachlů o váze 9 119 g. Ty náležely k celkem devíti keramickým třídám. Pouze s kachli souvisely keramické třídy GU4006 (535 ks), GU4008 (66 ks) a GU4025 (48 ks). Částečně byly zastoupeny ve třídách GU4001 (41 ks), GU4005 (1 ks), GU4011 (1 ks), GU4020 (7 ks) a GU4023 (1 ks). Významné koncentrace byly hlavně ve svrchních vrstvách pod jižním palácem v sondě II/97 (601 ks – 31 % z celkového počtu fragmentů v sondě) a v prostoru budovy v přední části hradního jádra v sondě VII/98 (64 ks – 48 % z celkového počtu zlomků v sondě). V souborech z ostatních sond nepřesahuje podíl zastoupení 12 %.

7.4.1 Čelní výhřevné stěny a dekorativní prvky kamen

Tato morfologická část je spojitelná s komorovými kachli. Zaznamenány byly u třech keramických tříd – GU4006 (102 ks), GU4008 (20 ks) a GU4025 (22 ks). Pouze v jednom případě bylo možné rekonstruovat jejich původní rozměry (viz Ornamentální rozety).

U třídy GU4006 je možné na základě povrchové úpravy rozlišit dvě varianty čelních výhřevných stěn. Jedna část je režná, zatímco druhá část na sobě nese světle zelenou, respektive tmavě zelenou olovnatou glazuru. Glazovaná část se vyznačuje i trochu jiným „jemnějším“ materiálem. Nicméně z důvodu častého spojení čelní stěny s pláštěm byly tyto ponechány u třídy GU4006 (byť to je metodicky špatně). Mezi režnými je zastoupen specifický typ komorového kachle opatřeného na horní části cimbuřím (nazývaný též římsový), který zakončoval horní část kamen (obr. 25). Spojení mezi pláštěm a čelní stěnou bylo u glazovaných celkem kvalitní, když se plášť rozšiřoval, aby se zvětšila plocha spojení. U režné varianty nebylo možné spojení mezi čelní stěnou a pláštěm, z důvodu absence v souboru, posoudit.

Čelní stěny spojené s třídou GU4008 jsou zásadně vždy glazované zelenou olovnatou glazurou a vnitřní strany relativně opálené do odstínů šedé. Okrajová lišta je provedena jako jednoduchý hranol. Spojení čelní stěny a pláště bylo pouze na několika milimetrech (nikdy ne celou silou pláště) a ani v jednom případě se nedochovalo. Identifikace byla možná jen na základě pozorování příslušných částí pláštů a částečně patrných negativů na zadních stranách čelních stěn.

U třídy GU4025 byly všechny fragmenty čelních stěn režné beze stop po glazuře, i když jejich povrch byl hlazený. Na obvodu je kuželovitá okrajová lišta, která předstupuje před plochu čelní strany až o dva centimetry (viz obr. 29:C). Spoj mezi čelní stěnou a pláštěm není patrný a zdá se, že byly tvořeny současně.

Dalším zvláštním typem komorového kachle, jenž stejně jako římsový kachel ukončoval některou z částí kamen, byl korunní nástavec (též nazývaný akroterium). Ten byl v souboru zastoupen dvěma exempláři a spojen s třídou GU4006, konkrétně s režnou variantou (obr. 28). Se stejnou třídou je možné spojit tři asi pět centimetrů velké trojlístky, které mohly být součástí ukončovací lišty (obr. 30:E; srovnej Pavlík – Vitanovský 2004, 14). Ty byly glazovány žlutozelenou glazurou, ale materiál byl spíše podobný režné variantě.

7.4.1.1 Motivy čelních vyhřívacích stěn

Na komorových kachlích se často vyskytovaly nejrůznější reliéfní motivy (náboženské, světské, heraldické atd.). Rozborem dochovaných fragmentů čelních vyhřívacích stěn komorových kachlů byl proveden pokus o jejich identifikování. Uvedené datace se opírají o srovnávací literaturu (nejčastěji Brych 2004, Krajíc 2005, Pavlík – Vitanovský 2004, Richterová 1982)

7.4.1.1.1 Motiv jelena

Tento motiv se objevuje v jednom exempláři (obr. 30:A). Jde o přední část těla jelena, který je evidentně v pohybu.⁶⁰ Nad paroží je plastický předěl, co se nacházelo v prostoru nad ním, není možné posoudit (více o tomto motivu viz Pavlík – Vitanovský 2004, 72 – 73; 101). Kachel, na němž je motiv, patří ke třídě GU4006, respektive k jeho režné variantě. Rámcová datace je možná do 2. poloviny 15. století.

7.4.1.1.2 Motiv orlice

V souboru byly dvě shodné čelní stěny s tímto heraldickým motivem (obr. 26). Co konkrétně vyjadřoval, není možné vzhledem k častému zjednodušení posoudit (srovnej Pavlík – Vitanovský 2004, 131). Z křidel

---

⁶⁰ Zadní část jelena byla nalezena v sondě I/97

vystupují šlahouny, které zvyšují dekorativnost motivu. Ocas se při spodní straně horizontálně rozšiřuje (více o tomto motivu viz Pavlík - Vitanovský 2004, 131- 132; k orlicím jako datovacímu prvku kachlů viz Richterová 1983). Motiv je spojen s keramickou třídou GU4008 a překryt zelenou olovnatou glazurou. Datace spadá obecně do 15. století.

7.4.1.1.3 Ornamentální rozety

Motiv je tvořen dvěma totožnými koncentrickými rozetami, situovanými na římsovém kachli (obr. 25). Pouze u tohoto bylo možné rekonstruovat jeho rozměry (18 x 16,5 cm). Cimbuří v horní části je tvořeno dvěma zuby, mezi nimiž je proluka, poloviny proluk jsou ještě na vnějších stranách zubů. Naprosto totožné motivy na římsových kachlích jsou známé z hradu Točník a ze Zvíkovce na Rokycansku (Pavlík – Vitanovský 2004, 439, obr. 1306; Brych 2004, 128, obr. 286).⁶¹ Tento kachel je spojen s režnou variantou kachlů třídy GU4006. Datačně je zařaditelný na konec 15., respektive začátek 16. století.

7.4.1.1.4 Motiv s Janem Žižkou

Části čelních stěn s tímto motivem byly nalezeny hned v několika sondách. V hodnocených souborech byl zastoupen jedním zlomkem, na němž jsou dvě hlavy bojovníků se železnými klobouky v pozici en face a ozbrojených cepy (obr. 27:A). To, že se jedná o motiv s Janem Žižkou, je zřejmé z obdobného kachle z nehodnocených sond XII/00 a XVI/00, kde je postava na koni s palcátem v ruce a s páskou přes obě oči a vousy (v pohledu en face). Za ním je skupina bojovníků (rovněž en face), výše popsané postavy patří právě do této skupiny (obr. 27:B). Je třeba zmínit, že dosavadní bádání o reliéfních kachlích nezaznamenala přítomnost Jana Žižky s páskou přes obě oči a toto je první známý případ (srovnej Pavlík – Vitanovský 2004, 97). Tento motiv materiálně náleží ke třídě

⁶¹ Jediný rozdíl je v rozměrech, u zvíkovského jsou psány rozměry 19 x 18,5 cm, u kachle z Točníku nejsou rozměry uvedeny

GU4008 a je překryt zelenou olovnatou glazurou. Datace je možná na základě častého výskytu motivů s husitskou tematikou zhruba na polovinu 15. století, vyloučit však nelze i mladší datování.⁶²

7.4.1.1.5 Medailonové zahloubení s rostlinným dekorem

Tento motiv je výhradně spojen s třídou GU4025. Středové kruhové zahloubení na vnější bylo po obvodu zdobené lístky a v rozích čelních stěn jsou pak doplněny drobnými kvítky (obr. 29). Datace těchto motivů je obecně do 2. poloviny 16. století.

7.4.1.1.6 Motiv s „jahodami“⁶³

Na jednom exempláři se na ploše korunního nástavce vyskytoval motiv jahodníku s třemi plody (obr. 28:A). Ohraničení je dvěma liniemi, respektive třemi liniemi, z nichž vnitřní se uzavírá do lomeného oblouku, a ostatní se zvedají do koncové fiály (či rostlinného zakončení; obr. 28:B). Celá tato situace je doplněna na okrajích dalšími ornamenty. Kachel patří k rezné variantě třídy GU4006. Datovat jde zhruba na přelom 15. a 16. století.

7.4.1.1.7 Ostatní rostlinné motivy

V souboru bylo určité množství zlomků, na nichž byly patrné určité rostlinné prvky, aniž by byla u většiny možná nějaká bližší charakteristika. Výjimkou je rozeta ve tvaru květu. Na něm jsou rozeznatelné dvě řady okvětních lístků (obr. 30:B). Ostatní zlomky jsou relativně malé a jsou na nich např. listy nebo kvítky (obr. 30:C, D); o těchto motivech blíže viz Pavlík – Vitanovský 2004, 177 – 179). Všechny tyto zlomky náležejí ke třídě

⁶² Je patrná určitá podobnost s vyobrazením Jana Žižky v Jenském kodexu (1490 – 1510). Největší podobnosti spočívají ve vyobrazení koně (pohled z profilu) a Jana Žižky, respektive bojovníků, kteří jsou vyobrazeni čelně.

⁶³ Takto stylizované motivy bývají většinou označovány jako hrozny, případně šištice.

GU4006, konkrétně k variantě se zelenou olovnatou glazurou. Dataci je možné specifikovat na 1. polovinu 16. století.

7.4.2 Okraje nádobkových kachlů

Tato morfologická část byla v souboru zastoupena v 70 případech. Až na jedinou výjimku se jednalo o nádobkové kachle s pravoúhlým ústím (obr. 31). V jednom případě šlo o formu s kruhovým ústím tohoto druhu kachle (pohárovitý). Nejvíce byly zastoupeny třídy GU4006 (obr. 31:A – C; 37 ks) a GU4001 (obr. 31: D – F; 20 ks). Profilace u obou tříd byla velmi podobná. K dalším zastoupeným třídám náležely GU4005 (1 ks), GU4008 (obr. 31:G – H; 5 ks), GU4011 (1 ks), GU4020 (4 ks) a GU4023 (2 ks). Pouze u třídy GU4008 se nacházejí solitérní kapky zelené glazury, jinak se tento druh povrchové úpravy této morfologické části vyhýbá.

7.4.3 Části výklenkových kachlů

Jako výklenkové se označují kachle, jež mají prořezávanou čelní stěnu, ale z funkčního hlediska se neliší od kachlů nádobkových. Z těchto finančně náročných kachlů se v souboru nacházely čtyři zlomky prořezávek s architektonickými motivy (obr. 33). Všechny patří ke třídě GU4006. Datačně je možné takovýto typ kachlů zařadit od konce 14. a přes celé 15. století (srovnej Orna 2005, 133 – 134 a Hazlbauer 1995, 21 - 22).

7.4.4 Okraje zadních vyhřívacích otvorů

V souboru se vyskytuje celkem 60 fragmentů, které je možné určit jako okraje zadních vyhřívacích otvorů komorových kachlů. Nejvíce zastoupenými byly u třídy GU4006 (48 ks). Všechny patřily, z pohledu tvaru, mezi kruhové vyhřívací otvory. Profilace u této třídy hlavně varianty přehnutých okrajů (obr. 32:A – D). Na některých byly kapky zelené glazury.

Dva zlomky náležely ke třídě GU4008. S velkou pravděpodobností se jednalo o oválné vyhřívací otvory. Profil okraje byl přiřazen k zaobleným (obr. 32:E). Na obou případech byly na povrchu přítomny kapky zelené glazury.

U třídy GU4025 bylo v této části zaznamenáno deset zlomků. Otvor byl tvořen relativně velkým čtvercovým půdorysem se zaoblenými rohy (přesné rozměry nebylo možné rekonstruovat). Profil okraje byl vodorovně seříznutý a rozšířený na vnější stranu (viz obr. 32:F). Na žádném zlomku nebyly zjištěny stopy po glazuře.

7.4.5 Pláště a komory

V této části budou popsány pouze hlavní keramické třídy, protože práce s marginálně zastoupenými by postrádala smysl. Nejvíce byly zastoupeny pláště ve třídě GU4006 (307 ks). Na čtyřech zlomcích byly patrné kruhové, případně oválné záchytné otvory. Stejně jako u jiných výše popsaných morfologických částí byly na některých přítomny kapky glazury. Na množství střepů byly patrné vývalky. Žádnou komoru nebylo možné jednoznačně rekonstruovat, ale na základě střepového materiálu se nejspíše jednalo o kuželovité komory.

U třídy GU4008 bylo přítomno 27 zlomků. Na jednom byl zaznamenán kruhový záchytný otvor. A i zde byly kapky zelené glazury. Na základě malého množství zlomků nešlo rozpoznat tvar komor, i když minimálně v jednom případě by se mohlo jednat o poloválcovou komoru.⁶⁴

Třída GU4025 měla v souboru 16 fragmentů této části. Všechny zlomky byly bez přítomnosti glazury. Na střepech byly zřejmé rýhy od formování. U této třídy byl zaznamenán celý profil komory. Ta se označuje jako nízká kuželovitá (někdy označovaná jako rám). Její délka byla relativně krátká (cca 5 cm a) a nikterak se nezužovala (obr. 29:C).

---

⁶⁴ Tomu by odpovídal i předpokládaný typ oválného vyhřívacího otvoru

7.4.6 Shrnutí a interpretace kamnářské keramiky

Na základě výše popsaných skutečností, především na základě motivů je možné chronologicky odlišit čtyři různé sady kachlů.

Jako nejstarší je možné označit skupinu kachlů spojenou s keramickou třídou GU4008. Gotické motivy s Janem Žižkou i orlicí je možné datovat zhruba do doby kolem poloviny 15. století, kdy jsou motivy s husitskou tematikou nejběžnější (Pavlík – Vitanovský 2004, 97). Velmi zajímavá je zelená glazura na čelních výhřevných stěnách, což je na středověkých kachlích relativně vzácný jev (srovnej Pavlík – Vitanovský 2004, 15). To, stejně jako značně propracované zobrazení husitského hejtmána s páskou přes obě oči, nemá žádnou analogii, což časové zařazení znesnadňuje, mohlo by se rovněž jednat o mladší motiv (viz poznámka 62), případně i o druhotné použití matrice (méně pravděpodobné). V rozporu s mladší datací (do 16. století) této skupiny je skutečnost, že motivy by byly v rozporu se soudobými módními trendy. Pokud by se skutečně jednalo o mladší dataci, muselo by to být z nějakých specifických důvodů (např. politických, idologických atd.), které není možné na základě archeologického bádání vysvětlit.⁶⁵ S komorovými kachli souvisí, na základě keramické třídy, i nádobkové kachle, na nichž jsou rovněž stopy glazury a které mohly být na stejných kamnech s komorovými kachli.

Další skupinu tvoří kachle s reznou čelní výhřevnou stěnou třídy GU4006. Motivy na nich použité (jelen, ornamentální rozety, jahody či hrozínky) jsou datovatelné do 15., respektive na přelom 15. a 16. století. Tento soubor byl ze všech zjištěných nejrozsáhlejší. Přítomno bylo velké množství okrajů nádobkových kachlů, které mohly být s komorovými kachli kombinovány. Velmi zajímavá je přítomnost hned několika druhů horního ukončení kamen. Byly zde římsovité kachle s cimbuřím, korunní nástavec a zdá se, že i ukončovací lišta, z níž se dochovaly pouze dva

⁶⁵ O rozborech významů motivů např. Michna (1981) nebo Smetana – Gabriel (1988)

glazované trojlístky.⁶⁶ S těmito částmi kamen s vekou pravděpodobností mohly souviset i části prořezávaných stěn, které byly často součástí korunních nástavců (srovnej Hazlbauer 1995, 9). Tato velká variabilita ukončení a i celkové množství fragmentů může naznačovat i větší počet kamen vzniklých v krátkém období, či případně nějakou složitější kombinaci v rámci jedněch.

Do první poloviny 16. století patří rostlinné motivy spojené s třídou GU4006 a překryté tmavě zelenou olovnatou glazurou. Motivы nesou znaky přechodu k renesanci a přítomnost glazury je dalším takovým znakem. Tato varianta se odlišuje od předchozí sady materiálem čelních stěn, zatímco pláště makroskopicky odlišit nejdou (jedině snad v případě, kdy jsou na nich kapky glazury).

Jako nejmladší soubor kachlů je možné označit kachle z objektu v přední části jádra. Všechny fragmenty patřily ke třídě GU4025. Jediným motivem je medailonové zahlobení s rostlinným zdobením. Tento motiv se běžně vyskytuje v 2. polovině 16. století. Oporou k této dataci je i zkracující se komora – typická pro pokročilé renesanční období (srovnej Brych 2004, 5).

Výše nastíněný vývoj kachlových kamen představuje relativně ucelený celek, odpovídající soudobým představám o životnosti a souvisejících módních změnách v období od poloviny 15. století do 2. poloviny 16. století (srovnej Pavlík – Vitanovský 2004, 16). Zároveň obsahuje několik specifitějších prvků (zejména dosud minimálně jednu zcela neznámou variantu motivů čelních výhřevných stěn), které ukazují další příklady individuálního řešení tohoto druhu otopného zařízení, což zvyšuje naše povědomí o nich. Další vyhodnocení souborů z ostatních

---

⁶⁶ I přes tuto povrchovou úpravu byly zařazeny k této variantě, a to jednak na základě odlišné glazury (žlutozelená), a také dle dokumentace byly v původní situaci uloženy společně s částí neglazovaných kachlů tohoto souboru.

sond bezesporu přinese bližší informace o vývoji a rozšíří spektrum motivů, jimiž byly vybaveny.

7.4.7 Srovnání kamnářské keramiky s jiným souborem

Pro srovnání byl vybrán publikovaný soubor z hradu Rabštejn nad Střelou (Hazlbauer 1995, 12 – 24). Ten je od Gutštejna vzdálen cca 30 km vzdušnou čarou. Srovnání je však z důvodu různé metodiky zpracování omezeno na typy kachlů a jejich motivy.

V obou souborech jsou zastoupené stejné typy kachlů – nádobkové s pravoúhlým ústím, komorové (včetně římsových) a výklenkové (čelní prořezávanou stěnou). A na obou lokalitách jsou zastoupeny heraldické motivy. Tím ovšem podobnost končí. Ani jeden z konkrétních motivů není stejný. V souboru z Rabštejna bylo daleko větší zastoupení zlomků výklenkových kachlů, na jejichž základě Z. Hazlbauer předpokládá samostatná kamna vybavená tímto typem kachlů (Hazlbauer 1995, 21 - 22), což v případě Gutštejna prozatím nelze. Nádobkové kachle s pravoúhlým ústím jdou srovnat na základě okrajových profilací, které se v určitých ohledech také liší. Popis hmoty a barva se v zásadě shodují, ale uvedená charakteristika je jen velmi povrchní (srovnej Hazlbauer 1995, 23 – 24, obr. 20).

Na základě výše uvedených faktů vyplývá, že oba soubory jsou, i přes společné majitele v 2. polovině 15. a začátku 16. století, značně rozdílné, a mají společné pouze obecné znaky, které by byly společné prakticky se všemi soubory stejného období.

7.5 Vliv keramických souborů na představy o stavebním vývoji hradu (diskuze)

Nově definovaný chronologický model do značné míry ovlivnil i představy o stavebním vývoji hradu. Ze všech částí se nejvíce dotkl hlavní věže. Problém s její datací byl již zmíněn v části o vývoji hradu a dějinách bádání (viz kapitoly 4 a 5.2 - poznámka 20). To dokládá postupný vývoj teze o věži jako nejstarším elementu hradu až k jedné z jeho nejmladších částí. Tento stav byl způsoben provedením stavebněhistorického průzkumu, který byl ještě zpřesněn dendrochronologickým datováním. Datace předpokládaného krovu nejstarší fáze ovlivnila dataci vzniku věže na konec 14. či začátek 15. století (Kamenická 1998, 11; Kamenická 2000, 7; Sokol 2012, pozn. 10). Keramický materiál nebyl blíže vyhodnocen a zřejmě nebyl brán v konfrontaci s dendrochronologickými daty v potaz. I přes nejnovější odmítnutí teze o dřevěné konstrukci jako o krovu nejstarší fáze se udržela dříve určená datace vzniku věže (Razím 2013, 215, pozn. 11). Za současného stavu je keramický soubor pocházející z vrstev pod základy věže hlavní a jedinou oporou její datace. Ten byl v této práci zařazen do horizontu A datovaného analogiemi do 2. poloviny 13. až poloviny 14. století. To zpochybňuje dosavadní dataci věže, která se objevuje v publikované literatuře. Je tedy pravděpodobné, že věž byla postavena zhruba kolem poloviny 14. století. To není v rozporu se závěry stavebněhistorického průzkumu, pouze mění jeho periodické zařazení. Když situaci porovnáme se soudobou hradní produkcí, nalezneme podobné věže se zaoblenými nárožími na asi 40 km vzdáleném hradě Libštejn (zde se ale jedná o donjony, nikoli o bergfrity). Ten se v písemných pramenech objevuje poprvé v roce 1361 v predikátu Oldřicha Tista z Hedčan (Durdík - Sušický 2005, 101). Tento fakt by mohl novou dataci rovněž potvrzovat. Tato závažná zjištění by měla být brána v potaz a na jejich základě by se mělo zhodnotit, zda výrazněji neovlivňují nové názory na značnou pokrokovost věže spojenou s obranou palnými zbraněmi, kterou autor nejnovějšího průzkumu nastiňuje a jež by byla

unikátní i na přelomu 14. a 15. století, natož v období téměř o půl století starší (srovnej Razím 2013, 220 -224).

Z dalších části konkretizoval rozbor povědomí o přední části jádra. Zdejší budovy byly prokazatelně využívány i poté, co hrad mizí z písemných pramenů. To se týká zejména budovy v jihovýchodním rohu, která byla nejspíše vybavena kachlovými kamny. Je možné, že toto využívání souviselo nějakým způsobem s provozem blízkého hospodářského dvora Daňkov (dobově nazýván rovněž Gutštejn), který si svou ekonomickou funkci udržel i po připojení gutštejnského panství k sousedním Bezručicím.⁶⁷ Ale toto spojení na úrovni archeologických pramenů prokázat pochopitelně nelze.

---

⁶⁷ K historii dvora viz Ryšavý 2014.

8 ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývala keramickým souborem z hradu Gutštejna, který byl získán při několika sezonách archeologického výzkumu. Na základě analýzy fragmentů z vybraných situací bylo možné dospět k mnoha poznatkům, které osvětlují naše povědomí o hradě jako takovém a rovněž dosud neznámé aspekty keramické produkce využívané nejen na lokalitě a pravděpodobně i v celé přilehlé oblasti.

V první řadě se podařilo stanovit chronologickou sekvenci, která pokrývá prakticky celé období života hradu. Tím by stanoven základ, na němž bude možné stavět další vyhodnocení artefaktů z ostatních archeologických situací.

Srovnání s publikovanými lokalitami bližšího či vzdálenějšího okolí pomohlo zařadit lokalitu na hranici dvou výrobně distribučních okruhů a dokonce identifikovat i některá potenciální místa původu keramiky. Další studium výrobních center v regionu s určitostí přinese v tomto ohledu další konkrétní výsledky.

I z analýzy kamnářské keramiky vzešla zajímavá zjištění o různých formách kachlových kamen (včetně minimálně jedné doposud zcela neznámé varianty jednoho z motivů), které rovněž nesou chronologickou informaci.

V neposlední řadě pak rozbor keramiky přinesl nové informace o stavebním vývoji hradu, z nichž k nejvýznamnějším patří nová datace hlavní věže, která je téměř s jistotou starší, než se dosud předpokládalo.

Úplným závěrem je třeba zmínit, že další zpracování archeologického materiálu (nejen keramického) z Gutštejna s jistotou poskytne v budoucnu další výsledky, které ještě prohloubí naše znalosti o této hradní zřícenině, a jež budou mít význam i pro poznání tohoto regionu v období středověku jako celku.

9 RESUMÉ

This diploma thesis dealt with pottery assemblage from the Gutštejn castle (Tachov district). The ceramic material had been obtained during archaeological researches in the years 1997 to 2001. We were able to state chronological model during our research which was created on the basis of analogical pottery sets from adjacent regions. Four phases dating from the second half of the 13th century up to the half of the 17th century were described. The model was verified by statistic methods (e.g. correspondence analysis).

Further comparison to other sites suggested distributional communications of this part of Bohemia which had belonged to the scarcely settled regions in the Middle Age. Ceramic stove elements were analyzed individually which resulted in identification of several different groups which were dated on the basis of motifs on relief stove tiles. One of the groups surprisingly encompassed an unknown variant of one of the motifs.

This newly gained information influenced our ideas about the constructional development of the castle and especially its main tower. This work formed a baseline for further analyses of material from the site which would continue in future. It also enhanced our ideas about pottery production in this region which had been neglected by other scholars so far.

10 SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

10.1 Literatura

Bernau, F. 1903: Studien und Materialien zur Spezialgeschichte und Heimatkunde des deutschen Sprachgebiets in Böhmen und Mähren. Praha.

Břeň, D. – Kašpar, V. – Vařeka, P. 1995: K problematice počítačového zpracování středověké keramiky (databáze KLASIFIK), Archeologické fórum 4, 36-41.

Bok, V. 1976: Německá jména západočeských hradů. In: Minulostí Západočeského kraje XIII, 205 – 222.

Brych, V. 2004: Kachle doby gotické, renesanční a raně barokní. Výběrový katalog Národního muzea v Praze. Praha.

Čapek, L. 2010: Depoziční a postdepoziční procesy středověké keramiky na parcelách Českých Budějovic. Případová studie z domu čp. 16. Plzeň.

Čihák, J. – Fritz, Z. – Miler, J. – Valenta, P. 1989: Povrchový průzkum hradu Frumštejna, Castellologica bohemica 1, 201 – 214.

Demek, J. – Makovčín, P. et. al. 2006: Zeměpisný lexikon ČR. Hory a nížiny. Brno.

Doubová, M. – Nechvátal, B. 1996: Středověká hrnčířská pec v Plzni – Lochotínské ulici, Sborník Západočeského muzea v Plzni, řada Historie 13, 41 – 74.

Durdík, T. 1976a: Současný stav, potřeby a výhledy výzkumu hradů v Čechách, Archeologické rozhledy 28, 172 – 180.

Durdík, T. 1976b: Nástin vývoje hradů na Podblanicku a v dolním Posázaví. In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 17, 117 – 137.

Durdík, T. 1984: České hrady. Praha.

Durdík, T. 2000: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha.

Durdík, T. – Bolina, P. 2001: Středověké hrady v Čechách a na Moravě. Praha.

Durdík, T. 2003: Oblá nároží hradů – doklad dálkových styků?, *Archaeologia historica* 28, 247 – 356.

Durdík, T. – Sušický, V. 2005: Zříceniny hradů, tvrzí a zámků – Západní Čechy. Praha.

Emler, J. 1876: Ein Bernaregister des pilsner Kreises vom Jahre 1379. Praha.

Goš, V. 2007: Loštice. Město středověkých hrncířů. Opava.

Hazlbauer, Z. 1995: Historické kamnové kachle z Rabštejna nad Střelou. *Vlastivědná knihovnička Společnosti přátel starožitností sv. 2*. Praha.

Hejna, A. 1966: Středověká vesnická keramika v Čechách (K některým otázkám starší středověké keramiky z vesnických sídlišť v Čechách), *Sborník národního muzea v Praze* 20, řada A – historie, 313 – 363.

Janouškovec, J. – Frýda, F. 1983: Počátky města Stříbra, *Sborník okresního muzea v Tachově*, 3 – 13.

Janský, J. 2009: Hroznatovci a páni z Gutštejna. Domažlice.

Kolář, M. 1896: Páni z Gutštejna. In: *Ottův slovník naučný*. Díl 10, Gens – Hedwigia, Praha. 639 – 641.

Košťál, J. et. al. 2013: Vízmburk. Příběh ztraceného hradu. Úpice.

Krajíc, R. 2005: Středověké kamnářství. Výzdobné motivy na gotických kachlích z Táborska. Tábor.

Macháček, J. 2001: Studie k velkomoravské keramice. Metody, analýzy a syntézy, modely. Brno.

Matoušek, V – Scheufler, V. 1983: Raně novověké berounské zboží ve světle archeologických výzkumů v Berouně, *Archaeologia historica* 8, 189 – 196.

Menclová, D. 1976: České hrady I. Praha.

Metlička, M. – Orna, J. – Zelenka, A. 2008: Záchranný archeologický výzkum na hradě Krasíkov (Švamberk), *Sborník Západočeského muzea v Plzni, řada Historie* 19, 132 -156.

Michna, P. J. 1981: Gotická kachlová kamna z hradu Melic na Vyškovsku. Pokus o rekonstrukci, *Archaeologia historica* 6, 333 – 360.

Mikyška, R. et. al. 1968: Geobotanický mapa ČSSR. Praha.

Nechvátal, B. 1976: Středověká studna v Plzni – Solní ulici. Archeologické studijní materiály 12. Praha.

Neústupný, E. 2007: Metoda archeologie. Plzeň.

Neústupný, E. 2010: Teorie archeologie. Plzeň.

Nováček, K. 1996a: Městská archeologie v Tachově: výhledy a perspektivy, *Sborník Západočeského muzea v Plzni, řada Historie* 13, 92 – 110.

Nováček, K. 2000: Středověký dům v Plzni. Archeologický výzkum parcely v Sedláčkově ulici 1 (čp. 187), *Sborník Západočeského muzea v Plzni, řada Historie* 15, 5-66.

Nováček, K. 2003: Rezidualita v městských souvrstvích, In: Šmejda, L. – Vařeka, P. (eds.), *Sedmdesát neústupných let, Plzeň: Katedra archeologie FHS ZČU v Plzni*, 131 – 146.

Nováček, K. – Tetour, M. 2003: Možnosti využití databázových systémů pro zpracování keramického materiálu. Formalizovaná deskriptivní databáze KLASIKER.

Nováček, Karel et. al. 2010: Kladrubský klášter 1115-1421. Osídlení – architektura – artefakty. Plzeň.

Orton, C. – Tyers, P. – Vince, A. 1993: Pottery in Archaeology. Cambridge.

Pavlík, Č. – Vitanovský, M. 2004: Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha.

Procházka, R. – Vařeka, P. 2005: Manuál archeologického terénního výzkumu, formalizovaný popis stratigrafických jednotek. Brno.

Procházka, R. – Peška, M. 2007: Deskripční systém brněnské keramiky. Příloha 1, Přehled výzkumů 48, 233 – 270.

Procházka, Z. 1983: Domažličtí hrnčíři na Hořejším předměstí ve 14. a 15. století. Domažlice.

Procházka, Z. 2004: Nové letopočty v dějinách hradů Plzeňského kraje. Příspěvek k dendrochronologickému datování a stavebnímu rozboru zdiva hradních zřícenin. In: Dějiny staveb 2003, 144 - 175.

Razím, V. 2013: Věž hradu Gutštejna, Průzkumy památek XX, č. 1, 213 – 228.

Richterová, J. 1982: Středověké kachle. Praha.

Richterová, J. 1983: Orlice jako chronologický motiv kachlového reliéfu, Archaeologia historica 8, 155 – 163.

Ryšavý, V. 2014: Dějiny hospodářského dvora a zámku Gutštejna-Daňkova, Hláska 25, č. 1, 4 – 7.

Salač, V. 1997: K využití seriace při datování sídlištní keramiky, In: Macháček, J. (ed.), Počítačová podpora v archeologii. Brno, 215-236.

Sedláček, A. 2000: Hrady, zámky a tvrze Království českého, I – XV. CD-ROM. První elektronické vydání.

Schaller, J. 1788: Topographie des Königreichs Böhmen. T. 9, Pilsner Kreis. Praha.

Scheidemantel, D. – Schifer, T. 2005: Waldenburger Steinzeug, Archäologie und Naturwissenschaften, Veröffentlichungen des Landesamtes für Archäologie mit Landesmuseum für Vorgeschichte, Band 44, Dresden.

Schiffer, M. B. 1987: Formation Processes of the Archaeological Record. Albuquerque.

Schmidt, G. 1925: Bürgen Westböhmens. I. Teil, Ein Handbüchlein für Wanderer, Heimat- und Geschichtsfreunde. Stříbro.

Sláma, J. 1989: Střední Čechy v ranném středověku III. Archeologie počátků přemyslovského státu, Praehistorica XIV, Praha.

Smetana, J. – Gabriel, F. 1988: Středověké kachle z hradu Helfenburku, Archaeologia historica 13, 545 – 560.

Smetánka, Z. 1969: K morfologii českých kachlů, Památky archeologické LX, 228 – 269.

Sokol, P. 2012: Gutštejn – průzkumy a stabilizace hradní zříceniny, Památky západních Čech II, 72 – 86.

Sommer, J. G. 1838: Das Königreich Böhmen. Sechster Band, Pilsner Kreis. Praha

Tolasz, R. et. al. 2007: Atlas podnebí Česka. Praha.

Tomášek, M. 2007: Půdy České republiky. Praha.

Trnka, R. – Zelenka, A. 2010: Vrcholně středověké osídlení na katastru Horní Břízy, okr. Plzeň-sever, Archeologie západních Čech, 53 – 87.

Úlovec, J. – Jánský, J. 2000: Hrad Gutštejn. In: Západočeský historický sborník 6, 75 – 103.

Urbánek, R. 1925: Jan Žižka. Praha.

Vařeka, P. 1998: Prameny keramické produkce vrcholného a pozdního středověku v Čechách, Archeologické rozhledy 50, 123-137.

Vařeka, P. 2002: Keramika pozdního středověku až počátku novověku z areálu bývalých kasáren Jiřího z Poděbrad na náměstí Republiky v Praze 1 (Zjišťovací výzkum v letech 1998-1999), Archaeologica Pragensia 16, 217-249.

10.2 Nepublikované zdroje

Blažková, G. 2011: Hmotná kultura Pražského hradu raného novověku ve světle archeologických nálezů. Nepublikovaná disertační práce ÚPRAV FF UK Praha.

Čapek, L. 2013: Archeologické transformace v městském prostředí. Nepublikovaná disertační práce KAR FF ZČU Plzeň.

Durdík, T. 1996: Stavebně historický průzkum. In: Durdík T. - Úlovec J. Hrad Gutštejn. Katastrální území Okrouhlé Hradiště, okr. Tachov. Stavebně historický průzkum, rkp. Praha.

Fryda F. – Rožmberská V. 1999: Zpráva o konzervaci a deskripci středověkého skla, rkp. Plzeň.

Kamenická, E. 1997: Předběžná nálezová zpráva o předstihovém archeologickém výzkumu v roce 1997, rkp. NPÚ ÚOP v Plzni. Plzeň.

Kamenická, E. 1998: Předběžná nálezová zpráva o předstihovém archeologickém výzkumu v roce 1998. rkp. NPÚ ÚOP v Plzni. Plzeň.

Kamenická, E. 1999: Předběžná nálezová zpráva o předstihovém archeologickém výzkumu v roce 1999. rkp. NPÚ ÚOP v Plzni. Plzeň.

Kamenická, E. 2000: Předběžná nálezová zpráva o předstihovém archeologickém výzkumu v roce 2000, rkp. NPÚ ÚOP v Plzni. Plzeň.

Kamenická, E. 2001: Komplexní průzkumy a dokumentace areálu zříceniny hradu Gutštejna a jeho postavení v krajinné památkové zóně. Zpráva o projektu výzkumu a vývoje, rkp. NPÚ ÚOP v Plzni. Plzeň.

Kamenická, E. 2013: Nálezová zpráva o zjišťovacím archeologickém výzkumu v předbraní hradu Gutštejna, řez příkopem (S XX) r. 2001, rkp. NPÚ ÚOP v Plzni. Plzeň.

Kaštovský J. - Pokorný P. - Podolská V. 2000: Zpráva o archeobotanické analýze. Gutštejn - hradní cisterna, rkp. Prachatice.

Krasanovská, H. 2013: Výroba a distribuce keramiky ve městech 13. - 15. století. Nepublikovaná diplomová práce KAR FF ZČU Plzeň.

Kyncl, T. 2000: Dendrochronologické datování dřeva z věže hradu Gutštejn, kat. úz. Okrouhlé Hradiště, okr. Tachov. Výzkumná zpráva, rkp. Průhonice.

Kyncl, T. 2011: Dendrochronologické datování dřevěných konstrukčních prvků hradu Gutštejn. Výzkumná zpráva č. 091-11, rkp. Brno.

Nováček, K. 1996b: Tachov, ul. B. Němcové, parc. č. 379-380, nálezová zpráva o předstihovém archeologickém výzkumu (1992–1995), rkp. OZAV ZČM čj. 131/96. Plzeň.

Nováček, K. – Široký, R. et. al. 2011: Klášter Teplá, nálezová zpráva o zjišťovacím archeologickém výzkumu (2010 – 2011), rkp. Katedra archeologie ZČU Plzeň a ZIP, o.p.s. Plzeň.

Rayman, N. 2012: Bor. Zámek, výkop kanalizace v přízemí. Nálezová zpráva 5/12, rkp. Muzeum Českého lesa v Tachově. Tachov.

Sehnoutková, P. 2011: Chrudim, Filištínská ulice čp. 39/1, odpadní jímky XIXA, XIXB a XX (příspěvek k poznání hmotné kultury). Nepublikovaná diplomová práce ÚAM FF MU Brno.

Sůvová, Z. 2013: Osteologická analýza nálezů, hrad Gutštejn, o. TC, sezony 2000-2001, rkp. Plzeň.

Vařeka, P.: Deskriptivní systém - databáze KLASIFIK/KERAMIK, rkp. (nedat.). Plzeň.

Wolf, O. 2002: K poznání hrnčířské produkce 13. – 16. stol. v Chrudimi. Nepublikovaná diplomová práce ÚAM FF MU Brno.

10.3 Internetové zdroje

http://www.geology.cz/app/ciselniky/lokalizace/show_map.php?mapa=g50&y=846295&x=1054237&s=1 [citováno 6. 1. 2013]

<http://www.geology.cz/aplikace/encyklopedie/term.pl?fylit> [citováno 6. 1. 2013]

http://www.nature.cz/publik_syst2/files08/1144.pdf [citováno 6. 1. 2013]

<http://www.npu.cz/html/302/knihovna/texty/194.htm> [citováno 10. 1. 2013]

<http://www.zip-ops.cz/keramikaonline/> [citováno 1. 3. 2014]

<http://www.zip-ops.cz/keramikaonline/typare/aplikaceweb.gif> [citováno 1. 3. 2014]

Použitý software

MS Access 2007

Statistica 12 Trial

MS Excel 2010

Sériographe 3.0

MS PowerPoint 2010

Malování

Zoner Photo Studio 15

11 PŘÍLOHY

Textové přílohy

Číselný kód technologických skupin keramiky dle
KLASIFIK/KERAMIK

1000 – keramika ručně robená (pražský typ)

2000 – keramika archaická, na kruhu robená (starohradištní)

3000 – keramika lépe na kruhu robená, hradištní tradice (mladohradištní – pozdněhradištní – 13. stol.)

4000 – keramika kvalitně obtáčená/vytáčená, tvrdě pálená, rezná – pozdně středověké zboží

5000 – keramika kvalitně vytáčená, tvrdě pálená a glazovaná (olovnaté glazury) – pozdně středověké zboží

6000 – tenkostěnná, kvalitně vytáčená, tvrdě pálená, rezná novověká keramika

7000 – tenkostěnná, kvalitně vytáčená, tvrdě pálená, rezná novověká keramika glazovaná

8000 – kamenina

9000 – polokamenina („loštická keramika“)

10000 – majolika

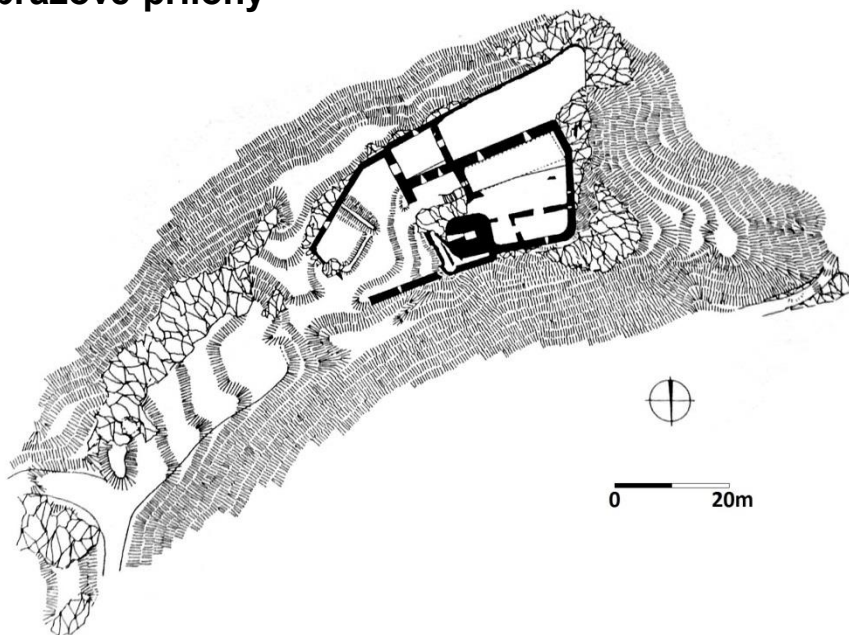
11000 – fajáns, polofajáns

12000 – bělnina

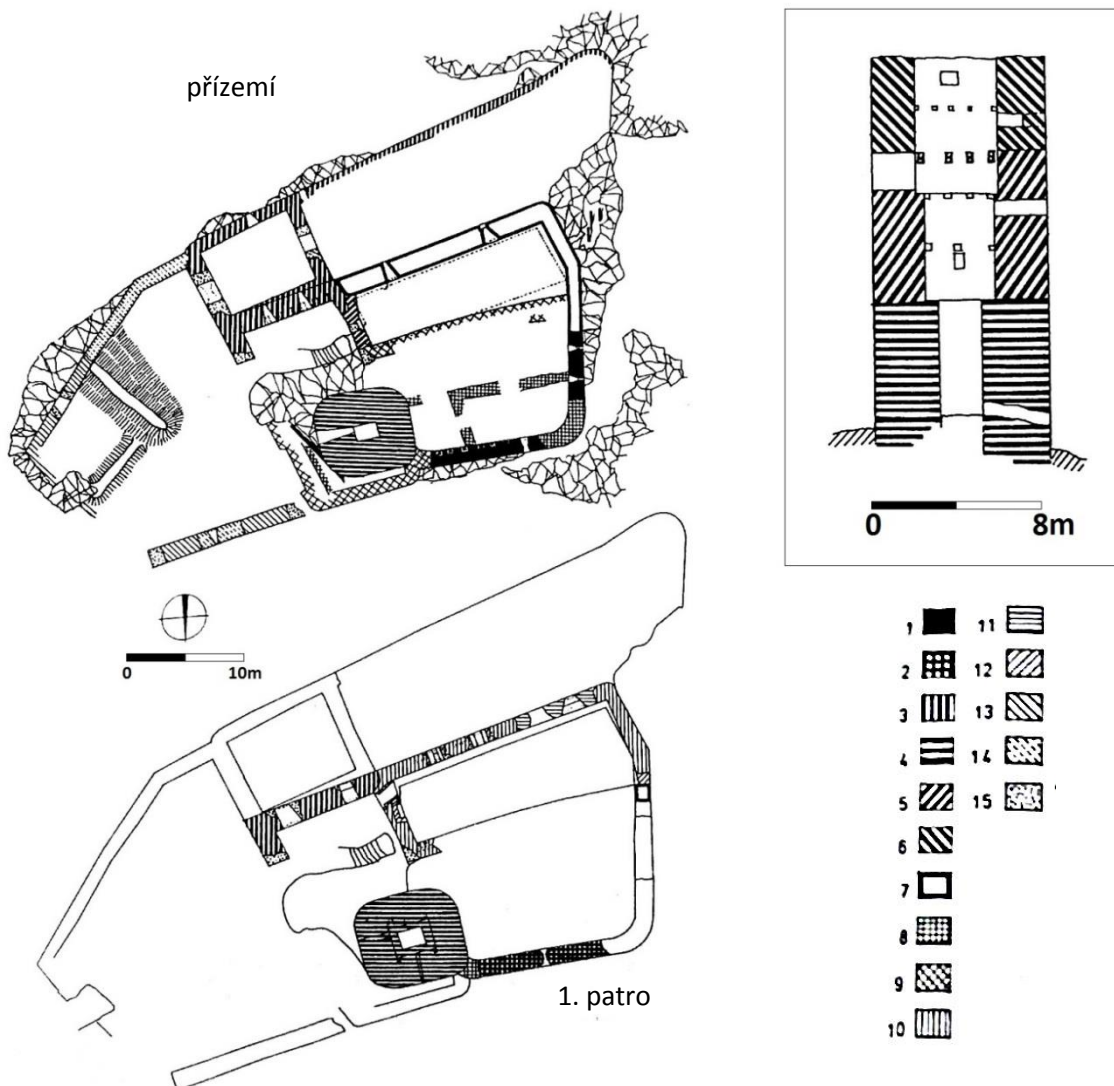
13000 – rukodělná polokamenina

14000 – porcelán

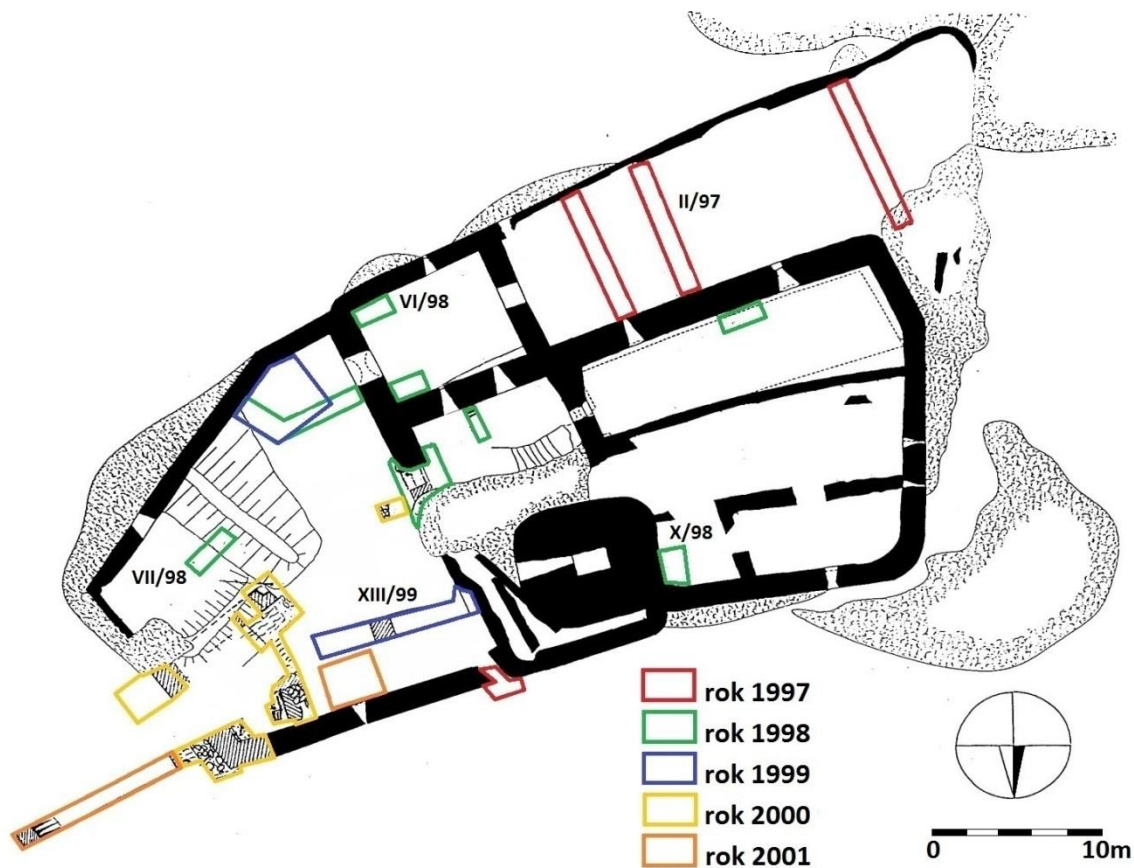
Obrazové přílohy

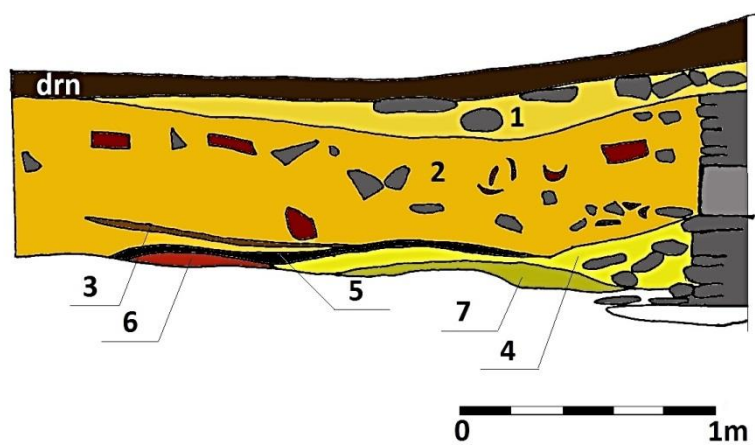
Obr. 1. Celkový půdorys hradu (podle Durdík 2000)

Obr. 2. Půdorys jádra a řez hlavní věží s rozlišením stavební fáze (podle Durdík 2000)

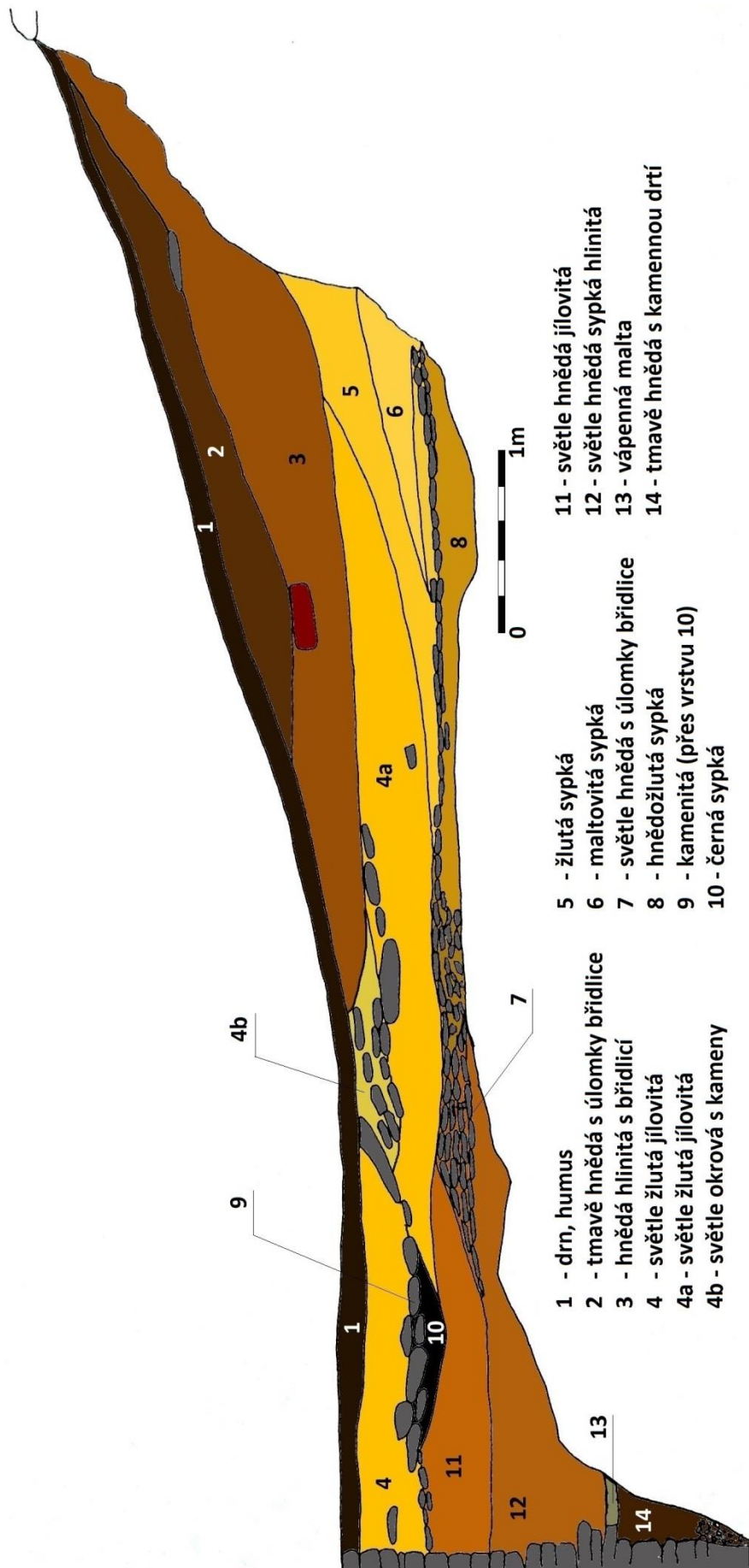

Obr. 3. Půdorys jádra s vyznačenými sondami

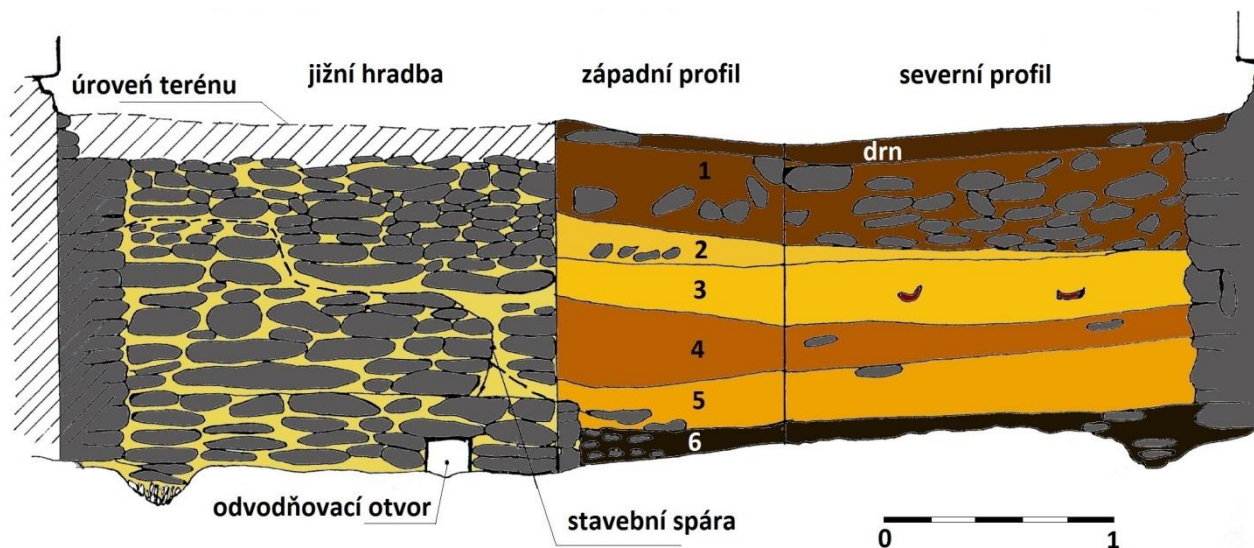
- 1 - světle žlutá jílovitá
- 2 - žlutá jílovitá hutná s úlomky prežů, cihel a kamene
- 3 - světle hnědá
- 4 - žlutá jílovitá
- 5 - černá s uhlíky
- 6 - červená propálená
- 7 - žlutá jílovitá s uhlíky

Obr. 4. Jižní profil sondy VII/98 s popisem (Kamenická 1998, upraveno autorem)

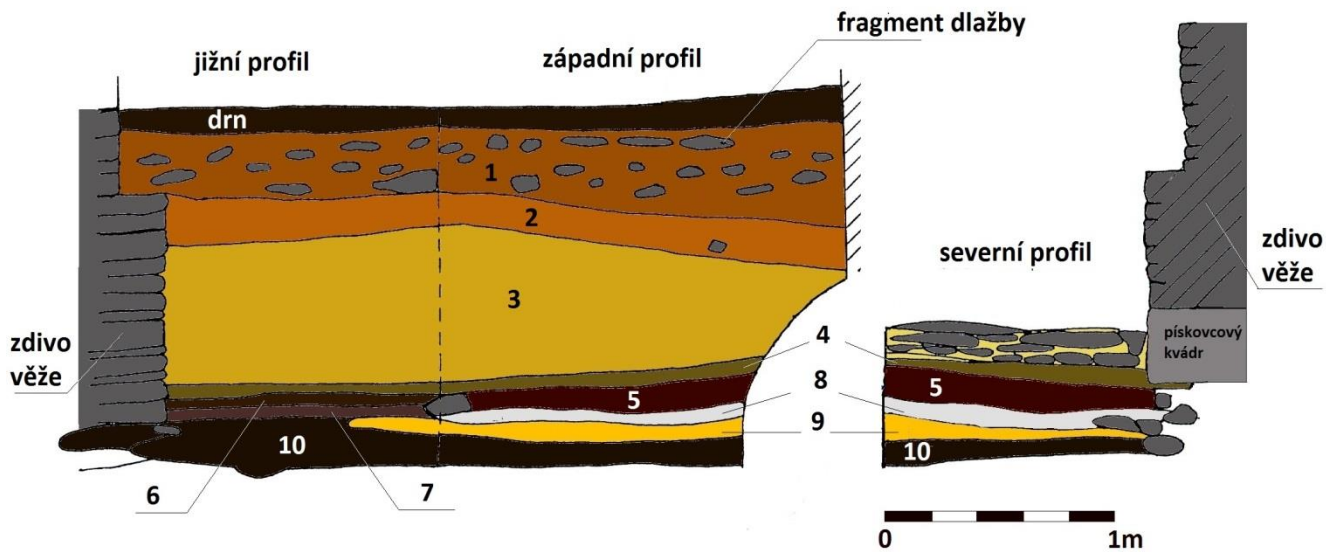
Obr. 5. Západní profil sondy II/97 s popisem (Kamenická 1997, upraveno autorem)

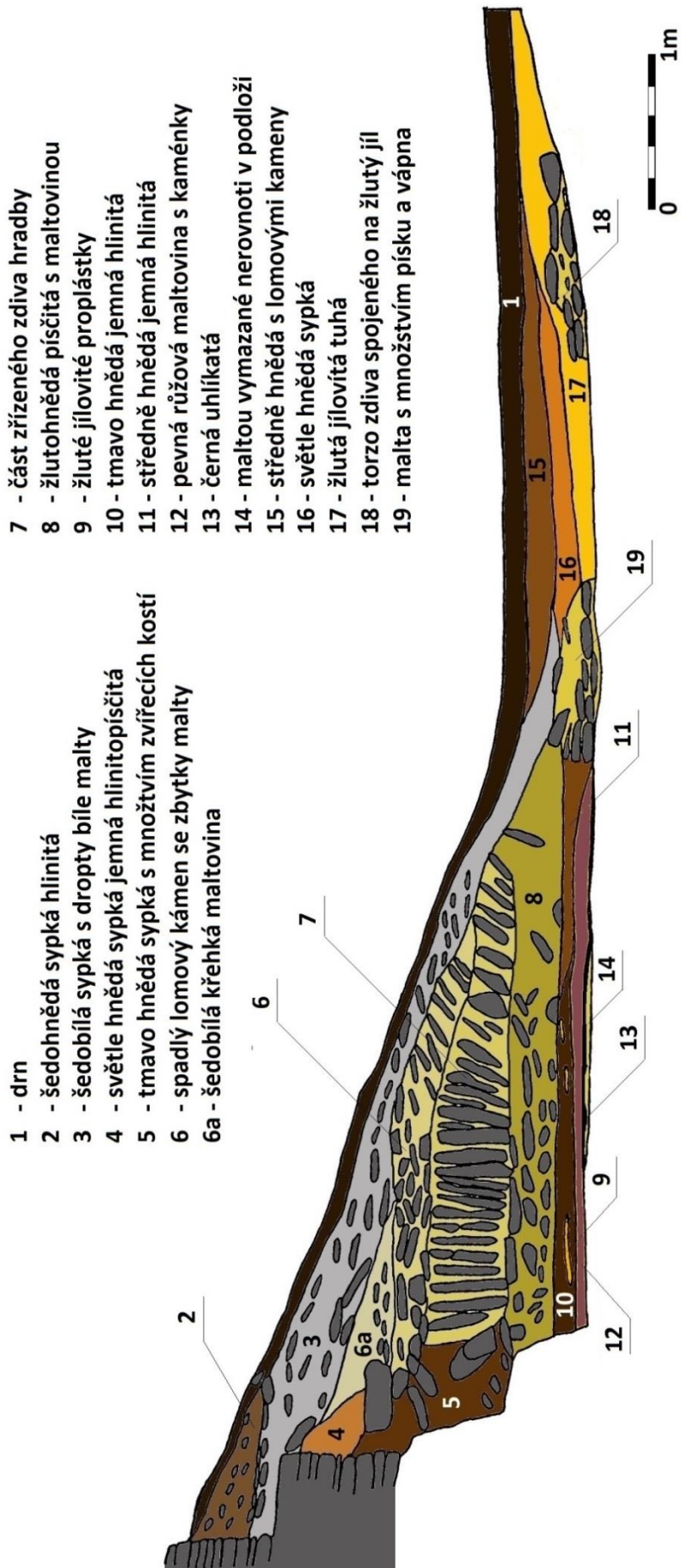
- 1 - hnědá hlinitá s destrukcí lomového kamene
- 2 - žlutá jílovitá s lomovým kamenem
- 3 - žlutá tuhá jílovitá se zlomky prejzů a lomového kamene
- 4 - středně hnědá hlinitá
- 5 - žlutohnědá jílovitá hutná až písčitá s úlomky prejzů
- 6 - černohnědá hlinitá

Obr. 6. Profil sondy VI/98 s popisem (Kamenická 1998, upraveno autorem)

- 1 - hnědá sypká s drobtý malty a lomovým kamenem
- 2 - středně hnědá sypká s drobnými úlomky kamene a cihel
- 3 - světlá žlutohnědá hutná jílovitá
- 4 - maltová kra
- 5 - černočervená s vrstvičkami žlutého jílu s uhlíky
- 6 - tmavohnědá jemná hlinitá
- 7 - šedočervené propálené vrstvičky s jílem
- 8 - šedobílé mazlavé vápno
- 9 - žlutá jílovitá
- 10 - černohnědá sypká s uhlíky

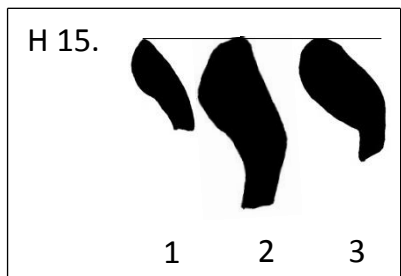
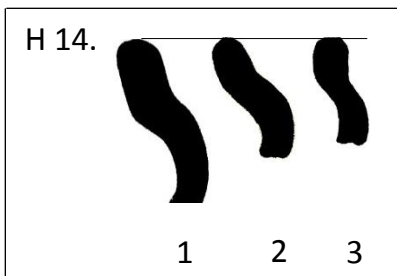
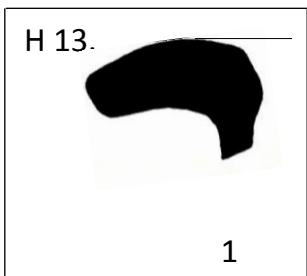
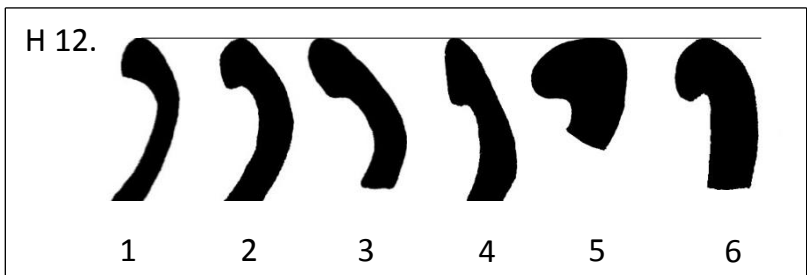
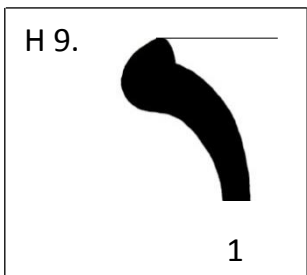
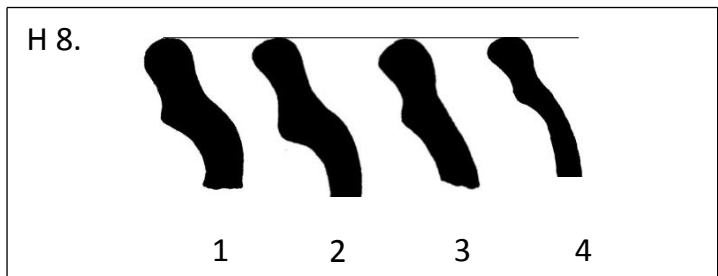
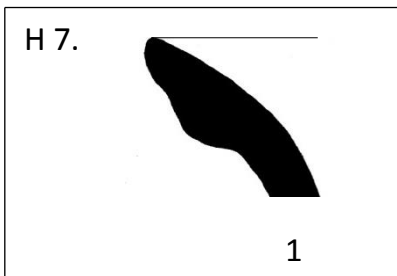
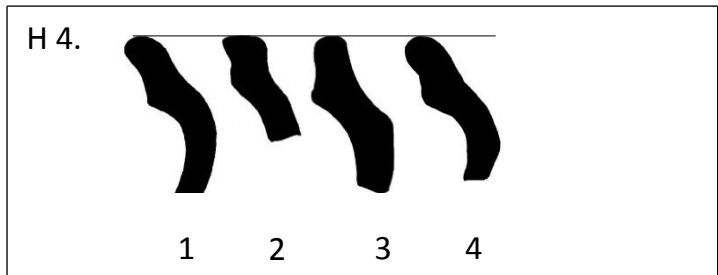
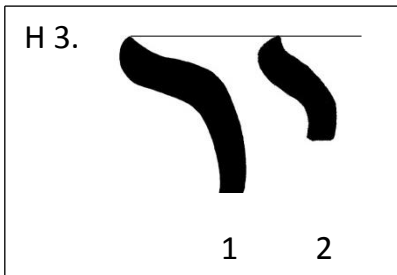
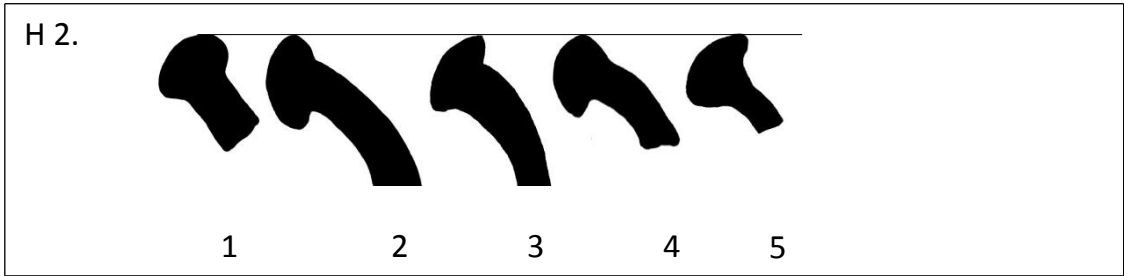
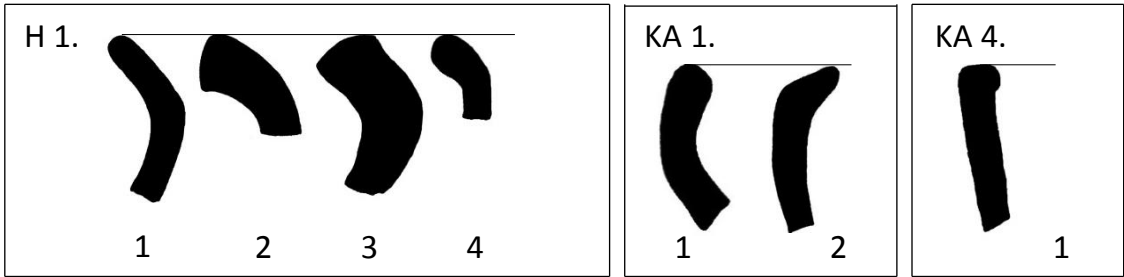
Obr. 7. Profil sondy X/98 s popisem (Kamenická 1998, upraveno autorem)

Obr. 8. Severní profil sondy XIII/99 s popisem (Kamenická 1998, upraveno autorem)

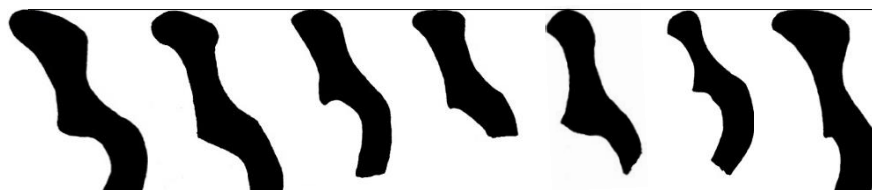

Obr. 9. Spodní část poháru (GU4019) součást horizontu B (kresba a foto autor)

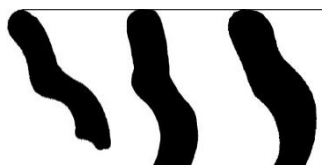

Obr. 10. Typář okrajů hrnců a kahanů

H 16.

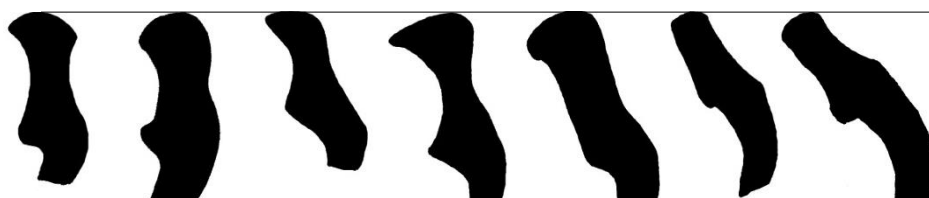

1 2 3 4 5 6 7

8 9 10

H 17.

1 2 3 4 5 6 7

H 18.

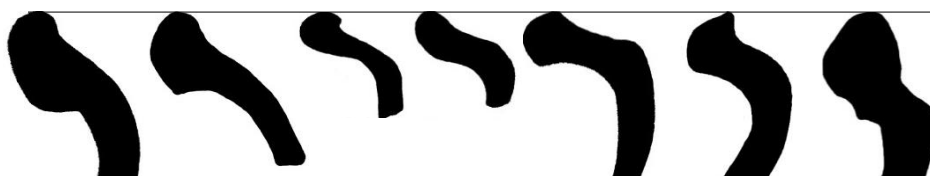

1 2 3 4 5 6 7

8 9

H 19.

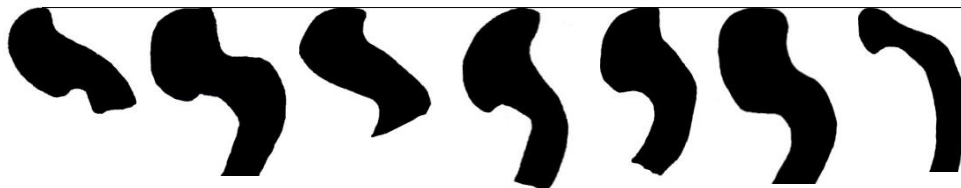
1 2 3 4 5 6 7

Obr. 11. Typář okrajů hrnců

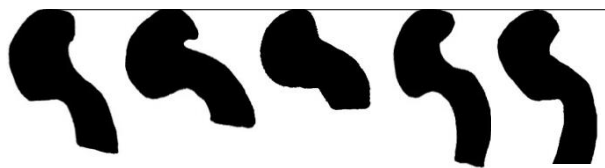

H 19.

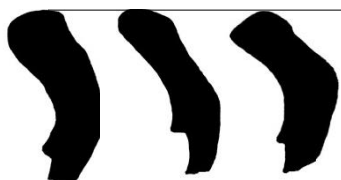

8 9 10 11 12 13 14

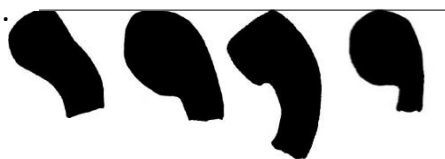
15 16 17 18 19

H 23.

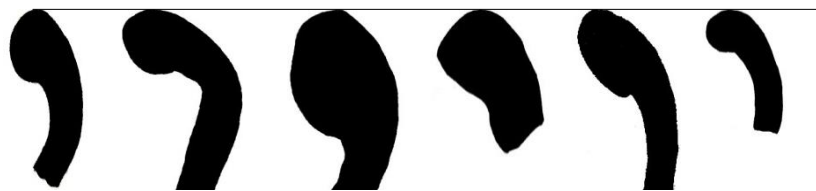

1 2 3

H 25.

1 2 3 4

5 6 7 8 9 10

H N1.

1

H N2.

1

H N3.

1

H N4.

1

H N5.

1

H N6.

1

H N7.

1

H N8.

1

H N9.

1

2

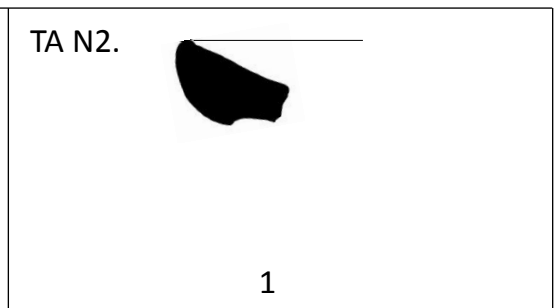
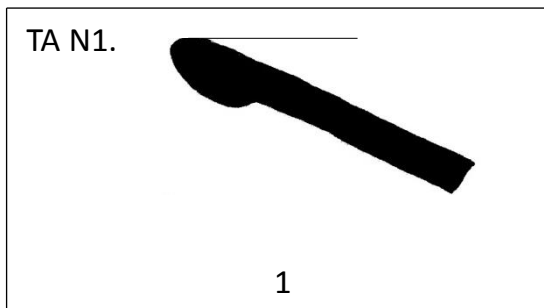
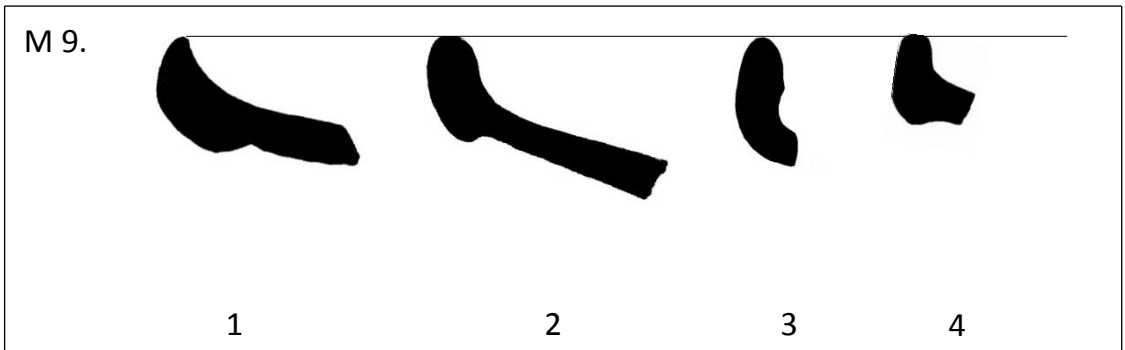
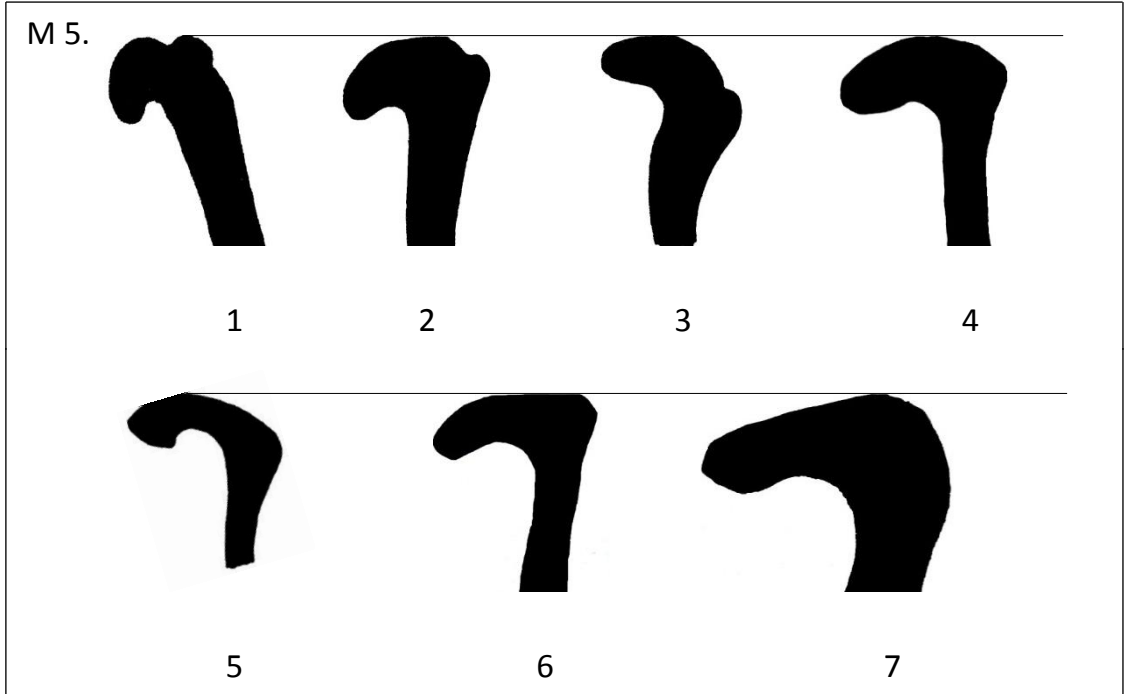
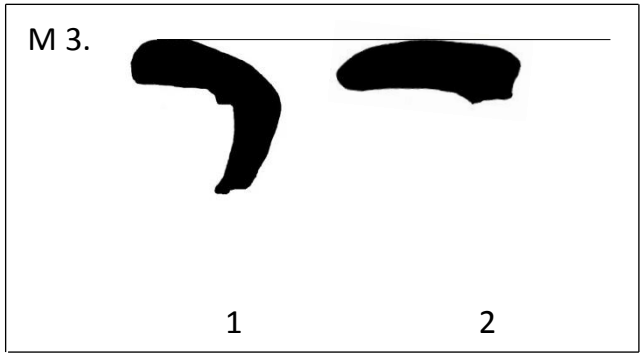
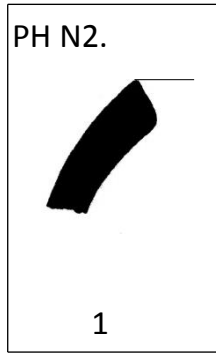
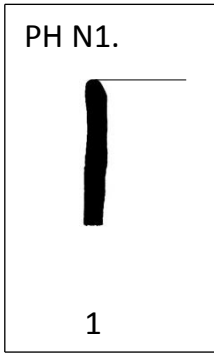
H N10.

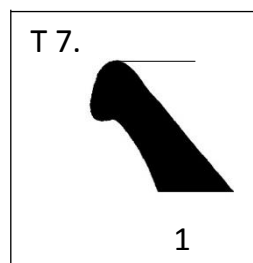
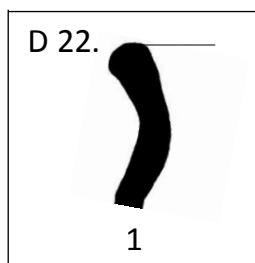
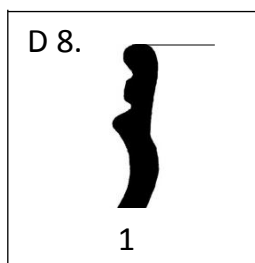
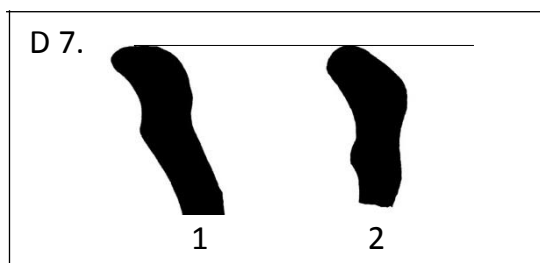
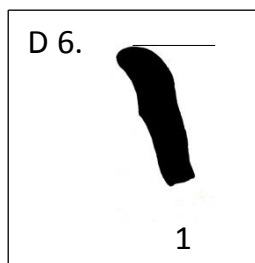
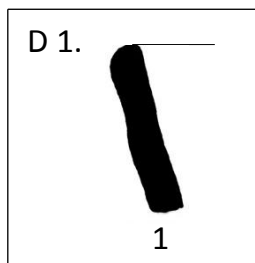
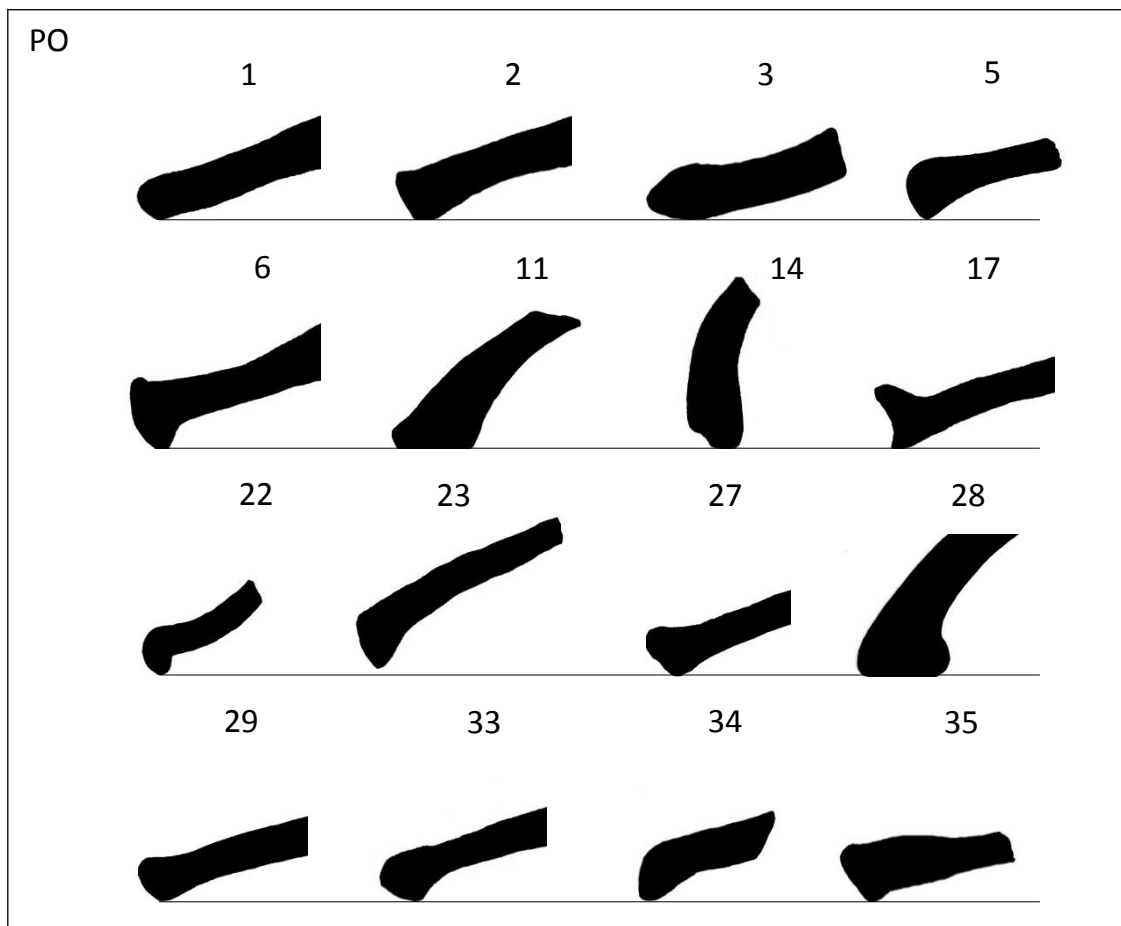
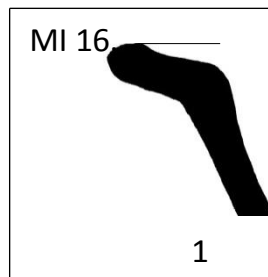
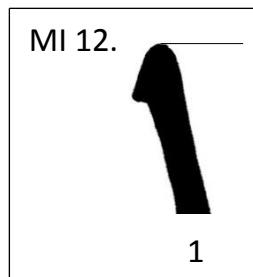
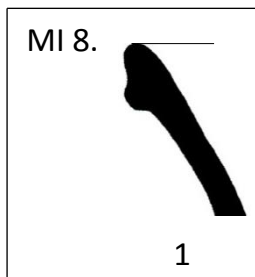
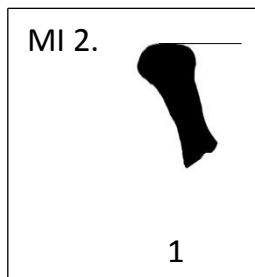
1

Obr. 12. Typář okrajů hrnců

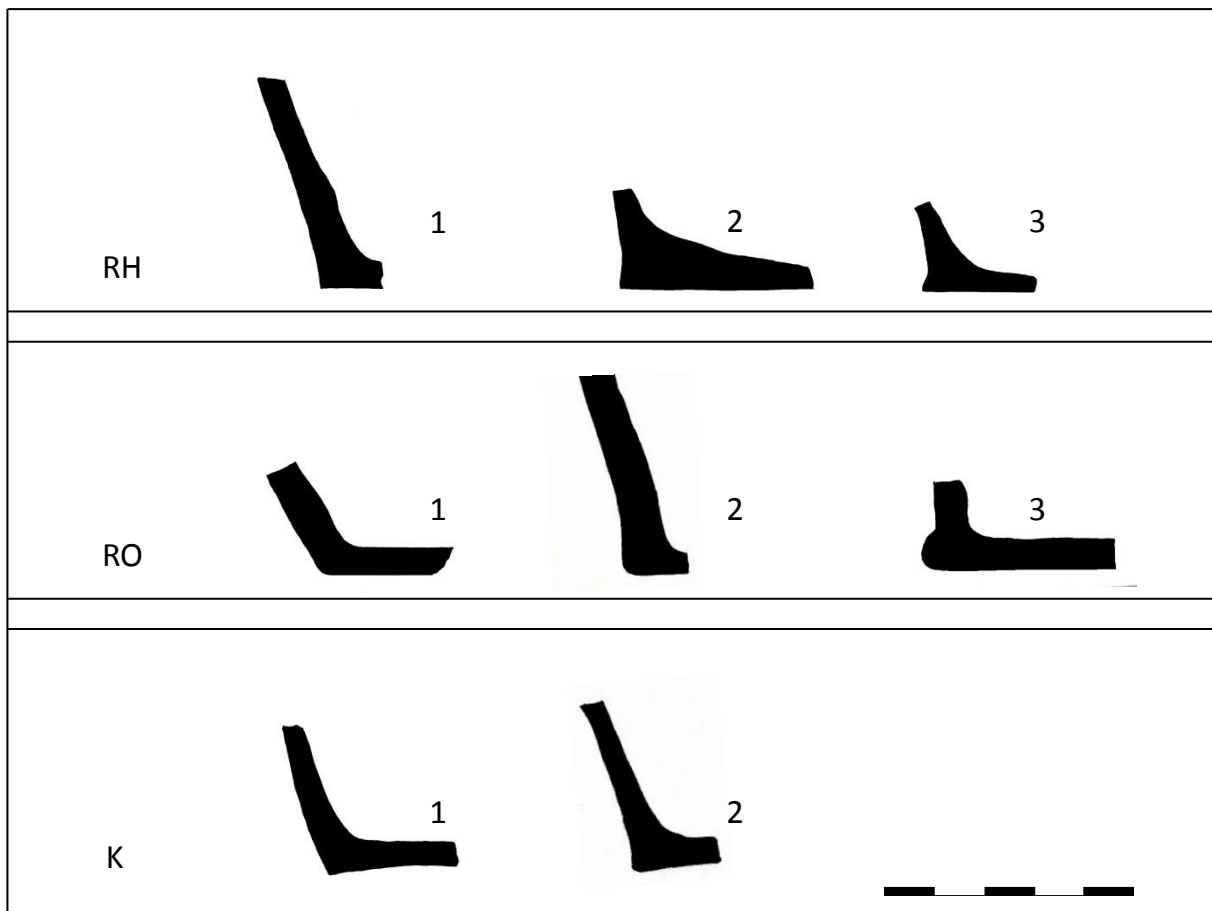
Obr. 13. Typář okrajů pohárů, mís a talířů

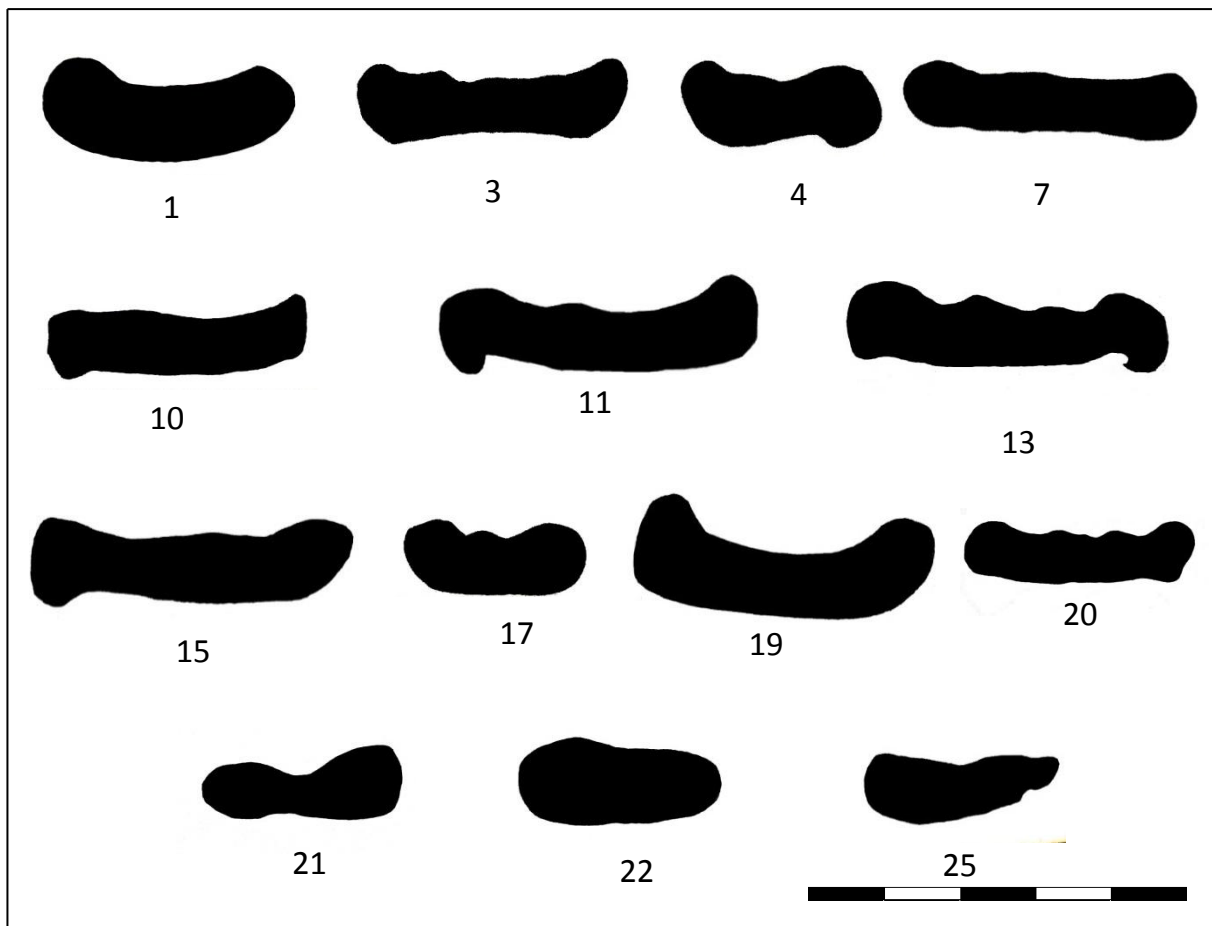
Obr. 14. Typář okrajů misek, poklic, džbánů a trojnožek

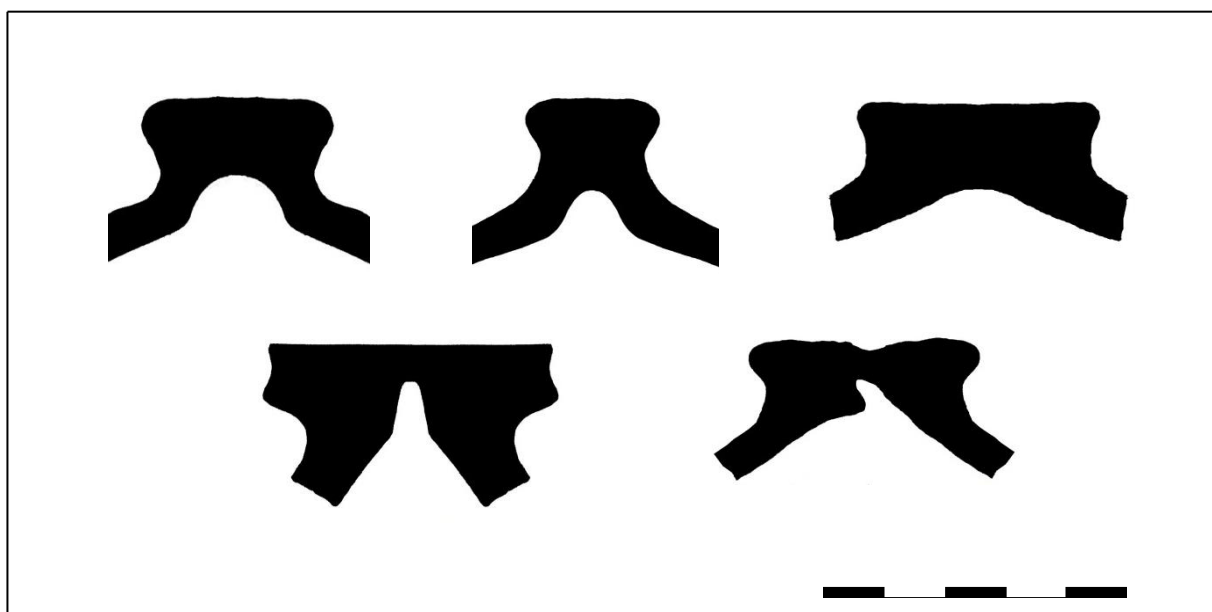

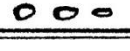
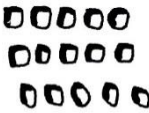

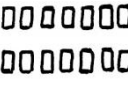

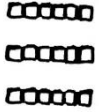
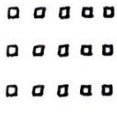

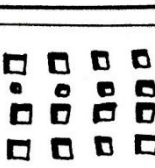

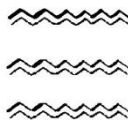

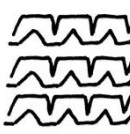

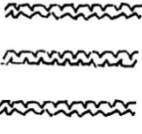

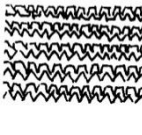

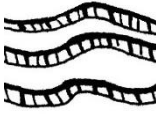

Obr. 15. Typář den

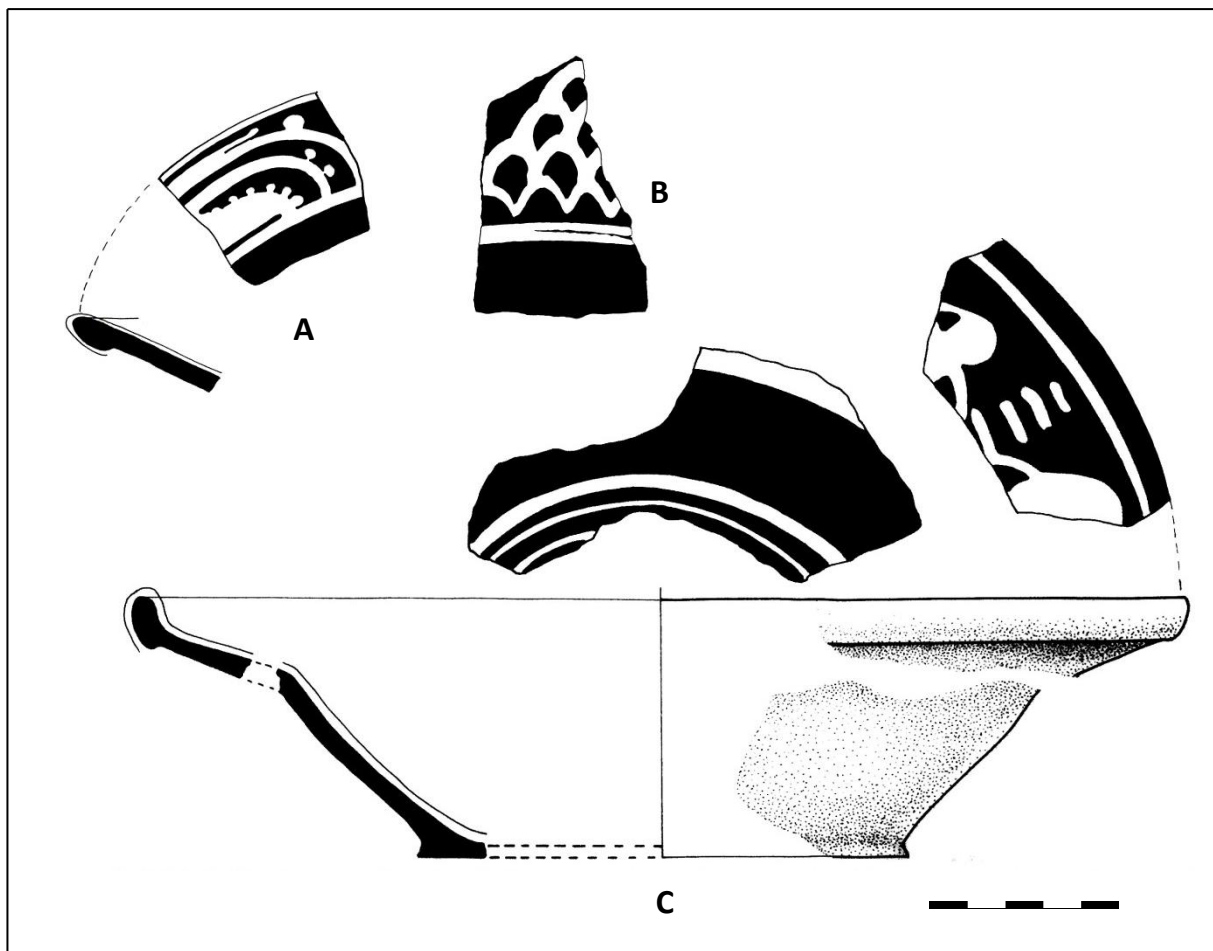
Obr. 16. Výběr profilů uch (čísla odpovídají číslování v databázi; kresby autor a M. Šmejdová)

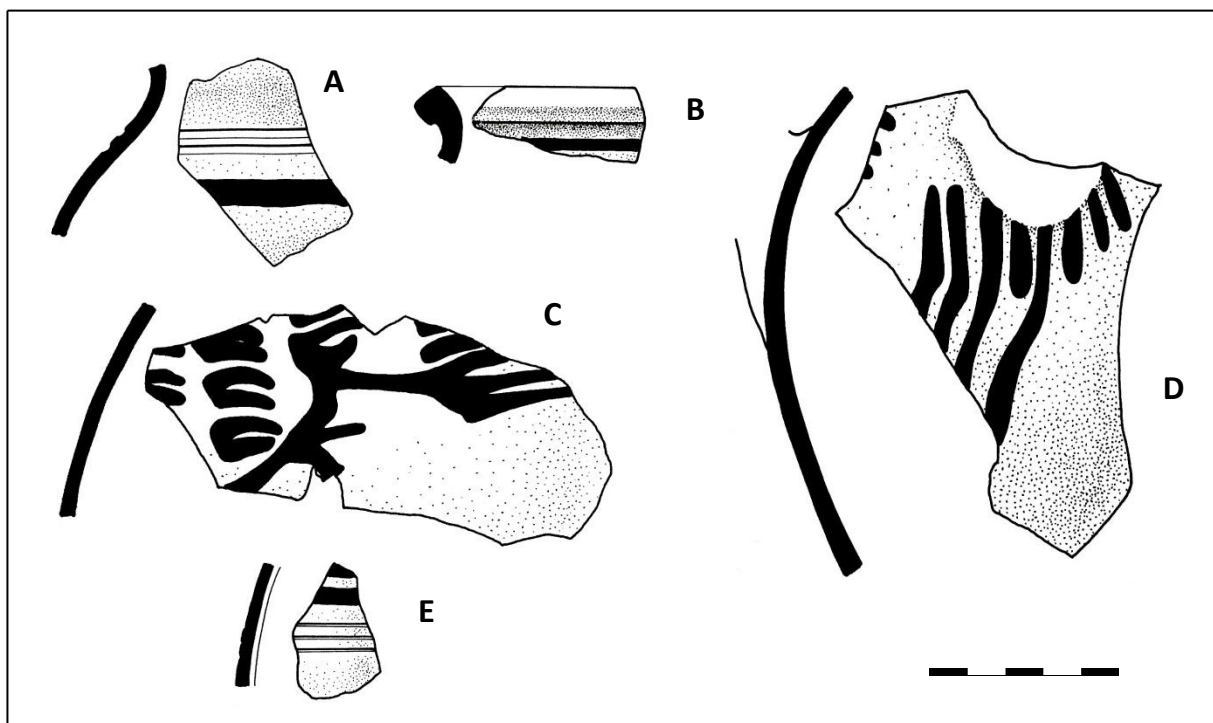
Obr. 17. Příkladů knoflíků pokliček (kresby autor a M. Šmejdová)

					
3.1.1	3.1.2	3.1.3	3.1.4	3.1.5	
					
3.2.1	3.2.2	3.2.3	3.2.4	3.2.5	3.2.6
					
3.2.7	3.2.8	3.2.9	3.2.10	3.2.11	3.2.12
					
3.2.13	3.2.14		3.3.1	3.3.2	3.3.3
					
3.3.4	3.3.5	3.3.6	3.3.7	3.3.8	3.3.9
					
3.3.10	3.3.11	3.3.12	3.3.13	3.3.14	3.3.15
					
3.3.16	3.3.17		3.4.1	3.4.2	
					
3.5.1	3.5.2	3.5.3	3.5.4		3.6.1

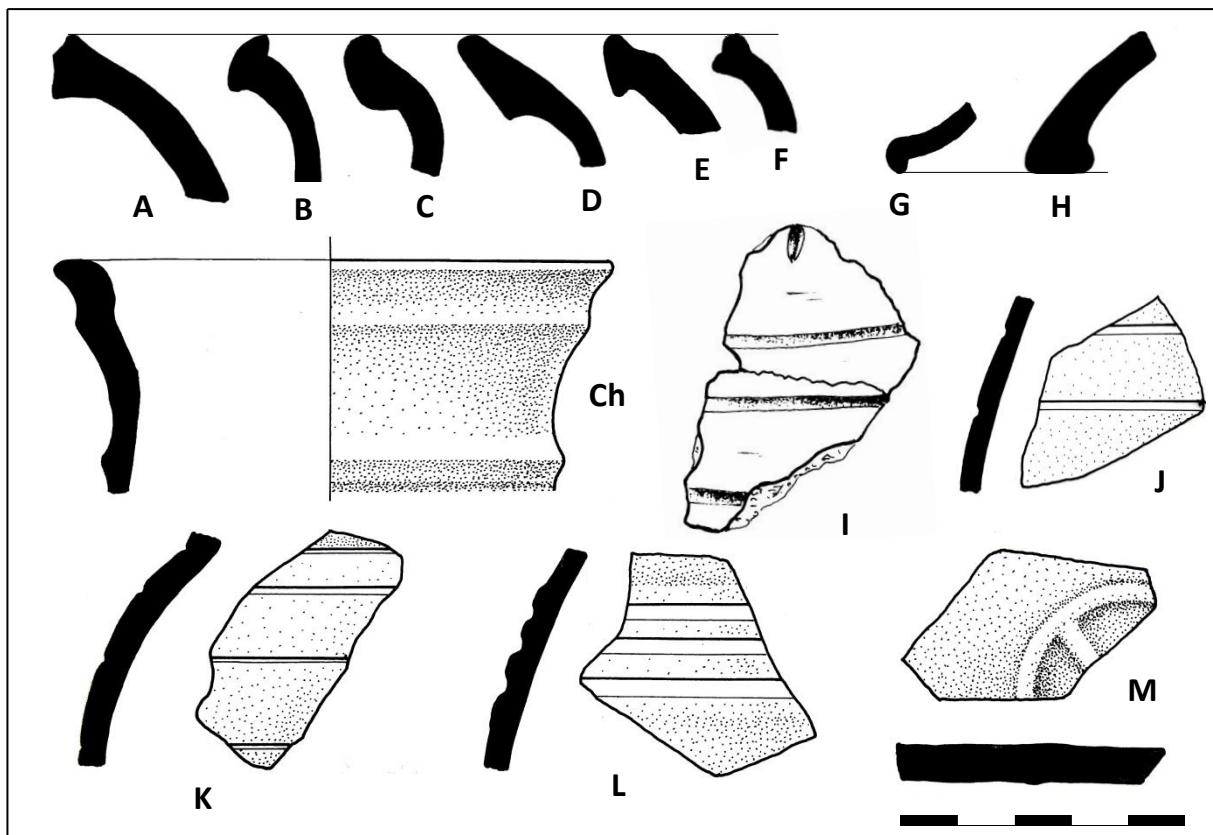
Obr. 18. Typář radélek/kolků

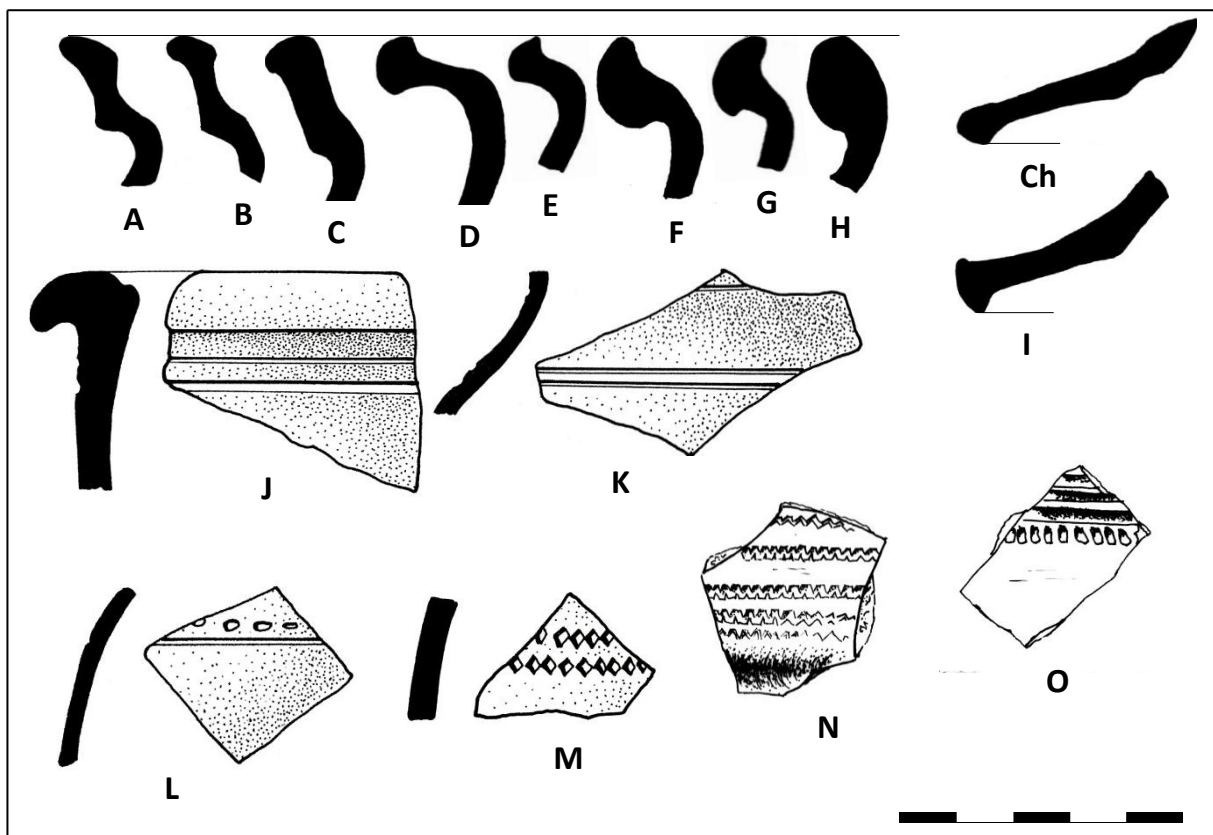
Obr. 19. Příklad y tzv. berounského zboží (GU5006) součást horizontu D (kresby M. Šmejdová a autor)

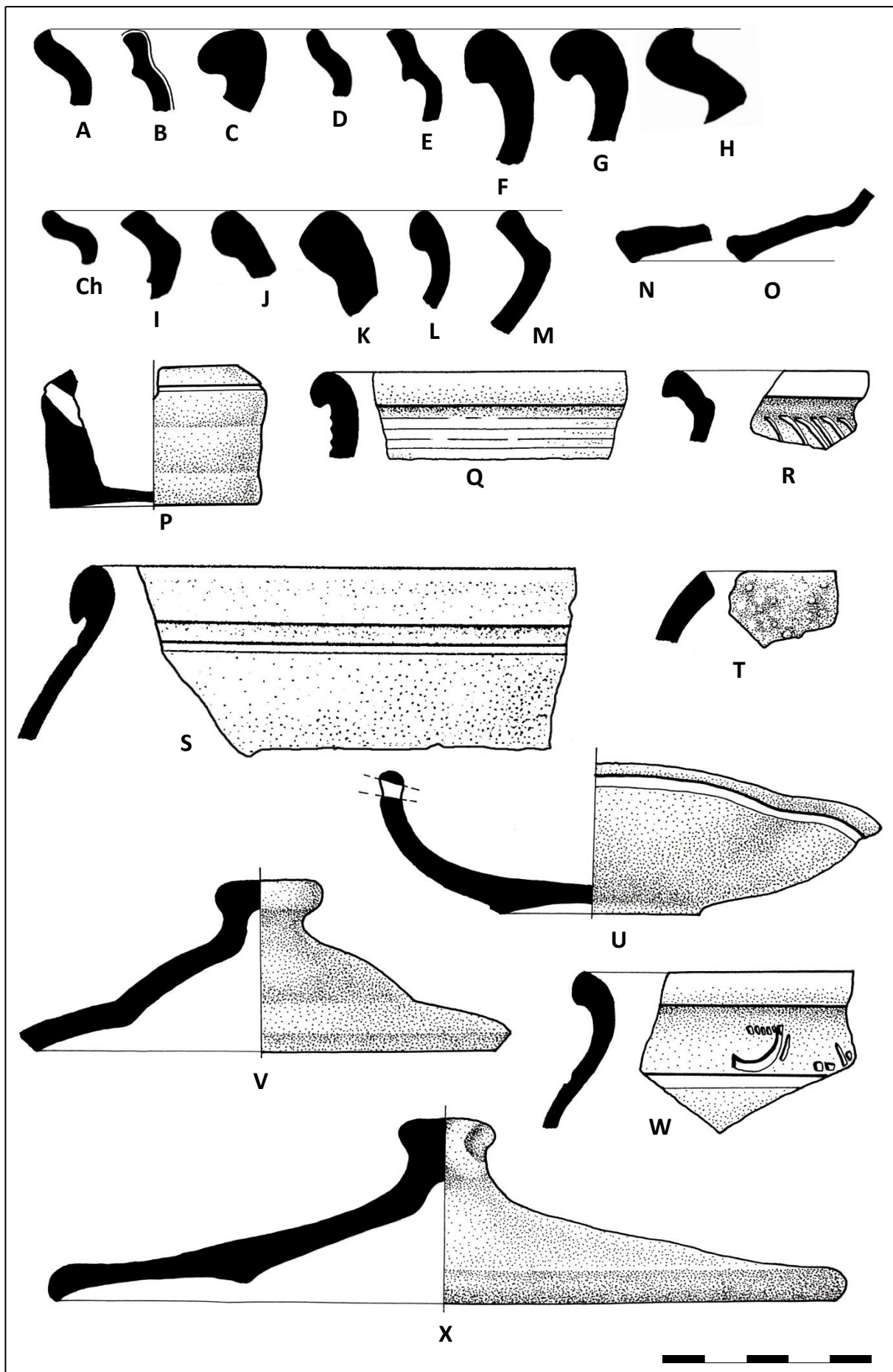
Obr. 20. Příklad y červeně malované keramiky GU4001 (A – D) a GU5002 (E) součást horizontu C (kresby M. Šmejdová)

Obr. 21. Výběr horizont A (kresby M. Šmejdo^vá, E. Ventrubová a autor)

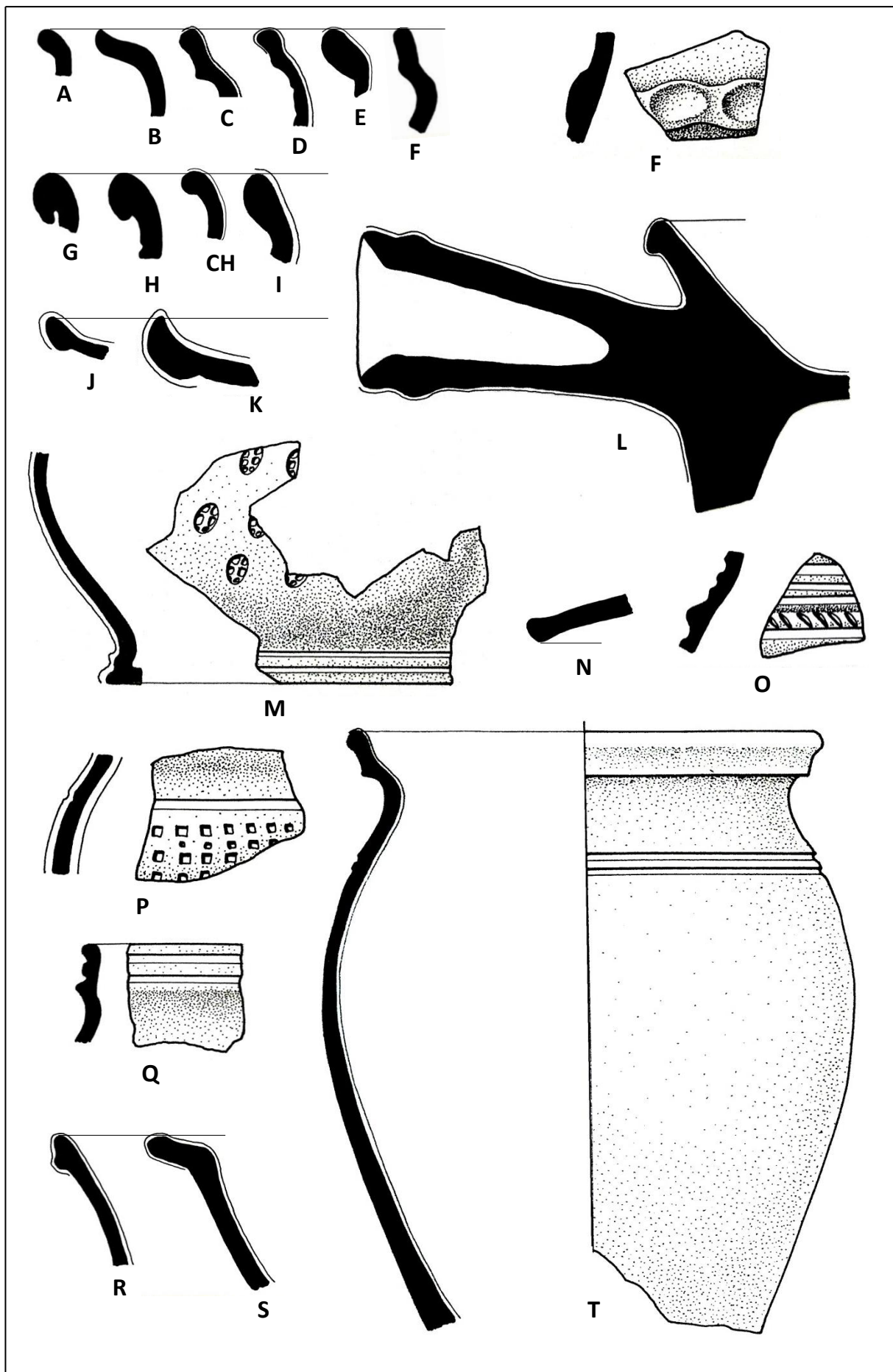

Obr. 22. Výběr horizont B (kresby autor, M. Šmejdo^vá a E. Ventrubová)

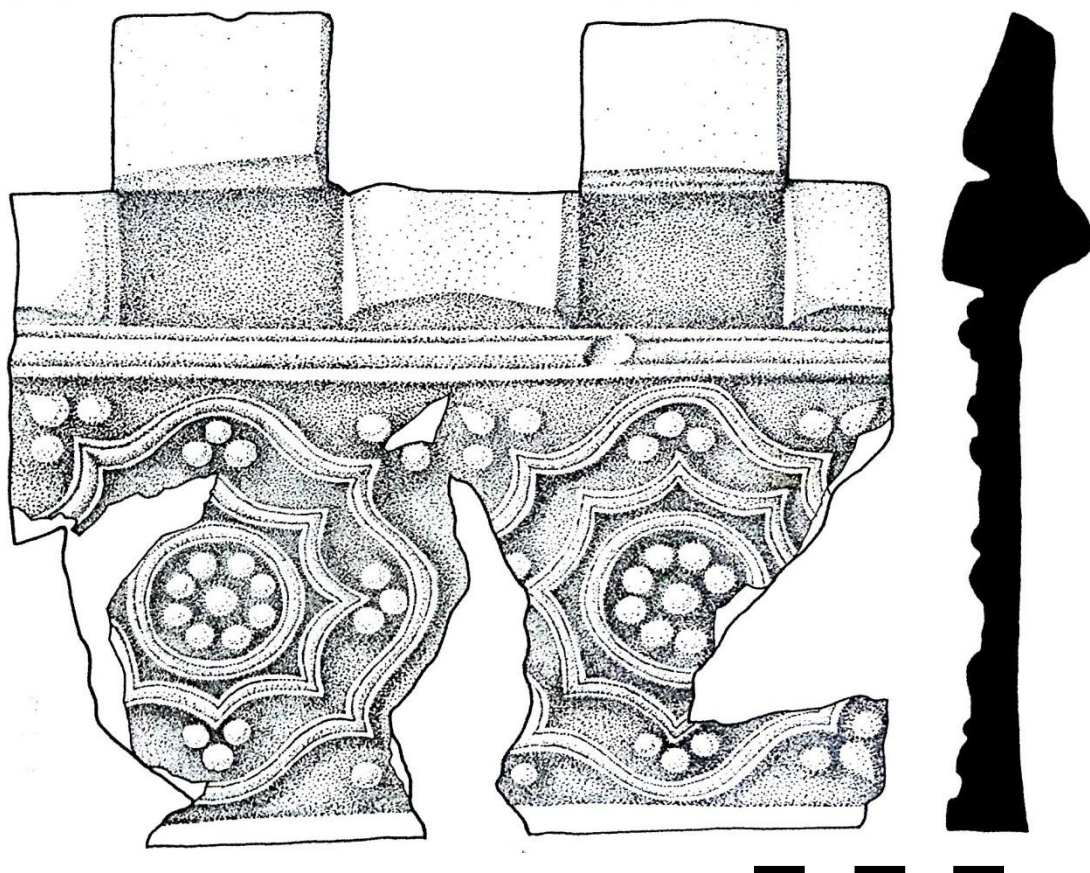

Obr. 23. Výběr horizont C (kresby M. Šmejdová a autor)

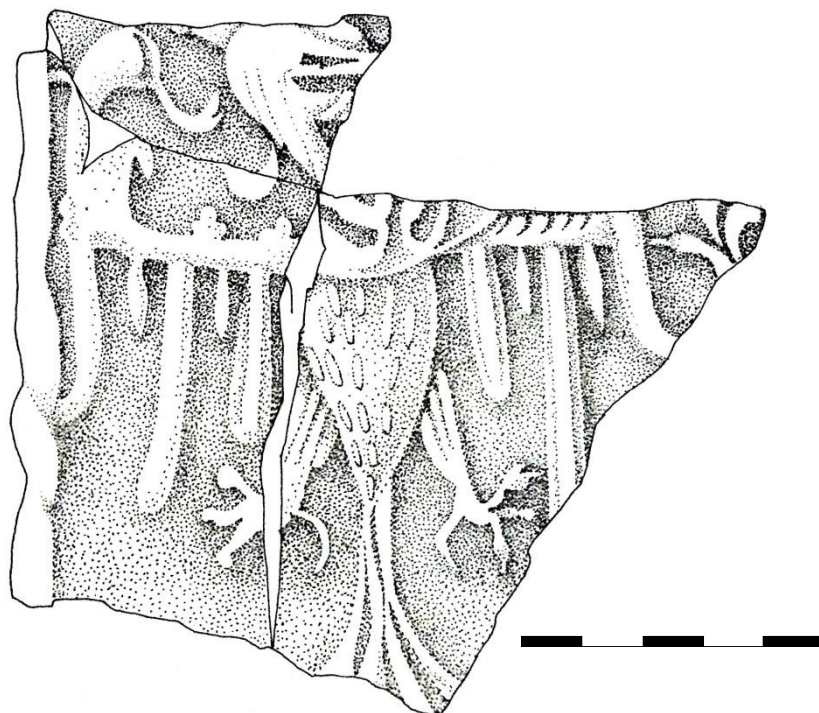

Obr. 24. Výběr horizont D (kresby M. Šmejdivá a autor)

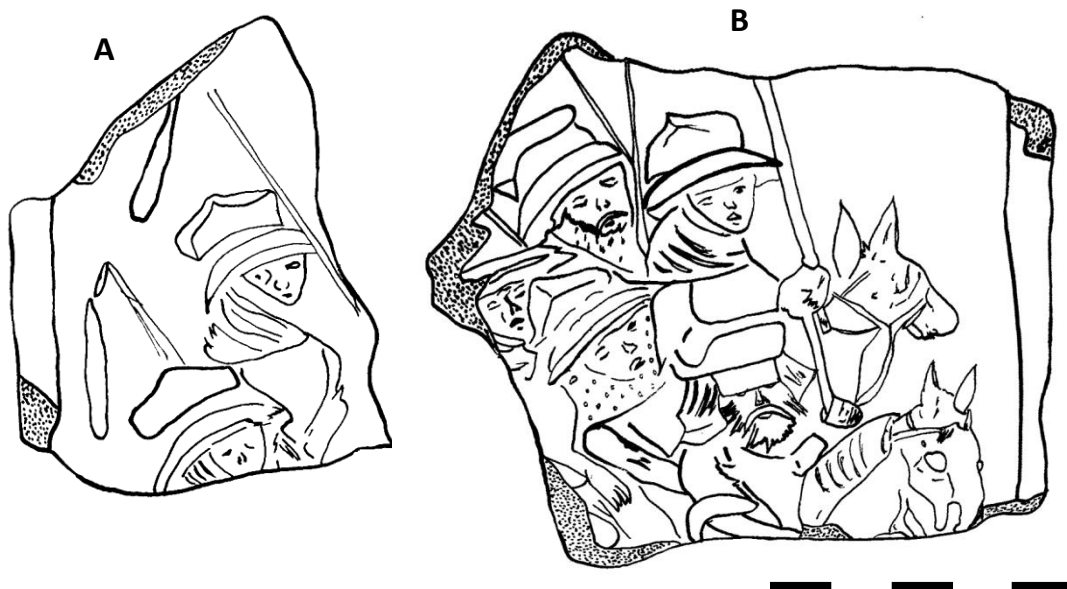

Obr. 25. Ornamentální rozety (GU4006 rež.; kresba M. Šmejdová)

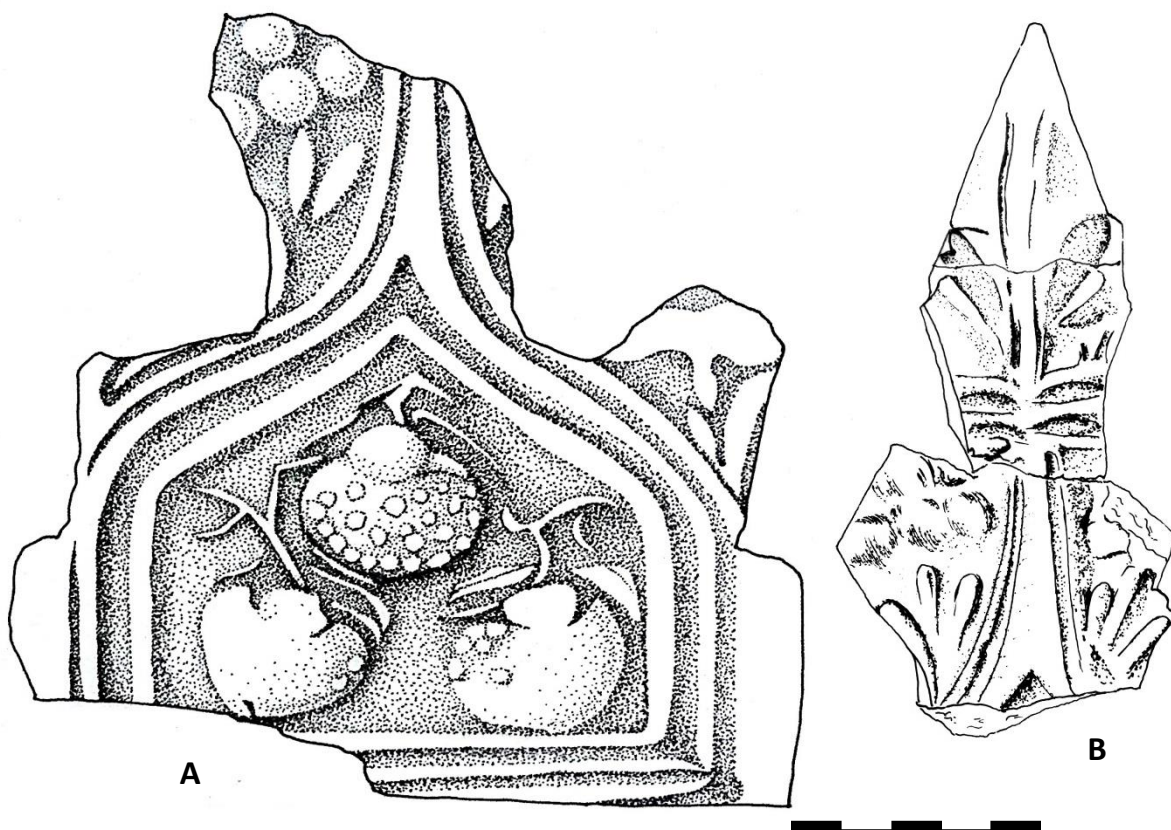

Obr. 26. Motiv orlice (GU4008; kresba M. Šmejdová)

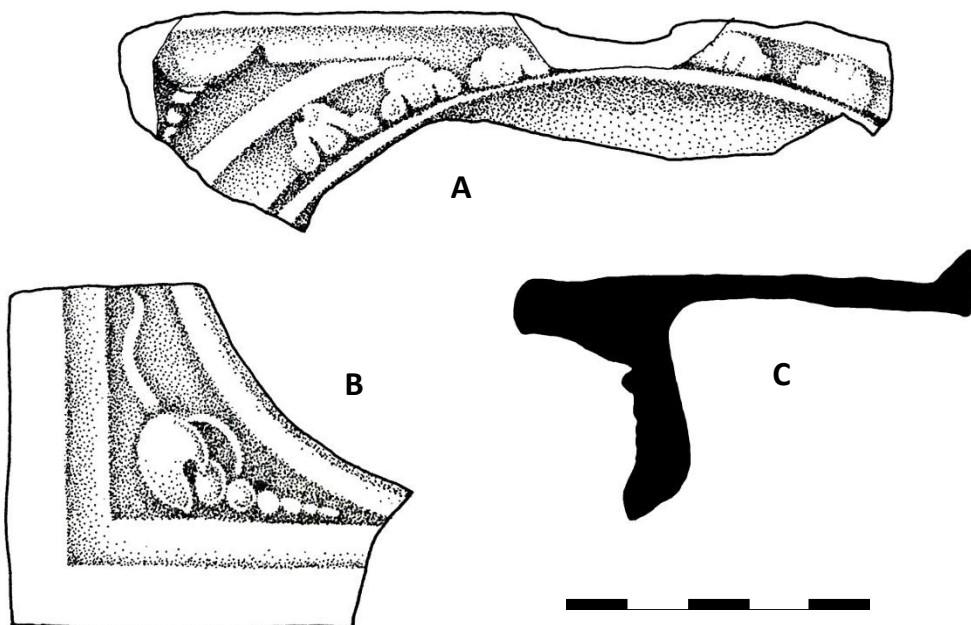

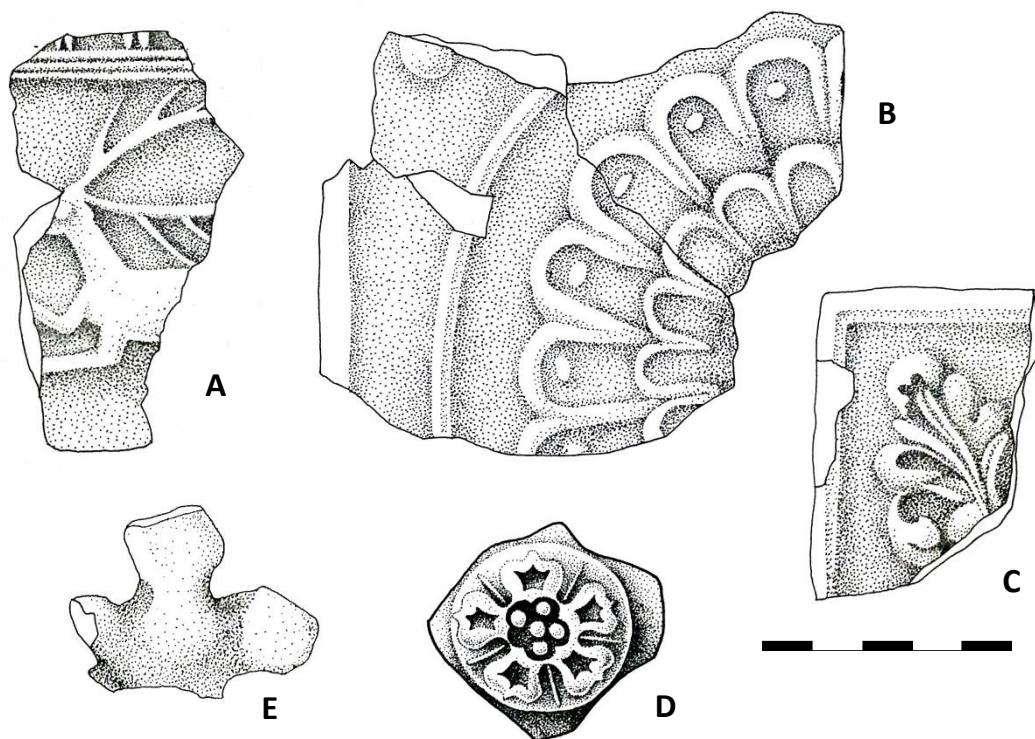
Obr. 27. Motiv s Janem Žižkou (GU4008) - sonda X/98 (A), sonda XVI/00 (B)
(kresby J. Knížáková)

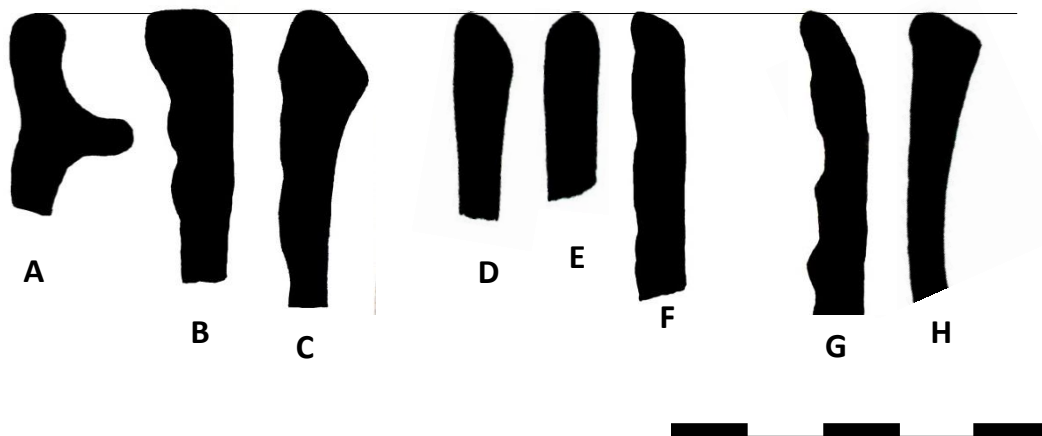
Obr. 28. Motiv s „jahodami“ (A) a horní zakončení korunního nástavce (B) totožného kachle (GU4006 rež.; kresby M. Šmejdivá a E. Ventubová)

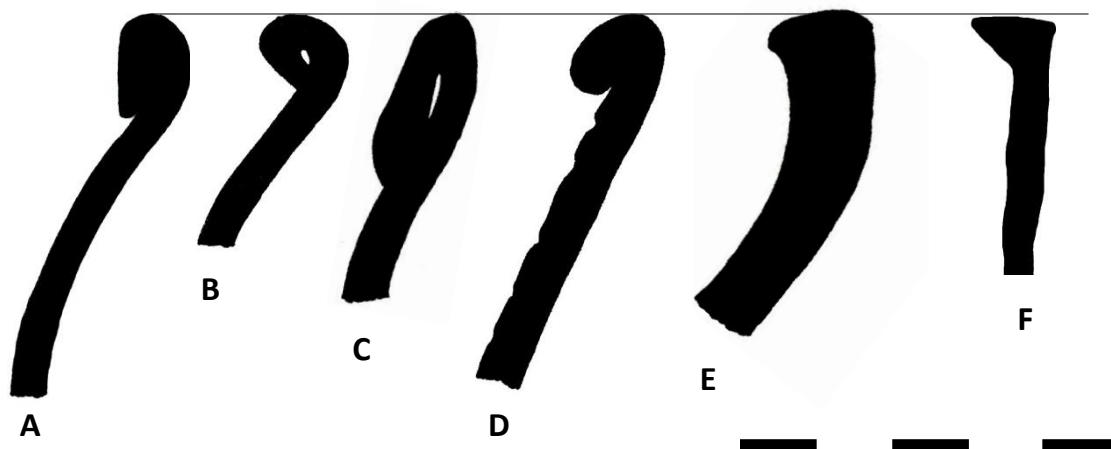
Obr. 29. Medailonové zahloubení s rostlinným dekorem (GU4025; kresby M. Šmejdivá a autor)

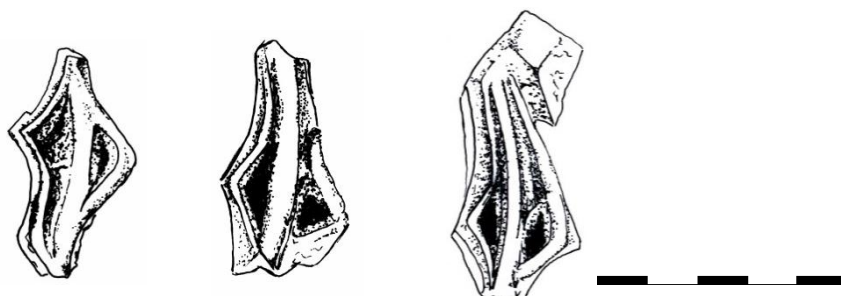
Obr. 30. Motiv s jelenem (A; GU4006 rež.), ostatní rostlinné motivy (B – D; GU4006 glaz.), trojlístek ukončovací lišty (E; GU4006; kresby M. Šmejdivá)

Obr. 31. Nejčastější profilace okrajů nádobkových kachlů tříd GU4001 (A – C), GU4006 (D – F) a GU4008 (G – H; kresby autor a M. Šmejdová)

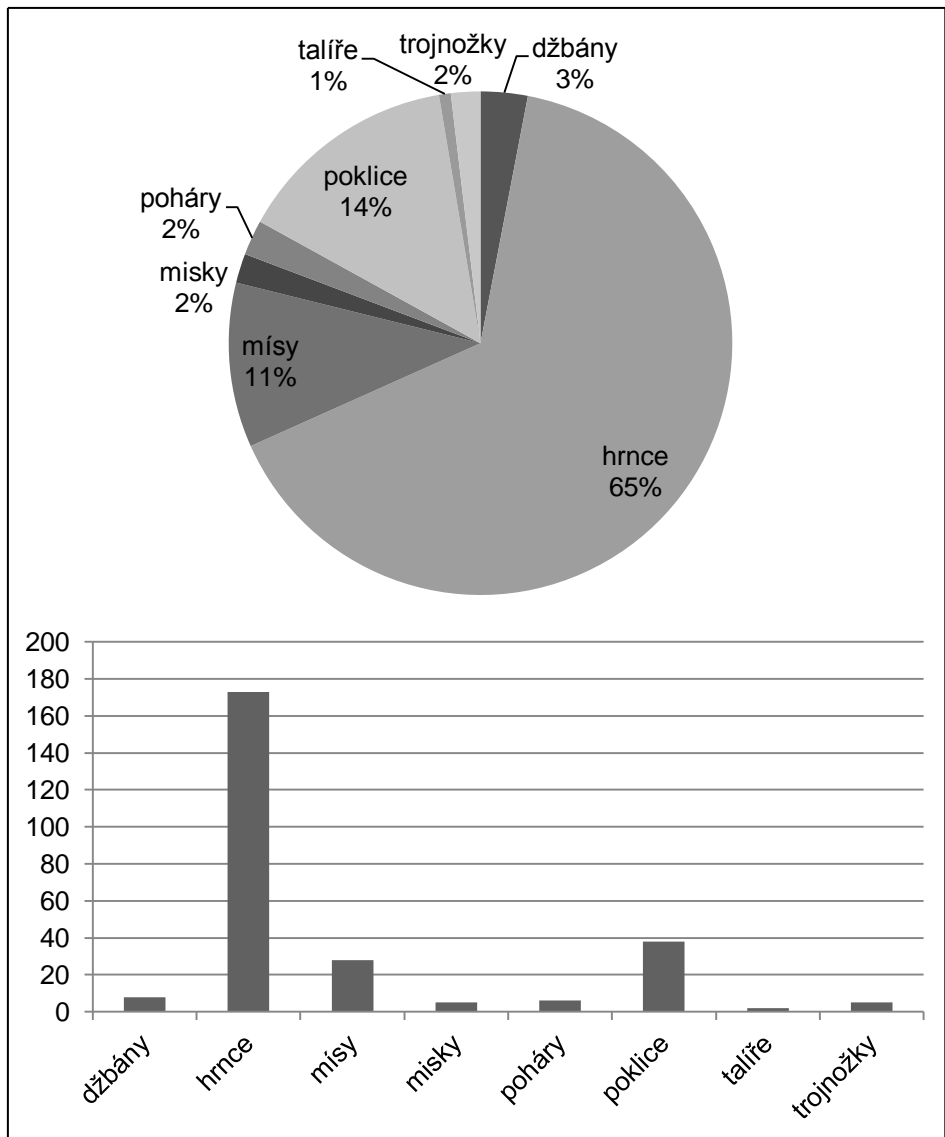

Obr. 32. Příklady profilací okrajů zadních vyhřívacích otvorů GU4006 (A – D), GU4008 (E) a GU4025 (F; kresby M. Šmejdová)

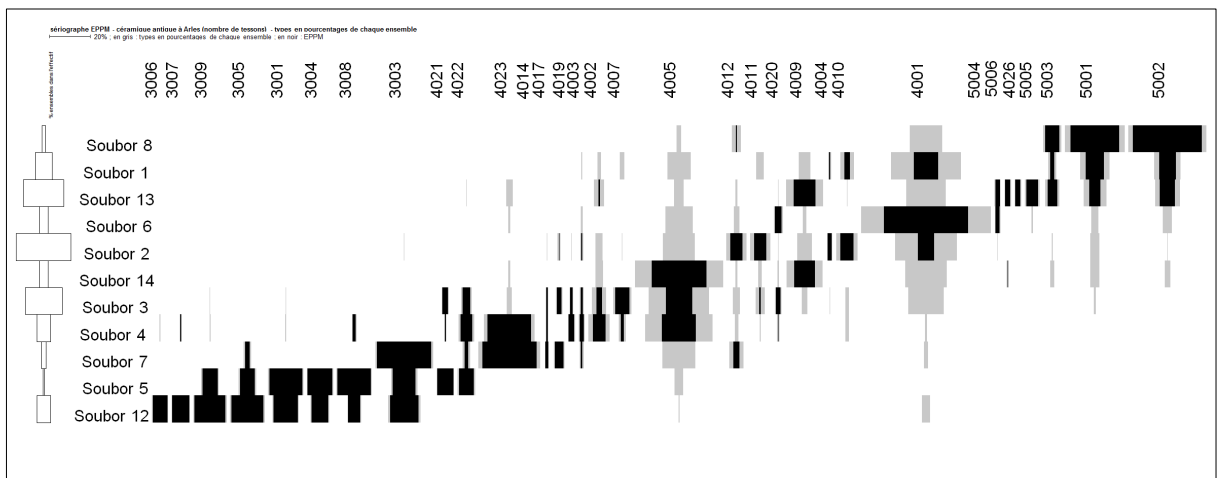

Obr. 33. Části prořezávaných čelních stěn (GU4006; kresby E. Ventrubová)

Grafy a tabulky

Graf 19. Celkové zastoupení keramických tvarů ve všech souborech (N = 265)

Graf 20. Výsledky seriace (program Sériogramme)

SJ	Typy okrajů																											
	H1	H2	H3	H4	H7	H8	H9	H12	H13	H14	H15	H16	H17	H18	H19	H23	H25	HN1	HN2	HN3	HN4	HN5	HN6	HN7	HN8	HN9	HN10	
Sonda II/97																												
2	1		1			1									1													
3						2			1		1		3	1									1					
4	1		2	1	3		1					1	2			5												
9											1																	
10							1				1	1	1	2	1													
4b													3			1												
4a			1		1		1						1	2		1												
5																												
8			1										1										1					
11	1			2							6	3	2	21		3												
7							2		1		1					1												
12		2			1						1	2	1	5		2												
14																					1							
Sonda VI/98																												
2																												
3				1						2			1				1											
4																												
5										1															1			
6										1					2					1		1						
Sonda VII/98																												
2														1			1											
3																												
4,5,6											1					1												
Sonda X/98																												
2																												
3																												
6	1	2					1								1			1										
10		2													1				1									
Sonda XIII/98																												
15								1			1			1			1										2	
3								1			2			3			2									1		1
6a															1													
6																											2	
5														1														
8	1			1							2			1	2	1												
9-10			1							1							1											
12															2													
13																												
16																												
17															1													
18																	1											

Tab. 1. Přítomnost okrajových profilací hrnců ve stratigrafických jednotkách (SJ seřazeny podle profilů)

SJ	Typy okrajů																																						
	D1	D6	D7	D8	D22	KA1	KA4	M3	M5	M9	MI2	MI8	MI12	MI16	PH N1	PH N2	PO1	PO2	PO3	PO5	PO6	PO11	PO14	PO17	PO22	PO23	PO27	PO28	PO29	PO33	PO34	PO35	TAN1	TAN2	T7				
Sonda II/97																																							
2									1																											1			
3			1					1			2		1		1												1		1										
4						1		1									2			3			1											1					
9																																	1	1					
10																																							
4b	1																			1																			
4a						1		1				1																											
5																																							
8									1							1		1										1											
11				1	2	1	4	3							1				1							1					1								
7								4																															
12						3														1	1																		
14																																							
Sonda VI/98																																							
2																																							
3																																							
4																																							
5																				1							1												
6			1								1																1		1										
Sonda VII/98																																							
2																	1	1																					
3																																							
4,5,6																																							
Sonda X/98																																							
2																																							
3																																							
6	1		1																							1													
10			1																1										1										
Sonda XIII/98																																							
15		1							2																														
3						1		1	7																										1	1			
6a																																							
6																																							
5																																							
8																																							
9-10																																							
12																																							
13																																							
16																																							
17																																							
18																																							

Tab. 2. Přítomnost okrajových profilací (krom hrnců) ve stratigrafických jednotkách (SJ seřazeny podle profilů)

Ker. třídy	Typy okrajů																										
	H1	H2	H3	H4	H7	H8	H9	H12	H13	H14	H15	H16	H17	H18	H19	H23	H25	HN1	HN2	HN3	HN4	HN5	HN6	HN7	HN8	HN9	HN10
GU3001		2					1										1										
GU3003	1																			1		1					
GU3004																		1									
GU3005																			1								
GU3006																								1			
GU3007														1													
GU3008																					1						
GU3009		2													1												
GU3011																											
GU4001	1		3	2		1				4		8	2	7	3	2	5						2				
GU4002													1														
GU4003			1					1							2		1										
GU4004														1			1										
GU4005	1							3	1			1	22				5										
GU4007														1													
GU4009	1									1		1	6				2										
GU4010																											
GU4011	1		1	1		1		1		1		2	2														
GU4012													1			1	1										
GU4013															1												
GU4014																											
GU4015												1												1			
GU4017														1	1												
GU4018																											
GU4019																											
GU4020																											
GU4021																5											
GU4022		1											1	2	3		1										
GU4023												1	1	2	1												
GU4024																											
GU4026																											
GU5001			1	1		4		1			2						1									3	
GU5002				1										1			2									1	
GU5003						1																					
GU5004								1									2								1		1
GU5005											1																
GU5006																											
GU8001																											

Tab. 3. Vztah okrajových profilací hrnců ke keramickým třídám

Ker. třídy	Typy okrajů																																						
	D 1	D 6	D 7	D 8	D 22	KA 1	KA 4	M 3	M 5	M 9	MI 2	MI 8	MI 12	MI 16	PH N1	PH N2	PO 1	PO 2	PO 3	PO 5	PO 6	PO 11	PO 14	PO 17	PO 22	PO 23	PO 27	PO 28	PO 29	PO 33	PO 34	PO 35	TA N1	TA N2	T 7				
GU3001						1																			1														
GU3003											1																												
GU3004			2																																				
GU3005																												1											
GU3006																																							
GU3007																																							
GU3008																																							
GU3009	1																	1																					
GU3011																																							
GU4001	1			1					4								1			3			1			1	1			1									
GU4002																																			1				
GU4003									1																														
GU4004																																							
GU4005				1	7		4	6									1	1	3	1						1	1		1		1								
GU4007								1																															
GU4009								1																															
GU4010																																							
GU4011																	2																						
GU4012																			1																1				
GU4013																																							
GU4014																																							
GU4015																																							
GU4017																																							
GU4018																																							
GU4019															1																								
GU4020																																							
GU4021																																							
GU4022						1																																	
GU4023		1																						1															
GU4024																											1												
GU4026																																							
GU5001													1																									1	
GU5002									2																														
GU5003	1								1		2				1																								
GU5004																																							
GU5005																																						1	
GU5006									6																											1			
GU8001															2																								

Tab. 4. Vztah okrajových profilací (krom hrnců) ke keramickým třídám